

România literară

SALA DE
LECTURĂ

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

12 - 18 iulie 2000
(Anul XXXIII)

27

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

PETRE PANDREA - inedit

(pag. 12-13)

Tandemul cu o singură roată

(pag. 2)

DIAGONALE

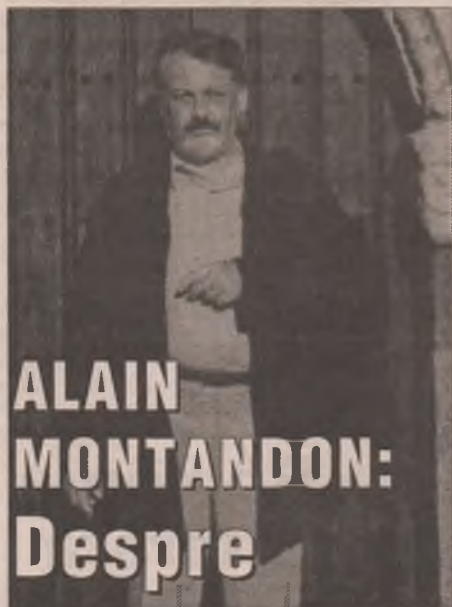
de Monica
Lovinescu

(pag. 7)

Cenaclul

„Contemporanul“

(pag. 18)

ALAIN
MONTANDON:
Despre
ambivalența
pragurilor

(pag. 20-21)

In memoriam

ANDRIANA
FIANU

(pag. 14-15)

Rolul literaturii

CONSIDERAȚIILE din editorialul meu precedent referitoare la marginalizarea literaturii în comportamentul cultural actual nu-și propuneau, dincolo de vagul lor caracter nostalgic, să insiste asupra rolului foarte important pe care literatura îl mai poate juca în societatea contemporană. Dacă revin asupra problemei, astăzi, este pentru că am citit un studiu extrem de interesant al lui Virgil Nemoianu din *Vatra* (3, 2000), tradus de Alexandru Vlad, și care a fost la origine o prelegere ținută la mai multe universități americane (și nu numai) între 1993 și 1995. Intitulat, cel puțin în versiunea românească, *Globalism, multiculturalism și literatură comparată*, studiul face o incursiune în istoria - antagonică, dar și interferentă - a primelor două concepte din titlu, urmărind, la capătul ei, să marcheze însemnătatea pe care literatura (îndeosebi cea comparată) și-o menține în modelarea conștiinței și comportamentului oamenilor de la răscrucea de secole și milenii la care ne aflăm.

"Ceea ce este caracteristic literaturii, scrie Nemoianu, în opoziție cu tradițiile discursului religios sau socio-politic, precum și cu ale celui științific, este faptul că o parte a identității constitutive și definitorii a tradiției literare este interacțiunea multiplicităților". Cu alte cuvinte, abundența de sensuri și nuanțe, contradicțiile, ambiguitățile, indeterminarea discursului literar fac din el un factor de influență net diferit și superior celui exercitat de toate celelalte discursuri amintite. "Mai mult decât atât, adaugă Nemoianu, literatura, cel puțin în Occident, a arătat pe parcursul a zeci de secole că tema ei centrală nu este cu osebire conservarea unei tradiții fixe, ci înregistrarea unei tradiții a schimbării." Ba chiar și modurile în care literatura însăși s-a schimbat și probabil se va mai schimba pot fi relevante pentru istoria generală. A existat mereu în epocile de schimbare a standardelor literare un echilibru între canoanele pe cale de a fi abandonate și cele pe cale de a fi însușite. Tradițiile au renăscut de mai multe ori în plin proces de inovare canonică, așa încât temerile conservatorilor, care se vedeau înfrinți, n-au fost niciodată pe deplin confirmate, după cum speranțele modernștilor de a lua repede și definitiv în stăpânire orizontul de așteptare al cititorilor au fost neconținut frustrate. S-ar părea că singură evoluția literară cunoaște acest joc în care descentrarea unor forme, teme sau genuri, după epoci de dominare, nu se realizează pur și simplu prin înlocuirea lor cu altele, marginale și dominate, pînă atunci, dar implică negocieri și pacte delicate, o coexistență complexă, adică, nu lipsită de dramatism și de neprevăzut.

Disciplina literaturii comparate îi servește lui Virgil Nemoianu cîteva argumente în plus pentru rolul literaturii. Spațiul nu-mi permite să mă opresc asupra lor. E destul să observ că natura relațională și interactivă a disciplinei face din ea un "moderator" ideal în disputele și trendurile ideologice; de pildă, astăzi, între globalism și multiculturalism. Dacă e să așteptăm un nou umanism, crede autorul studiului, acela va fi estetic și va media, după modelul literaturii comparate, între universalitate și specific, între globalizare și idiomurile culturale de tot felul.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

Tandemul cu o singură roată

UN NOU sport național i-a scos din minți pe români: alergătura după primul-ministru. Isteria e generală: nu-întâlnești vecin, nu dai peste cunoscut care să nu te chestioneze: „Ei, ce premier o să avem la toamnă?” Nu știu cine a avut ideea să dea cu băta în baltă, însă e greu de crezut că o farsă mai grosolană ar fi putut isca mai multe valuri. În ciuda tuturor prevederilor constituționale, în ciuda logicii și a bunului simț, actorii vieții publice se joacă de-a oracolul, încercând să aflu, cu o clipă mai devreme, cine va ajunge președinte, dar mai ales ce premier va numi acesta.

Speculațiile pleacă de la o mică escrocherie, pe jumătate sentimentală, pe jumătate politică. Ele-și au originea în viziunea paternalistă asupra funcției prezidențiale. Conform acestor prezumții, președintele României e în continuare Nicolae Ceaușescu, stăpânul absolut al țării, care numește premierul indiferent de rezultatul real al alegerilor! Cum poate cineva să înghită astfel de gogoase, mi-e peste putință să pricep! Nu întâmplător, diversiunea a pornit dinspre candidații ce par să aibă primele trei șanse la prezidențiale. Iar dintre toți, cel mai vivace e candidatul cu șansele cele mai mici, Emil Constantinescu!

Alergătura după premieri-minune — deocamdată, doi la număr — e dovada cea mai clară a falimentului partidelor politice din România. Conglomerate de interese, de găști și de mafii, ele și-au epuizat, în zece ani de retorică cinică și tâlhării programate matematic, toate mesajele. Miza pe „tehnicienii providențiali” traduce refuzul plin de năduf al electoratului de a-și mai da votul unor inși incapabili să facă altceva decât să mintă, să înșele și să se țină de intrigi mărunte. Printr-un paradox posibil numai la noi, soluțiile politice la criza României sunt văzute înafara spațiului politic! Un lucru de-o gravitate colosală.

Nu șmecheria candidaților la președinție mă miră — asta e ceva firesc. Ci ușurătatea cu care cei mai vânați oameni din țară, Stolojan și Isărescu, se complac în aceste jocuri de-a capra peste care trebuie să sară „prezidențiabili”. Să fie ei, oare, atât de naivi încât să nu observe că n-au absolut nimic de câștigat, însă, în plan politic, au totul de pierdut? Un Mugur Isărescu înhamat la trăsura lui Emil Constantinescu nu mai e independentul, tehnicianul sau „omul providențial” așteptat de români: el e doar un căluț de povară ce trage, după puteri, în hamul unui vizitiu disperat ce nu va ezita să-l cravașeze până la sânge. Pentru că dacă, prin absurd, domnul Constantinescu va fi reales, e dincolo de orice dubiu că C.D.R.-ul nu are nici o posibilitate de a se plasa în poziția de a impune un premier.

Mai multe șanse are dl. Stolojan, în cazul în care-l va sprijini pe Iliescu. Am mari dubii că o va face. După cum merg lucrurile, nici măcar nu e sigur că Ion Iliescu va candida cu adevărat. Se mai așteaptă o decizie a Curții Constituționale, se mai așteaptă deznodământul în cazul Costea, în fine, se așteaptă și reacțiile oamenilor din partid, mulți dintre ei nemulțumiți că li se vâra pe gât, acum, când P.D.S.R.-ul s-a îmbătoșat ca zmeul din poveste, un personaj dinafara nucleului dur. Dacă, în schimb, dl. Stolojan va miza pe ipotetica alianță Ap.R.- P.N.L., va pierde. După cum vor pierde și acele partide.

Pe plan personal, dl. Isărescu riscă, e drept, puțin. Știm că domnia sa e doar „dețășat” la guvern și că la încheierea mandatului se va întoarce la Banca Națională. Din acea funcție nu-l va putea clinti nimeni, nici măcar un Iliescu furibund, revenit la putere cu dorința de a-i popi pe toți

opozanții și... trădătorii. A-l susține pe Emil Constantinescu echivalează cu întoarcerea unei politeți. Actualul premier și-a colorat C.V.-ul cu o funcție ce-i impresionează întotdeauna pe occidentalii din sistemul financiar. E uluitor căți ex-premierii din lumea a treia au funcții căldute pe la Banca Mondială și pe la Fondul Monetar Internațional!

Rapiditatea răspândirii variantei cu premierii-adjutanți vorbește despre fascinația basmului în care trăiesc românii. Nimeni nu-i pasă dacă, într-adevăr, acești Feți-Frumoși chiar vor ajunge prim-miniștri, după ce îi vor fi trecut părleazul pe alergătorii sperați din cursa pentru Cotroceni. Cred că, într-o anumită măsură, electoratul își imaginează că adevărații președinții vor fi ei! Și, la drept vorbind, cred că au dreptate: ca premieri, nici unul, nici altul nu se pot lauda cu cine știe ce performanțe! Isprava de neuitat a lui Stolojan e confiscarea valutei, iar a lui Isărescu, până acum, vinderea caselor conspirative securiștilor!

Altminteri, unul, cu figura de robot stahanovist căruia i s-a defectat programul vocal, celălalt, un Woody Allen travestit în computerist abulic, întrupează cele două nostalgii ale românilor: dorul de austeritatea ceaușeștiană, unul, și tânjeala fără țintă după raiul capitalist, în care mașinariile lucrează în timp ce tu joci biliard, în baruri cu aer condiționat, celălalt. Jumătăți haotice ale aceleiași sfere, tandemul Stolojan-Isărescu ar avea șanse doar dacă ar candida împreună! Ceea ce, bineînțeles, nu se va întâmpla, măcar pentru motivul că ei nu sunt ce par a fi: ei sunt doar ceea ce șefii lor dintotdeauna le-au cerut să fie!

Discuția aceasta — necinstită în intenție, ridicolă în conținut — are și un aspect pozitiv. Scoțându-i în prim plan pe șefii de guvern, se induce ideea că polul principal al puterii în România, președinția, tinde să treacă în planul al doilea sau, în orice caz, să-și diminueze din importanța covârșitoare. Se vede, în aceste momente de criză, că factorul prezidențial continuă să rămână un element de tensiune în viața socială și că marginalizarea (la rigoare: desființarea sa) nu poate fi decât un gest pozitiv pentru viața României.

Se observă, în fine, că neconținută critică pe care am făcut-o instituției de la Cotroceni era adânc înrădăcinată în trista realitate de azi, a prăbușirii domnului Constantinescu. Oricât s-ar delimita acum, în ceasul al treisprezecelea, de partidele și politicianii care l-au susținut, dar mai ales de politicianismul dubios al acestora, președintele nu mai e auzit de nimeni. Curătenția trebuia începută încă din prima zi a venirii la putere. Ambiguitățile și pactizările cu oamenii fostului regim nu puteau să ducă decât exact în punctul catastrofal la care au dus. Firește, ar fi fost șanse ca și în cazul unui comportament politic reformist popularitatea să-i fi scăzut la fel de dramatic. Dar cel puțin ar fi rămas ceva în urma sa. Ar fi rămas o țară în curs de însănătoșire, o clasă politică mai puțin cupidă și coruptă și un climat social respirabil. Indeciziile, bălbăielile și naivitățile sale ne-au scos, însă, din toate jocurile internaționale serioase. Și asta în ciuda împănării cu mari realizări în politica externă. Cât de mari sunt realizările, se vede. Iar cele care sunt, se datorează exclusiv calculelor, mai mult sau mai puțin logice, ale marilor puteri. E păcat că dl. Constantinescu a învățat că trebuie să fie președintele românilor doar atunci când românii au reînceput să umble după cai verzi pe pereți. Chiar dacă aceștia poartă atât de frumoasele nume de Theodor și Mugur.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

NU m-au neliniștit, dimpotrivă, mi-au făcut lectura cu delicii, acești termeni locali al căror mister îl dezleg cu aproximație și îl gust ca și când aș fi la fața locului, în zona Sucevei. Termeni pe care i-aș pune în listă chiar aici, fără să mă clatin în ideea că micul glosar l-ar interesa teribil și pe cititor, înveselită de curajul larg pe care-l aveți în zestre, de a-i presăra în haiku-urile parte imperfecte, parte mici splendori! Flori și gănganii din pașiști etern rotindu-se, iubite foarte, odată cu anotimpurile, în mintea fericită a poetului, nume și verbe, culori, puritate, copil silabisind: *frîști-lurc-gâscarîță*, și *brebenc-galburi-sss, sss-zvâc*, și *țârâieli-țârc-molidul frî*, și *cer ventrîlică-filmica-tâlc*, și *Râscoagele Ben-picotînd-șold-fâsa* ș.a.m.d. Iată câteva: "La mălăoae/ le-amușină un câine -/ mișună de frîști", "Șold unduindu-se/ de crucea pământului;/ fășneată fâsa", "Din toți bojocii/ suflă boboci de podbal -/ vânt tanduriu", "Soarele roinic/ arde rozele-n grădini -/ poroinic vînat", "Printre cuprine/ roib zdrențuind pământul;/ Ramona-n scoruș", "Prier vremui/ cu flori de păr în spulber -/ ninge de Florii!", "În ziua de-azur/ lunecă vulturi plauri;/ de pansea fluturi", "Bujori în pulpe/ și-au dat căpsunii din timp;/ pojarnici și nea", "Omăt și Aur./ Roșu, alb și albastru -/ Sfânta Treime", "Luminătorii/ Dumnezeu va fi aprins/ lumînărica", "Mai sus de un fag/ găscarîță imberbă./ la mijloc vârsta-mi", "De scrântitoare/ nu-i loc sa pui piciorul/ galbene galburi", "sss, sss, sss, sss, sss/ vreju' de răsura zvâc!/ incaier poznaș", "Îndrăgostiții/ se ceartă/ pe-un fir de dragostea-fetei", "Împletită-n trei/ iedera nu se rupe -/ frăție cu tâlc", "Troita de cer din/ ramurile fagului;/ sturz singur psalmist", "Ane-monele/ pe pragul agrișului./ sus la munte, sus". (Nicolae Macovei, Brodina de Sus-Suceava) ✉ Mi-a făcut plăcere să vă citesc poemele, având pentru fiecare unele foarte mici sugestii de schimbare pe care le veți observa probabil în citat. Mă rezum totuși numai la bucuria de a transcrie aici, poemul cel mai reușit, (atenție la sugestia!), *Ultima cursă*: "Caii mei sunt caii mei/ și ce dacă sunt verzi?/ în șei pe mine mă poartă/ sunt caii ce-i țin de frumos/ în vitrină prin casă/ pe jos și la poartă/ fantezist cum sunt/ îi sparg și-i îngrop/ plâng săracuții plâng cu lacrimi rotunde/ mă galopează tăioase/ copite înaripate/ un mînz/ mi se culca cu capul pe piept/ călaresc herghelii/ un căluț îmi zâmbește dintr-un tapet./ Într-un târziu/ cursa lor se oprește./ Toți au murit./ Eu le caut potcoavele". Sper să fi fost limpede jocul meu pe textul dvs. și să-l extindeți/ practicați personal asupra celorlalte texte. (Virgil-Nicolae Andronache) ✉ Secătuitoare de putere și răbdare, și cronofagă plăcerea de a vă desfășura iluzia poetică în poeme infinite, după model eminescian dar, firește, cu rezultat-rebut. Dacă aș putea să vă influențez în hotărârea de a părăsi cât mai curând acest demers, acest exercițiu în care vă îngropați de viu, egal în rezultate cu mai nimic, cu, în schimb, o pierdere uriașă de vreme, cu o rupere nesănătoasă, catastrofală, de realitate. Practic, nu păreți a avea o existență satisfăcătoare, aerisită spiritual, colorată, lecturi de bun gust și de bun gust, și nici plăcerea de a folosi în versurile dvs. o limbă vie, comunicantă. Dimpotrivă, vă plasați produsele lirice într-o zonă irespirabilă de *vise, hauri, galaxii, uitare, gânduri de geniu* ș.a. - o recuzită învechită care riscă să se destrame la cea mai mică adiere. O poveste lungă, lungă, insuportabilă, irespirabilă pentru nervii unui cititor cuminte și cu plămâni sănătoși (Numai *Gânduri de geniu* numără 122 de strofe!). Îmi pare rău să aduc în față, aici, câteva strofe din poemul amintit, pentru a ilustra pe viu cele afirmate. O voi face, și nepunând la locul lor, pentru a nu deranja efectul funest, semnele diacritice, care lipsesc cu desăvârșire pe tot parcursul și fac din autor un infirm, din cea mai binevoitoare lectură un infern iar din cititor un nevrotic: *cândva calma nu castiga cat de decazuta este ingeri plangeri orisicat* poate părea, nu-i așa, un vers latin cu indoielnică rezonanță. Iată și strofele: "Pacat ar fi sa cred astfel de ganduri./ Desi as vrea: nu sunt decat eresuri;/ Umil nebun, ma iert pe mine insumi./ Caci, de-as ceda, *medalia* ar fi plansu-mi./ Cum pot sa sper ca floarea vestejita/ Mai poate *prinde* era inverzita?/ Nimic ai fost - e tot ce mai ramane:/ Maine-i fi pulbere, de ieri ai fost doar rune.../ Esenta doar, caci forma nu conteaza:/ Si eu sunt om, si geniuul meu creeaza/ Si din nimic o soarta ideala./ Si din adanc o bolta magistrala./ N-ai vrea sa negi, sa spui ca nu sunt geniu/ Ce doar m-anchipui eu a domina mileniul?/ Dar ce esti tu, și...ce sunteti cu totii?/ Nu domin eu? - Sa domine netotii!// Destul cu tot!// Destul cu simpatia/ De a fi om! Eu am doar nebunia.../ Mi-ajunge sa vad ne-ncetata sete/ Cu care toti imi caută regrete". Trebuie să vă creați urgent un prim impuls, o dorință de dezintoxicare, de ieșire din marasm, de salvare de sine. Cum să faceți aceasta? Eu aș pune, pentru o vreme, condeiul jos și m-aș apuca să citesc romane polițiste, sau să rezolv ecuații, sau să învăț să schiez măcar pe pantă lină, nepericuloasă. Îmi imaginez cu înfiorare cât timp ați stat aplecat asupra manuscrisului, poate ani din viață, cuprins de o iluzorie fericire de creator, asupra unui poem în fine inutil, care în realitate nu v-a dus către vreo țintă, care este, din păcate, opera unei enorme autoînșelări. (Mihail Valentin Laurențiu). ■

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvolescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Corespondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară”, - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii,

Fundația pentru
o Societate Deschisă
România

și

Centrul Cultural
SINDAN

Feluritele chi puri ale nemulțumirii

DOI bătrâni își vând casa, ca să poată plăti dările restante, apoi se aruncă de la etajul ultim al unui bloc, murind îndată - sinuciderea care nu necesită nici o investiție. Câteva mii de mușterii care și-au ipotecat casele pentru a putea, din generoase dobânzi, ieși la socotelă cu cheltuielile crescânde, asediază instituțiile centrale ale statului, pretinzând despăgubiri de la buget, iar când trec prin dreptul bisericilor, cad în genunchi. Și, într-adevăr, doar o minune ar mai putea interveni pentru ei!

Nemulțumite de nivelul încasărilor, principalele regii - telefoane, electricitate - pretind măriti de tarife, pe măsura sporirii valorii dolarului și a unui dezastroos gol în casierile lor, pricinuit de neplăți - din partea unor foarte însemnați clienți care și ei au de încasat sume incomensurabile de la furnizori. Neplătind nici unii nici alții, se echilibrează. Însă nemulțumirea persistă.

Nemulțumită de indiscrețiile organelor de anchetă care nu țin seama de dureroasa sensibilitate a unei femei la vârsta renunțării - pe deasupra operată pe cord deschis - directoarea F.N.I. se refugiază în Israel, luând în poșetă oarecare măruniș pentru subsistență, vreo 87 miliarde de lei. Nemulțumite de lipsa unui mai ferm simț de colaborare din partea persoanei de mai sus care, nu se știe din care motive s-a sustras arestării, organele de anchetă cer oficialităților israeliene grabnica extrădare a fugarei, în vederea unei decisive confruntări.

Nemulțumite de lipsa anumitor proceduri, oficialitățile israeliene refuză extrădarea pe girul simplei și irezistibile prietenii între cele două state și popoare. Procuratura română își adună puterile, spre a completa dosarul chestiunii, iar, în dogoarea verii, nemulțumirea ei trebuie că este cât se poate de sinceră.

Nemulțumiți de etichete performanțe ale aparatelor de aer condiționat, deputații lipsesc din sală și comisii, făcând imposibil cvorumul, dar într-o admirabilă armonie a Puterii cu Opoziția. Ei sunt, cu toții, salariați ai statului și ca atare au cunoștință de anecdota cu șapal comunal care refuză să-și îndeplinească sarcinile.

Nemulțumiți de indiscrețiile presei, care-și bagă peste tot nasul, ba mai are și prostul obicei să fotografieze, înși din a căror muncuță se poate, în sfârșit alege ceva, își construiesc vilizoare de câte 24 de încăperi pe vârfuri de munte, ascunse în păduri, pe margini de lac cu pătrundere interzisă sau în localități uitate de Dumnezeu și greu de găsit pe hartă, unde se vâd silite să le asfalteze și să tragă canalizare. Deși pot dovedi că le-au construit din salarii și cu o înspăimântătoare economie de materiale, din vreme strânse în bățură, precum și prin contribuția soției, directoare la mai mult S.R.L.-uri, noii și nemulțumiții proprietari preferă să tacă. Dar sângele le clocotește în vine. Stresul omului bogat e, se știe, îngrozitor. Îndestulate conturi la bănci îndepărtate anunță doar un început de vindecare. Altfel, sunt palizi și, ca să nu se vadă, umblă numai în Jeep-uri cu geamuri fumurii.

Nemulțumit cu peștele prins în undiță, omul de afaceri cere în proprietate jumătate din Delta. Nefericit, trebuie să se mulțumească doar cu o treime. Salariat cu zece mii de dolari pe lună, un manager la o întreprindere care produce de o sută de ori mai mari pagube, și primește lovitura pierderii sporurilor. Oropsit de soartă, va apela la sindicate, unde va găsi înțelegere și combativitate.

Nemulțumiți de a fi fost azvârliți în închisoare printre borfași de rând, dintre care nu puțini nici n-au alt domiciliu, iar cei mai numeroși așează figuri patibulare, ilustre vedete ale capitalului bancar, în nefavorabile raporturi cu justiția, refuză, cu demnitate, detenția. La primul semnal că vor fi apucați, își iau tensiunea, într-o asemenea împrejurare întotdeauna crescută, și se internează în clinici eliberatoare de certificate. Dacă totuși au fost înhățați cer să fie lăsați acasă, în calitate de claustrofobi și fiind clar că pușcăriu este pentru idioti.

Nemulțumită de acea tristă repetare de fapte de pe urma căreia tâlharii de miliarde sunt, din cele mai diferite cauze, bine cunoscute de avocați specializați, de neincriminat, justiția își exersează, totuși, cu ferocitate funcțiile, aplicând hoatei de două găini bine-meritul verdict de trei ani de temniță. Legea este

lege și unde intervine ea, tocmeală nu există - ci, cum se aude, numai tratative. Aceeași pentru toată lumea, diferă cumva în cazul gazetarilor care se ocupă de treburile ei.

Nemulțumiți de scumpirile anunțate, producătorii de alimente își saltă prețurile cu câteva săptămâni mai înainte. Este modalitatea lor de a nu se decapitaliza, oricât ar scădea vânzările. Dacă poți plasa o tomată la prețul a cinci, faci economii la transport. Dacă s-au scumplit perjele, se va scumpi, prin contaminare, și mobila; creșterea săptămânală a prețului benzinei a intrat în tradiție. Mi-loși, proprietarii de stații ieftinesc marți cu o sută de lei litrul de benzină, spre a-l spori cu cinci sute, în zori, vinerea. Cei slabi de inger se pot reface duminicile, dacă stau acasă. Ponderate, biletele de autobuz și metrou se scumpsc trimestrial. Cei ce se vâd astfel siliți să meargă pe jos, nici nu știu cât de mult le prierște această opțiune sănătății generale. De altminteri, o româncă a ocolit globul pe jos și a revenit la domiciliu nevătămată. Cei ce pot parcurge drumul până la serviciu mergând prin rouă și iarbă câștigă, cu siguranță, în longevitatea încălțăminteii.

Nemulțumiți cu rezultatele din alegerile locale, în care a ieșit puternic la lumină năravul mioritic al românului, partidele politice cu speranțe deasupra pragului de 5% caută soluții de curmare a ascensiunii d-lui Iliescu, în alianțe ce pot fi acum împotriva naturii, după suprimarea articolului 200 din Codul penal, ce ne pune în conflict cu Uniunea Europeană.

Dacă stramoșeasca formulă a Convenției Democratice pare depășită, după ce formația des ciocănită de P.D. se fisurase la toate, alte alianțe fac cu ochiul dreptei-stânga, cu acea firească atragere a blondului spre brună, a grasului către slabă, a celui deșirat pentru cea cât un dop, a tomnaticului cavalier pentru imbobocita jună. Se adevărește astfel că liberalismul poate fi social, socialismul liberal, iar neocomunismul - cu plete - calea cea mai scurtă către societatea celei mai autentice democrații.

Dl Emil Constantinescu râvnește ca, prelungindu-și mandatul, să-l aibă ca

premier pe dl Mugur Isărescu, dl Meleşcanu îl agreează pe dl Stolojan, pe când dl Ion Iliescu ne-ar face surpriza asului scos din mânecă: nimeni altul decât dl Adrian Năstase, tocmai albit de scuzele d-lui Basescu. Nemulțumiți de oferte pot iscodi combinații noi; când cine n-ai gândit se logodește cu cine n-ai fi crezut, faci un pas mai departe în educația politică.

Așadar, nemulțumite de inerția maselor ce nu dau fuga să le îngroașe rândurile când e mai mare nevoia ca oricând, partidele politice se adună câte două-trei, în coaliții care, la rândul lor, vor trebui să-și dea mâna, spre ceea ce stabilele democrații cunosc de când lumea: marile coaliții. Dl Diaconescu nu rămâne chiar singur: îl are în ogradă pe dl Voiculescu și de curând i-a sărit în ajutor și-i va da în alegeri o asistență necondiționată, dl Radu Câmpeanu, mai demult lider liberal. Da, nimeni nu va rămâne izolat, nici dl Cerveni, poate nici chiar dl Ion Brătianu. Iar dacă toți îl ocolese pe dl Vadim Tudor, convertit la europenism, ce bune vor fi în parlament voturile sale - dl Iliescu va putea atunci guverna chiar minoritar. Când alianța tuturor împotriva sa l-ar lăsa departe de îndrăgitele săli ale Palatului Cotroceni, cine altul decât dl Vadim îi va alina rănile? Făcut hoț pentru un fleac de două milioane de dolari, de către un vechi, dar trădător amic, dl Iliescu poate nădăjdui într-un aflus de voturi ale unei mereu nemulțumite, pe cât de numeroase categorii sociale: hoții. Se vor recunoaște înrânsul cei de fidei, marmeladă și presuri? Cei de sute de miliarde cu siguranță, dar - din păcate - aceștia nu alcătuiesc încă o masă electorală. Nemulțumiți de hoții cei mari, hoții cei mici ar putea sabota, la rândul lor alegerile - și ar fi o pierdere. Nu numai pentru dl Iliescu...

Nemulțumiți că nu li se înapoiază pădurile, țărani le taie pe ale statului, nemulțumit că i se răpesc codrii, statul îi taie pe ai proprietarilor. Dezgolite, dealurile, colnicele, măgurile o iau, nemulțumite, la vale. Cei păgubiți cer statului case. Și uite așa, nemulțumirile nu se mai termină!

Barbu Cioculescu

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

AL ASSAD

NU CONTEAZĂ numele mic, contează doar numele de familie.

Moartea neașteptată a Președintelui Siriei și rapida urcare pe tron a unuia dintre fiii săi, Bachar, s-a înscris, după toate aparențele, într-o obișnuită mecanică politică. Nimeni n-a părut mirat și cu atât mai puțin scandalizat: autoritățile statale din aproape întreaga lume l-au felicitat călduros pe noul om forte al țării, exprimându-și admirația pentru modul suav în care a avut loc transmiterea puterii, fără tulburări interne ori externe. Președintelui Assad i-a urmat alt Assad, într-un respect absolut al logicii succesiunii. Assad a murit, trăiască Assad. De parcă, ferească Dumnezeu, ar fi răposat Regina Angliei și i-ar fi urmat la tron prințul moștenitor.

E interesant că această monarhizare a aparentei republici de la Damasc nu mai constituie de multă vreme o curiozitate. În Coreea de Nord, la moartea lui Kim Ir Sen, fiul acestuia, Kim Ir Jong-II, s-a instalat la

putere, păstrând intactă dictatura caricatural-criminală a tatălui și reușind performanța ca, după cinci ani de guvernare, să provoace în țară o foamete de asemenea proporții, încât peste un milion de oameni mor anual de subnutriție, la o populație de 22 de milioane. În Cuba, unde (în absența unui fiu) Fidel Castro și-a desemnat fratele drept succesori, milioane de oameni au astăzi un singur gând: cum să fugă în Statele Unite. Dacă emigrarea ar fi liberă, cubanezii din Florida ar ajunge, în câteva luni, mai numeroși decât cei din Cuba. Iar în Irak, primogenitul lui Saddam Hussein, numărul doi al țării, asistă conștiincios - ca delegat al ilustrului părinte - la toate execuțiile dușmanilor politici, reali sau presupuși, ai Președintelui, pentru a-i certifica acestuia că uciderea a avut cu adevărat loc.

Propensiunea spre dinastie a celei mai nenorocite părți a omenirii este un fenomen tipic al "socialismului" de lume a treia. Moda s-a instalat în țări care își inscrieseră drept principiu constituțional "construirea socialismului și a comunismului" - foste instrumente umile ale fostei Uniuni Sovietice, regimuri politice de tip stalinist, a căror unică legitimare reală o reprezentau fondurile oferite de Kremlin. Faptul că tocmai această zonă de socialism mizer a instaurat spiritul dinastic spune mult despre socialismul și comunismul tradus în practică.

În fond, nimic nu-i mai aproape de regalitatea absolută decât sistemul care consacră structura piramidală a societății și care concentrează în mâinile unui singur om - ale secretarului general de partid comunist - o putere fără limite. Nimic nu-i mai aproape de regalitatea în sensul morbid al termenului decât comunismul: Ubu

Roi nu numai că domnește ca în cea mai neagră dintre imaginații, dar (demn reprezentant al "monarhiei de drept dialectic") își transmite fiului puterea.

Ce-i drept, regimurile comuniste europene n-au îndrăznit să meargă atât de departe și să ducă la ultimele concluzii aberația numită comunism. N-au îndrăznit, adică, să proclame deschis domnia lui Ubu, cu toate consecințele ei. Nici în Uniunea Sovietică, nici în țările europene ocupate de Armata Roșie succesiunea nu s-a făcut în ordine familială. Doborât de moarte sau răsturnat printr-o lovitură de palat (ca Hrusciiov ori Gomulka), dictatorul roșu suprem era înlocuit cu șeful complotului ori cu cel mai abil dintre pretendenți.

A existat totuși o singură excepție - vă mai amintiți care? O țară est-europeană, unde un cârpaci nevropat și semi-analfabet se autoproclamase geniu, și al cărui fiu preferat, un impenitent playboy alcoolic, fusese deja impus drept urmaș, sub oblăduirea maternă a scorpiei absolute. E de ajuns să observăm ceea ce se întâmplă în Coreea de Nord ori Irak pentru a ne da seama unde ne-am afla acum dacă 22 decembrie 1989 n-ar fi avut loc, iar România ar fi continuat să se afunde în noroiul ce îi ajunsese deja până la gât.

Nostalgicii autohtoni ai "epocii de aur" au o singură soluție: aceea de a se muta în Coreea de Nord, model și sursă de inspirație pentru "mult stimatul și iubitul", astăzi regat al Nicușorului local, reprezentare la scara unu pe unu a ceea ce putea însemna țara noastră dacă în urmă cu zece ani, în sfârșit, n-am fi avut și puțin noroc.

DAN PETRESCU ENERVAT DE LITERATURA ROMÂNĂ

Lista de nemulțumiri

DAN PETRESCU este o promisiune a criticii noastre literare. Din nefericire se află în această situație - de promisiune - de peste douăzeci de ani, de pe vremea când colabora cu scurte însemnări la o revistă studențească din Iași. El făcea paradă, pe atunci, de cultură și de spirit critic, dar faptul că avea de ce să facă paradă, la o vârstă la care alții nu-și pot etala decât candoarea, era dator de speranțe.

Iată însă că ajuns la maturitate Dan Petrescu continuă să scrie note și să facă paradă de cultură și spirit critic. Mai mult decât atât, își adună aceste note într-un volum de peste patru sute de pagini, încercând să le prezinte ca pe o operă ordonată "în jurul unor linii de forță".

În marea lor majoritate, textele au apărut inițial în *Național*, un ziar popular, ca să ne exprimăm eufemistic. Publicate alături de glumele deochete făcute de Simona Catrina & comp. și de știrile de un senzationalism ieftin, de genul celor din *Evenimentul zilei* al lui Ion Cristoiu, ele se remarcă prin ținuta intelectuală și păreau... nelalocul lor. Era ca și cum într-o crâsmă plină de inși dezamățiți și de fum de țigară ar fi intrat un domn cu costum și cravată.

Citindu-le acum pe toate, cu atenție, constatăm însă că nu erau chiar nelalocul lor. Dincolo de stilul prețios și de selecta bibliografie folosită, există o vulgaritate de fond, o plăcere suspectă de a batjocori tot ceea ce inspiră altora respect. Dan Petrescu îndeplinește riguros protocolul exprimării elevate, al citării surselor, al "ascultării" eventualilor preopinienți, dar o face numai pentru a-și legitima o atitudine teribilistă, distructivă și necooperantă. Domnul cu costum și cravată este de fapt un scandalagiu care maimuțarește lumea bună, dintr-un capriciu sau poate ca să o ridiculizeze o dată în plus.

De fapt, ce anume îl nemulțumește pe Dan Petrescu? Îl nemulțumește totul. Occidentul (pentru că înainte de 1989 nu i-a lăsat pe diplomații săi să-i susțină în mod declarat pe opozanții regimului din România), Andrei Pleșu (pentru că nu este sincer în *Jurnalul de la Tescani*), Ion Cristoiu (pentru că, "fonf" fiind, mai are și o atitudine antioccidentală), Sergiu Nicolaescu (pentru că într-o carte a sa despre revoluție face numeroase greșeli de gramatică), poezia românească (pentru că nu s-a demodat ca gen, ceea ce dovedește primitivismul culturii noastre), balada *Miorița* (pentru că prezintă faptele din perspectiva persecutorilor), balada *Mășterul Manole* (din același motiv), Mircea Dinescu (pentru că în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor l-a reangajat pe Traian Iancu), postul de radio "Europa Liberă" (pentru că nu mai plătește 200-250 de dolari pe o colaborare, ca înainte de 1989), Mihai Ungheanu (pentru că apare la emisiunile TV ale armatei), Ștefan Bănuțescu (pentru că datoriile mari de la Fondul Literar i-au fost "șterse dintr-un condei") etc., etc.

Amestecarea problemelor reale cu problemele false și, mai ales, punerea la zid a unor oameni de valoare alături de tot felul de impostori sunt expresia unui negativism iresponsabil. Când îl persiflează pe Alexandru Mironov, "care a recunoscut că a dat note informative Securității", Dan Petrescu ni se înfățișează pentru o clipă ca un om de atitudine, demn de încredere. Dar când în același paragraf descoperim o referire batjocoritoare și la adresa lui Gabriel Liiceanu, nu mai putem lua în serios presupusa lui intransigență. Începem să credem că justițiarul nu este cu adevărat un justițiar, ci un maniac al denigrării semenilor, că - imatur - își găsește o plăcere vinovată în scandalizarea celor din jur.

Impresia este atât de puternică, încât ne întrebăm dacă nu cumva înainte de 1989, când a protestat împotriva lui Ceaușescu, Dan Petrescu a făcut-o nu ca "dizident", ci pur și simplu ca o persoană recalitrantă, care s-ar fi răzvrătit împotriva oricărei autorități.

Jos talentul!

M AI MULT decât orice altceva, pe Dan Petrescu îl enervează literatura română. O suită de recenzii incluse în recentul volum poartă, de altfel, titlul *Cărți enervante*, autorii incriminați fiind Titus Popovici, S. Damian, Alexandru Vona, Dumitru Țepeneag, Augustin Buzura, Sorin Alexandrescu, Mircea Cărtărescu, Cristian Bădiliță ș.a.

În principiu, ar fi bine să apară un critic literar (eventual tânăr, lipsit de obligații și prejudecăți), care să supună unei evaluări exigente literatura română (în special literatura română contemporană), pentru a face să dispară confuzia de valori, rămasă încă din timpul comunismu-

lui, și a distruge - dureros, dar binefăcător - anumite iluzii pe care le avem în legătură cu ce s-a scris la noi în ultimele decenii. Din păcate, însă, Dan Petrescu nu este exigent, ci acru și batjocoritor. El procedează ca și cum ar avea un complex de inferioritate, ca și cum l-ar nemulțumi propriul loc - insignifiant - deținut în ierarhia literară existentă.

Aroganța, disprețul aprioric îl fac adeseori opac față de frumusețea literaturii. Un singur exemplu. Când respinge o carte ca *Nostalgie* de Mircea Cărtărescu, el *nu vede*, pur și simplu, în ce constă valoarea ei. Ca dovadă, reproduce un pasaj splendid - în care Mircea Cărtărescu descrie, cu forță vizionară, *primirea* muzicii de către o ființă omenească - și tocmai acest pasaj îl folosește ca argument împotriva cărții.

Iată scurtul comentariu, minimalizator:

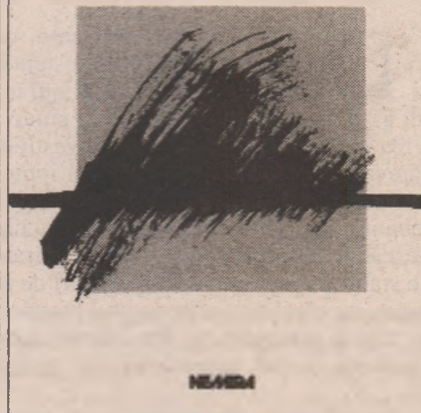
"Din loc în loc, descrieri anatomice ușor poetizate, altminteri foarte exacte."

Și iată acum pasajul din cartea lui Mircea Cărtărescu, care, departe de a cuprinde "descrieri anatomice ușor poetizate", ridică anatomia din "noroii greu al prozei", o transfigurează (autorul având printre altele și meritul de a realiza această transfigurare prin folosirea inspirată a limbajului științific):

"Apoi, muzica, asemenea unor unde peristaltice de azur, cobora de-a lungul jugularelor, invadea canalele limfatice, se iriza în pachetele fusiforme ale mușchilor, cuprindea, în lungul nervilor spinali, organele interne, celulele hexagonale ale ficatului, inima cu embrionii ei electrici, suprarenalele și marea incintă a vezicii urinare, cobora ca un amurg ploios în coapse și alerga de-a lungul femurului, tibiei și peroneului până în vârful degetelor de la picioare, înlocuind fiecare celulă, fiecare mitocondrie, fiecare fărâma

DAN PETRESCU

În răspăr

Dan Petrescu, *În răspăr*, București, Ed. Nemira, 2000. 448 pag.

de acid nucleic, cu o încălțire muzicală."

Alți autori visează o viață întreagă să scrie un asemenea poem și nu reușesc... În loc să sărbătorească întâlnirea cu marea literatură, Dan Petrescu face o grimasă de dezgust cu totul inoportună, care îl descalifică. El se enervează într-un mod enervant, în prezența talentului.

Nedreptăți în serie

CARTEA lui Dan Petrescu este plină de nedreptăți. Autorul are aerul celui adolescent american care a ieșit într-o bună zi cu mitraliera pe stradă și a tras în cine s-a nimerit să treacă pe acolo. Scriind despre controversa din jurul lui Eminescu, îl atacă din senin, cu o surprinzătoare vehemență, pe Eugen Simion.

"Cu binecuvântarea lui Eugen Simion, demnul urmaș al ortofizicianului Drăgănescu la cârma Gagademiei, am asistat așadar până acum la o reacție..."

De ce trebuie persiflat astfel Eugen Simion, unul dintre cei mai valoroși critici literari de după război, a cărui prezență într-un post rezervat prin tradiție unor oameni de știință s-ar cuveni să ne bucure pe toți cei ce ne ocupăm de literatură? De ce trebuie ridiculizată astfel Academia însăși?

Scriind despre Ovidiu Hurduzeu, un strălucit intelectual român, care, stabilit în SUA, analizează critic stilul de viață american, Dan Petrescu îl prezintă ca pe un adversar al democrației, ca pe un antioccidental. Nimic mai departe de adevăr. Ovidiu Hurduzeu este în realitate un apologet al democrației, a tot ceea ce are mai bun Occidentul. El critică, de fapt, discretele tendințe comuniste care se manifestă în SUA, sub forma ideologiei "corectitudinii politice" și a multiculturalismului.

(Pentru a-și procura plăcerea vicioasă a denigrării, Dan Petrescu nu ezită nici să *inventeze fapte*. Scriind, de pildă, despre lansarea cărții de versuri a lui Radu Vasile, el face următoarea afirmație: "Lansarea premierului basilidic ca poet cu volum în regulă a prilejuit o repetiție generală a mecanismului prin care și Elena Ceaușescu s-a pomenit academiciană. Au participat mulți băieți de curte, de la Andrei Pleșu și inevitabilul Ulici, până la Alex. Ștefănescu și Dan Cristea." Andrei Pleșu, Laurențiu Ulici și Dan Cristea, personalități ale culturii române, numai "băieți de curte nu sunt". Iar eu, Alex. Ștefănescu, pur și simplu *nu am participat* la lansarea respectivă.)

Dan Petrescu urmează exemplul nefast al lui Paul Goma, denigrând orbește, cu ifose de intelectual (pe care, cel puțin, Paul Goma nu le are), viața literară din România. Dan Petrescu, pentru noi, este Paul Goma doi.

Cărți primite la redacție

- Constantin Beldie, *Memorii - Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București* (1900-1950), pref. de prof. univ. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu, București, Ed. Albatros, 2000. 376 pag.
- Marcu Beza, *Romantismul. Romanul englez*, ediție, studiu introductiv și note de Andi Bălu, București, Ed. Albatros, 2000. 312 pag.
- Constantin Nisipeanu, *Glorie tăietorului de lemne*, teatru, scriere inedită, prefață de Ion Cocora, București, Ed. Vinea, 2000. 96 pag.
- Ion Constantinescu Mărăcineanu, *Cuibul cu bibelouri*, pseudoroman, vol. I-V, București, Ed. "Vasile Cârlova", 2000. 402+392+358+450+244 pag. 125 000 lei.
- Nicolae Balotă, *Eminescu, poet al inițierii în poezie*, studiu în limbile română, franceză și germană, poemul *Memento mori* în limbile română, franceză și germană, București, Ed. Cartea Românească, 2000. 218 pag.
- Nichita Danilov, *Suflete la second-hand*, poeme, București, Ed. Vinea, 2000. 86 pag.
- Iulia Moldoveanu, *Cercul și Agarttha*, cu o prefață de C.D.Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, București, Ed. Viața Medicală Românească, col. "Eseuri", 2000. 128 pag.
- Mihail Mihailide, *Vineri, înainte de cutremur*, București, Ed. Viața Medicală Românească, col. "Eseuri", 2000. 160 pag., 30 000 lei.
- Mihail Mihailide, *Prepeleacul cu jurnale*, București, Ed. Viața Medicală Românească, col. "Eseuri", 2000. 232 pag., 40 000 lei.
- Mihail Mihailide, *"Eu sunt Cassandra, nene Iancule!"*, București, Ed. Viața Medicală Românească, col. "Eseuri", 2000. 112 pag., 30 000 lei.
- Sanda Berce, *Nostalgie prezentului și modernitatea romanului românesc*, Cluj, Ed. Echinox, 2000. 334 pag.
- Stan V. Cristea, *Eminescu și Teleormanul*, Alexandria, Ed. "Tupoalex", 2000. 192 pag. + 16 pl. portr.

Un spirit captiv

CRONICA
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

SE VORBEȘTE, emfatic, la noi, despre "marea conștiință" a cite unui prozator sau poet, din rîndul celor care, în paralel cu rezervele lor mai mult ori mai puțin accentuate față de regimul comunist, i-au adus mari servicii, înregistrîndu-se cu voluptate în rîndul privilegiatilor săi. Despre "marea conștiință" a unor scriitori ale căror merite sînt incontestabile, dar, evident, nu în direcția unei exemplarități de conștiință, pe care poziția lor de nomenclaturiști culturali (și nu numai) o făceau imposibilă. Ambiguitatea lor e trecută în contul unei "demnități" și al unei "temerități" jenant exagerate, cînd nu de-a dreptul de fantezie. Și aceasta în situația în care un Radu Petrescu, un Leonid Dimov, un Alexandru George, un Iordan Chimet apar tratați cu grimasa unei subtile desconsiderări, ca niște nume ce ar strica jocurile deja făcute. Dar cazul cel mai izbitor al injustiției îl reprezintă probabil Ion D. Sirbu, căruia universitară ieșeană Elvira Sorohan i-a dedicat o carte, expresiv intitulată *Ion D. Sirbu sau suferința spiritului captiv*. Captiv atît în sensul trimiterii sale de către regimul comunist, care l-a prigonit în Gulag și-n adîncurile de mină (aidoma lui Ion Caraion, și el un sclav modern), apoi cenzurîndu-i pana și amînîndu-i apariția scrierilor, cît și în sensul legării de un topos nepotrivit, de unde, precum un veritabil iobag ideologic, n-a mai putut pleca pînă la sfîrșitul vieții. Protestul său împotriva prostiei și absurdului, a mistificărilor și a abuzului n-a fost făcut de pe pozițiile unor situații oficiale, ale unei caste de avantași, ci de la "gradul zero" al mizeriei obștești. I.D. Sirbu n-a condus nici o editură și nici o revistă, n-a fost nici membru în CC și nici deputat MAN, n-a avut nici rezidența în Capitală, în schimb a fost obligat a domicilia la Craiova, într-un mediu care l-a mîhnit profund, făcîndu-l a se simți un "semicetățean tolerat, un transilvan refuzat la Cluj, dar neasimilat în Oltenia": "Drept care se asimila cu ciumași și leproși. Ascuțimea lui intelectuală funcționa cu o anumită voluptate în crearea de imagini crude, șocante. Încît obligația de a trăi sufocat într-un anume loc, a trezit natural opoziția omului demn din el. S-a întîlnit acolo cu o mentalitate, cel puțin în parte, străină vederilor sale. Nu se știe dacă a fost primit în Craiova ca un metec, dar el s-a simțit tratat astfel. (Același sentiment l-a trăit Goga la București.) I se părea că e trimis anume într-un oraș din care intelectualii autentici pleacă și nu vin, chiar dacă nu era așa cum spunea Caragiiale". De fapt, I.D. Sirbu a avut ocazia de-a verifica justetea vorbeii lui Caragiiale...

Ca o reacție împotriva exilului alutan (oltenesc) ce i-a fost sortit, I.D. Sirbu se exprimă într-un amplu *Jurnal*, operă incomodă nu doar pentru trecut, ci și pentru prezentul amnezic ori excesiv de tolerant cu injustiția, circumscrisă "literaturii de sertar" (pe care unii o contestă cu nonșalanță), propunîndu-și a enunța "o nouă stare" (cea mai veche și mai tragică din lume): *starea de Iovie*: "Complexul lui Iov sau sentimentul nevinovăției pedepsitului fără vină avea toate condițiile să se instaleze în psihologia lui I.D. Sirbu, în contextul totalitarismului". Într-o scrisoare din 1947, adresată lui Ion Maxim, "intitulată în limbaj conspirativ, ca la '48, «Frate Maxim», se plîngea de cumplita lui singurătate, ca «Iov, pe o grămadă de ruine, întrebînd cerul de ce? cu ce ți-am greșit?»". Să observăm că robustul, bonomul, spiritualul autor n-avea deloc o fibră de ascet, nici o propensiune martirică, suferința fiindu-i impusă de circumstanțele

le neprielnice, venite în serie, care l-au determinat a-și arbora o mască de bufon, "mască anesteziantă a bufonului Gary, inventator de calambururi amuzante acoperind adevăruri incomode, cu o neîntrecută, mereu trează prezență de spirit. Făcea din mască un motiv de bravadă spre a-și descuraja contemporanii să caute sub ea. Nota undeva mărturia unui prieten actor care îl vedea pe Gary în acest rol de nebun al regelui: «Dacă mi-aș imagina Teatrul de azi ca o curte de rege din vremea lui Shakespeare, atunci pe tine nu te vîd decît pe post de bufon, cu gheb și sub tichia clasică cu doi zurgălăi...fiindcă ești singurul, care, în schimbul umilirilor, ai dreptul, din cînd în cînd, să spui adevărul despre noi, regii». O trăsătură a personalității sale mixte, tragi-comice, native dar și compuse, spre a face față vicisitudinilor, o alcătuieste umorul. Un umor polivalent, care se putea înfățișa – probă a rafinamentului – și ca o persiflare de sine, dar care, în esență, solicita o adeziune la condamnarea a tot ceea ce era injust, josnic, blamabil. Un umor-test: "Nu e important să decidem dacă rîde diaristul de el sau vrea să-i facă pe cititori să rîdă de ridicolul situației în care se află el, auto-

Refuzul, reproduc textual, a fost urmat de acuza: «Atitudinea dumitale, tov. Sirbu, nu este deloc marxistă». Răspunsul lui Sirbu: «...este în orice caz morală». Pentru că n-a vrut să abdice de la conduita morală a fost destituit împreună cu profesorii săi, iar la «dosarul» lui a apărut, prin falsificarea răspunsului, incriminarea: «A afirmat în plină ședință că marxismul nu e morală». Interesant este tipul de luciditate pe care-l cultivă I.D. Sirbu. Grație lucidității, el accede la libertatea interioară care e pirghia principală a supraviețuirii într-un regim concentraționar.

Să ne oprim acum asupra altor două aspecte ale *Jurnalului*, care dă în vileag, precum un autoportret, firea scriitorului, o fire complexă, greu de redus la o unitate rezumativă. E vorba aci de o conștiință de sine a arlechinului de ocazie, care, oferindu-se spectacular, înțelege a-și domina, fie și pe o cale indirectă, auditoriul: "În societate îi plăcea să ocupe un loc central, avea replică promptă, amuzantă, gata să-și pună în inferioritate interlocutorul. De toate acestea, de spiritul parodic și de exaltările marelui, ineputabilului povestitor, ce-l fermeca și pe Blaga, își amintesc colegii de generație, care îl prețuiau,

Caragiiale și din jovialitatea poporană, puternic condimentată, a lui Creangă se regăsea în conduita satiric-umorescă a lui I.D. Sirbu. Dar paginile sale exprimă și teama subiacentă de adevărurile crude pe care se vedea nevoit a le consemna. Apare acea anxietate a realității care-i distinge frecvent pe marii comici: "Marturisește asta prin mijlocirea citatului din R. de Gourmont luat drept motto la «Iarna trei»: «ceea ce este teribil cînd cauți adevărul, e că-l găsești». Conștient de valoarea sa nesocotită (inclusiv de către unii din cei apropiați), scriitorul recurge la corectivul unor comparații cu alți nedreptățiți, precum și la vituperarea celor ce-au făcut carieră pe seama compromisurilor. Iată și o formă hazlie a tendinței lui I. D. Sirbu de-a se compara cu marile personaje, cînd acesta se recomandă drept "...un liberal îndrăgostit de lanțuri... un fost Don Juan, actualmente îndrăgostit de propria babă... un minisocrate ce nu a văzut Athena și nici cartela de cucută nu are, un Danton primind zilnic picioarele în fund de la Robespierre-ul blocului..."

Axul personalității lui I.D. Sirbu credem că este dat de conflictul între natura sa de epicureu ("El nu era un Sfînt Antonie, un anahoret căutător de însingurare în pustie, era un om normal cu simțuri și spirit ce se cereau satisfăcute, avea nevoie de public spre a-și desfășura facondă") și victimizarea la care a fost supus. E vorba de o "nepregătire", de o inclinație către un alt fel de viață pe care circumstanțele totalitarismului o spulberă, transformînd acest exemplar al vitalității gilgîitoare, rabelaisiene, într-un deținut de conștiință și chiar într-un deținut în sensul propriu al termenului. Spiritul său extrovertit, dornic de comunicare, de jubilarie într-o colectivitate receptivă, ajunge a fi intoxicat, nevoit a fabrica antidoturi: "calambururi, parafraze discreditate, aglutinări, paradoxe și multă, multă ironie". Frondeur prin structură ajunge a fi un frondeur din obligație, a-și transforma, altfel spus, gratuitatea spiritului într-un torturant proces de defensivă, de disculpare, de atac. Astfel apare, sub condeiul său, termenul de "victimologie" și teoria corespondentă.

Ceea ce ni se înfățișează cu deosebire tulburător în scrisul lui I.D. Sirbu sînt notele vaticinare ale acestuia. Văzînd răul în adîncime, autorul *Jurnalului* a intuit capacitatea lui de a-și prelungi raza de acțiune, de a se răspîndi în societate și după răsturnarea formală a maleficului regim: "Propune ca după răsturnarea tiraniei să se creeze «o nouă disciplină juridică: *victimologia*. Opusă *criminologiei*". Ironistul sceptic și vizionar intră în rol atunci cînd definește funcția noii discipline, aceea de a «depista și pedepsi victimele», care, înspăimîntate, «refuză să se autode-maște». E nevoie să citim și să recităm o considerație ce pare scrisă după '89, noua dată de hotar istoric la care ne raportăm acum, transformînd-o în clișeu ca și pe cea la care tocmai am renunțat și care semnifică «eliberarea» noastră de libertate. Iată considerația: «Trăim o epocă suci-tă, criminalii se cunosc: ei se plimbă pe stradă, ascultă muzică, își promovează copiii, ajung onorabili pensionari. În schimb victimele lor? Cine le mai știe, cine le mai aude, cine le mai numără?». Citînd, păstrăm impresia ca I.D. Sirbu e printre noi, aici și acum, iubind aforismul stării pe loc, cînd postulează logic: «Nu orice schimbare e și transformare; nu orice transformare e și dezvoltare...». Aidoma autorului *Scrisorii pierdute*, căruia îi dă o replică peste veac, cu tragică aură, I.D. Sirbu își păstrează o misterioasă actualitate.

I.D. Sîrbu și Ion Caraion

rul, și astfel să anuleze ceva din penibilul biografiei. Fapt e că o face cu gustul umorului, cu talent și cu subtilitate. Funcția de insolitare a acestui tip de umor depinde de ce parte a baricadei se situează cititorul, de partea diaristului sau dincolo de ea". S-a pretins că I.D. Sirbu ar fi fost un ins maleabil, versatil, amoral. Însă una din fațetele cele mai caracteristice ale *Jurnalului* lasă o mărturie tocmai asupra devotamentului și lealității sale față de părinți, față de limba română, patria sa interiorizată, față de marii săi dascăli, în frunte cu Lucian Blaga, față de prietenii din rîndurile Cercului literar. Înțelegînd a-și păstra verticalitatea morală, tinărul scriitor și universitar preferă a renunța la carieră atunci cînd i se cer compromisuri: "I se cerea «de la început comiterea unei obligatorii fărâdelegi: trădare, denunț, crimă». Și relatarea indignată continuă cu întîmplări trăite de el însuși la Universitatea din Cluj. «Marele inchizitor», Pavel Apostol, i-a cerut «în plină ședință universitară» să scrie în «Lupta Ardealului», ziarul local al partidului comunist, «un articol tare prin care să demasc nu opera, ci omul Blaga, pentru perversiuni legate de fiica sa nubilă», și dacă nu pe Blaga, atunci pe L. Rusu, pentru același lucru.

dar nu i-au putut fi întotdeauna și prieteni, ca și cei care s-au întreținut cu inteligența lui în închisoare". Astfel ni-l amintim și noi, constringîndu-ne, prin jocul său infațigabil, la atenție și la admirație. Obligîndu-ne a-l privi și asculta în postura sa de *homo ludens*, care ne țira, amuzați, în cortegiul de spectatori ai improvizărilor sale scilpitoare. Eriniile scriitorului erau astfel aparent îmblînzite, acordîndu-li-se o față bine dispusă, comică. Ceea ce i se refuza în macrocosmos social și literar, I.D. Sirbu încerca a realiza în microcosmosul relațiilor personale. În principal însă, diaristul era un generos care utiliza risul precum un instrument de terapie morală: "Dar masca risului o pune și singur, din generozitate, pentru a-i destinde pe cei crezuți a fi mai triști ca el. Era un sentimental însetat de iubire. Într-o vreme în care risul era un lux, îndureratul Gary voia să-și cîștige iubirea cheltuindu-și umorul. Așa, îi scria Deliei Cotruș după moartea lui Ovidiu și Minei Maxim după moartea lui Ion. Vă scriu «pînă mai am umor». (...) Pentru a-i risipi tristețea singurătății, în 1988 îi promitea Deliei să vină s-o vadă (la Timișoara), ca să-i citească o mostră din *Jurnal*: «Sper să te înveselesc». Ceva din ființa drolatică a lui

Elvira Sorohan – *Ion D. Sirbu sau suferința spiritului captiv*. Ed. Junimea, Iași, 1999, 192 pag., preț 22440 lei.

Persoana întâi singular

SIMONA POPESCU relatea într-un articol câteva cuvinte sugestive ale poetului Gellu Naum: "Au scris despre mine unii, alții... Mă numesc «ilustru poet» prin reviste. N-au înțeles și nu înțeleg nimic." O afirmație crudă, dar adevărată. Cînd vine vorba de Gellu Naum toată lumea este de acord: un poet extraordinar, un destin literar excepțional etc. Însă de aici vine imediat o întrebare firească: cum se face că o antologie de proză a poetului, publicată anul trecut, trece neobservată, nesemnaltă în nici un fel în presă culturală românească? Este vorba despre *Întrebătorul*, volum apărut în condiții grafice excelente la Editura Eminescu, cuprinzînd celebrul roman *Zenobia* (1985), *Medium* (1945) și *Poetizați, poetizați...* (1970). Așadar nu o simplă reeditare, ci un regal prozastic într-o singură carte.

Într-un cuvînt adresat cititorului (scris în 1969), Gellu Naum își exprimă clar atitudinea față de proză: "I-aș spune cititorului că, datorită pesemne structurii mele intime, cristalizarea lentă a prozei nu m-a atras niciodată prea mult. În plus, poezia (înțeleasă înainte de orice ca *mod de viață*) mi-a anihilat a priori avantajele oricărei premeditări." Suprarealismul din *Zenobia* este un atac programatic împotriva "premeditării": imagini surprinzătoare, ruperea oricărui fir epic, reflecții necamuflate chiar asupra prozei pe care o citim etc. Interesantă este și latura biografică a "romanului". Într-un interviu realizat de James Brook, poetul sublinia importanța acestei componente: "povestea" *Zenobiei* este povestea unei vieți sub comunism. Poezia ca *mod de viață* intervine și în fluxul prozei; romanul este scris ca o biografie în care pasaje de confesiune poetică ("În ceea ce mă privește, un înverșunat fanatism poetic (marea capcană a vieții mele) îmi agrava blocajul săpînd tot mai adînc prăpastia dintre mine și puținii poeți pe care i-aș fi putut iubi") stau alături de texte experimentale, complet diferite: "Vă rog să recapitulați această pagină mai mult florală și, oricum, descriptivă, pe cînd eu așteptam să se instăpînească primăvara ca s-o pot duce pe *Zenobia* în lumea aceea sălbatică și tandră și indiferentă față de pieire, ghidat de-a lungul ripei de fluturile care semăna leit, acum îmi dădeam bine seama, cu zîmbetul și cu soaptele ei". În numai câteva rînduri Gellu Naum activează probleme de teorie literară care ar putea umple ușor o carte.

Gellu Naum, *Întrebătorul*, Editura Eminescu, București, 1999, 526 p., f.p.

Însă avertismentele cu privire la delirul interpretativ pe care l-ar putea genera propriile scrieri nu întîrzie să apară: "Și, încercînd să-l feresc pe cititor de un drum greșit, altul decît cel pe care aș dori să-l conduc eu, îl previn să nu se lase înșelat de iluzia literară creată, poate de câteva rînduri sau de câteva pagini." Ironie sau program literar? Este o ambiguitate pe care Naum o cultivă: nu autorul este creatorul "iluziei literare", ci lectorul. Literatura ca "mod de viață" este mai mult decît o credință poetică, este o cheie pentru citirea unor texte precum *Zenobia*. Experimentul dă un plus de veridicitate, de autentic, actului literar.

Restul volumului (*Medium, Poetizați, poetizați...*) cuprinde texte scrise mult înainte de *Zenobia* (majoritatea în anii '40). Suprarealismul în proză cunoaște încă de atunci aceeași apropiere de tonul confesiv, de persoana întâi. Autorul relatează experiențe (onirice sau nu) teoretizează, comentează, cultivîndu-și indiferența față de uniformitatea stilistică și amintind tot timpul ținta principală a fiecărui rînd: "Mă opresc mereu la acele neînsemnate lucruri care sînt capabile să arunce o cît de mică rază de lumină asupra tuturor gesturilor și a tuturor întîmplărilor care formează ceea ce aș putea numi *viața mea*" (s.m. - C.R.).

În *Addenda* apar trei texte din perioada de "activism" suprarealist, texte scrise împreună cu reprezentanți de seamă ai avangardei românești: Gherasim Luca, Virgil Teodorescu, Paul Păun, Trost. *L'infra-noir, Éloge de Malombra, Le sable nocturne* păstrează forța manifestelor avangardiste de la început de secol, însă mesajul este departe de a fi la fel de clar, de univoc: "Cu buzele lipite de cuvintele de nerostit pe care le sărutăm, ne mișcăm într-o cameră înzestrată cu nenumărate balanțe lascive, gigantice și delicate" etc. Persoana întâi plural (caracteristică manifestelor avan-

gardiste) se va transforma, în prozele lui Gellu Naum, în persoana întâi singular.

C. Rogozanu

Poeme de mahala

MAHALAUA DE AZI PE MÂINE e un volum de versuri apărut la Editura Vinea care îi adăpostește între copertele sale pe Traian Coșovei, un optzecist cunoscut, și pe un tânăr nouăzecist încă indecis, pe nume Dan Mircea Cipariu. Formula aceasta de publicare, în maniera anilor '80 face cartea interesantă ca substanță, dar și atrage atenția asupra diferențelor de stil și nu în ultimul rînd de experiența poetică între cei doi autori, evidentă mai ales în repetițiile uneori redundante din poemele tînarului nouăzecist. Totuși Dan Mircea Cipariu scrie dezinvolt, fără complexe și cu talent despre lumea prozaică și nostimă, alteori tragică și absurdă din *Vatra Luminoasă*, versuri ce respiră romantism suav, ca în poemul de iubire dedicat Aidei: "o clipă de abundență a ființei/ reinnoite de pulberile senine ale primăverii/ pe spinarea viselor iubito/ în rochița tandreții de vata de zahăr", dar și ironie, și deriziunea banalității: "aici e necesar/ să ai nume leafa nevasta/ niciodată căine tobe metafizice/ poeme balcoane ermetice". Într-un univers citadin, uneori alienant care îți dă senzația că "apocalipsa s-a inventat în vatra luminoasă", un spațiu în care poetul vede un "sânge mai dens decît infernal" și în care omul se va fi transformat "demult în șarpe de oțel", sentimentele se și sufocă dar și explodează între lucruri și iluzii pe care poetul le transfigurează.

Înhățarea cu fripții a lui T. Coșovei respiră un și mai mușcător cinism și dezgust citadin, sunt versuri în care moartea și

Mahalaua de azi pe mâine. Poeme trăite, Dan Mircea Cipariu și Traian Coșovei, Ed. Vinea, București, 2000, prefată Nicolae Ţone, 96 pag., f. preț.

îmbătrânirea își bat joc de "viața asta luată la palme", "făcută din jeguri de fetru", o simplă "viață de bloc, noroc de prostie: șunci și destine de porc/ viața pe cancioc și mistrie/ meserie care se sparge în zidire de viu și de morți".

Bășcalia balcanică și umorul negru, duritatea și tragismul cuvintelor se traduc în imagini ale prozaismului și banalității alienante, imagini ce amintesc de Ezra Pound și de alte influențe de peste ocean.

Cu o mai profundă și mai clară raportare a sinelui la universul de kitsch postmodern al zilei de astăzi, Traian Coșovei scrie în metaforele deriziunii despre temele mari ale morții și alienării, punându-le punct: "E și viața asta un mod de întrebuintare".

Iulia Alexa

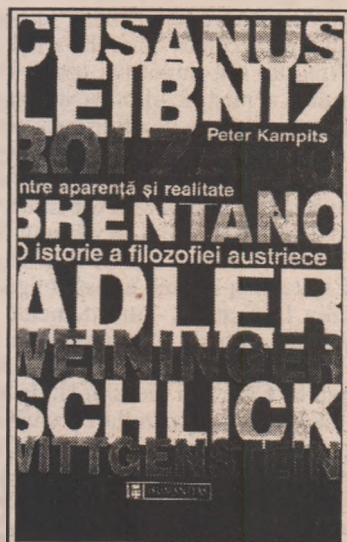
Filosofia de vacanță

EXISTĂ o filosofie austriacă? Este prima întrebare pe care și-o pune Peter Kampits atunci cînd se dedică acestei teme. Răspunsul, după cum ne putem aștepta avînd asemenea îndoieli, va întîrzia destul de mult și nu va fi în nici un caz unul tranșant, ci tributar nuanțelor. Să vedem oare în această dificultate rațiunea pentru care Kampits renunță să se implice într-o motivare mai complexă a interesului său? Chiar din punct de vedere grafic, cartea sa se prezintă ca o sumă de medalioane prin care se manifestă câte o predispoziție - creatoare sau de destin - pentru filosofare. Deloc întîmplătoare această concepție: căci ce poate fi mai adecvat în spațiul austriac decît mijlocirea biografică a unor varii probleme teoretice - care pot fi calificate (dintr-un început, sau numai dacă vrem) ca filosofice? Este aceasta modalitatea prin care ne apropiem în general și de alte domenii (literatură, muzică, pictură, arhitectură, urbanism), într-un mediu atît de convertit la nevroză.

Inevitabil, în acest creuzet al numelor sonore diversitatea exagerează uneori prin consecvență. Rămîne destul de discutabil indemnul adresat unui Marcus Aurelius, unui Cusanus, sau unui Leibniz de a se incolona în șirul înaintașilor filosofiei austriece. Cu atît mai mult cu cît justificările unor atari categorisiri se remarcă mai ales prin fragilitate: o călătorie, o impresie, o anecdotă. Peter Kampits scrie totuși prea inteligent pentru a lua foarte în serios asemenea improvizatii: în loc să insiste cu o demonstrație scrășnită, el aruncă numai o sămînță de meditație și se retrage discret.

Chiar dacă această istorie a filosofiei austriece marchează mai mult cronologia unei stări de spirit (pe care foarte numeroși alții au încercat deja, spre alte domenii, să o definească), ideea vertebrală a cărții - și anume raportul dintre aparență și realitate - este în orice caz foarte bine găsită. Că acest raport se dovedește în cea mai înaltă privință caracteristic societății și culturii austriece, autorul o demonstrează subtil și cu prisosință; că el are totodată substanță filosofică, iată ceva ce nu mai trebuie demonstrat (ii rămîne doar să prevină cititorul asupra ușoarelor modificări - uneori - a unor semnificații consacrate). Cât despre tensiunea internă, profund dialectică, a relației, se vor afla suficiente ocazii pentru formarea unei opinii în acest sens: Brentano, Mach, Meinong, Weininger, Ebner, Schlick, Wittgenstein etc.

Tonul lui Kampits, degajat și intrucâtva ludic, constituie privilegiul celui care își stăpînește foarte bine subiectul și

Peter Kampits, *Între aparență și realitate. O istorie a filosofiei austriece*, trad. din limba germană Radu Gabriel Pârșu, Ed. Humanitas, București, 264 pag., preț nementionat.

care își poate permite să-l recompună după o inspirație de moment. Îmi inchipui că a scris această carte într-o vacanță, cu ferestrele deschise către terasa însoțită pe care din cînd în cînd iese fiica sa Maria-Katharina, de unde ea, privind valurile care se sparg de faleză, realizează dintr-odată că "și-ar dori să disocieze aparența de realitate". Laptop-ul deschis pe o mîsuță înaintea autorului restabilește seriozitatea unei atari întreprinderi.

Așternute pe hîrtie, cuvintele sale pomesc apoi într-o călătorie estivală cu trenul, și ajung poate pe o plajă, sau în răcoarea unei cabane: decor optim pentru lectură în cazul celor familiarizați deja cu indicele de nume de la sfîrșit și care își doresc la un moment dat, ca digestiv al tihnei, un strop de reflecție contrastantă. Altfel, cartea poate sluji și ca dicționar la citirea unei asemenea liste.

Dorin-Liviu Bîțfoi

DIAGONALEde *Monica Lovinescu***PĂCATELE LIMBII**de *Rodica Zafiu*

JEANNE HERSCH

CU O săptămână două înainte de a muri, la începutul lui iunie, în ajunul celor 90 de ani ai săi ce urmau să fie sărbătoriți la Sorbona, Jeanne Hersch mai participa încă la debateri radiofonice în Elveția, vădindu-și până în ultima clipă încrederea în virtuțile comunicării cu semenii. E bine ca dintr-o activitate intensă, prima ei lucrare tradusă în românește să fi avut la bază tot o serie de emisiuni radiofonice de-a lungul cărora Jeanne Hersch prezenta, din istoria filozofiei europene momentele-cheie ale "mirării filozofice". Pe înțelesul și al celor fără studii filozofice. Pe când dirija la sfârșitul anilor '60 secția de filozofie de la Unesco, Jeanne Hersch publicase un mare volum antologic din filozofia europeană și înțelepciunea orientală intitulat *Dreptul de a fi un om*. Pedagogia limpezimii, adoptată de ea de aici provenea: pentru a fi "un om" trebuie să știi a-ți pune întrebările dintâi.

În ciuda accesului său la un public nespecializat și a unei cariere universitare de prestigiu, Jeanne Hersch n-a ocupat locul la care avea dreptul. Când, în 1936, publică prima sa lucrare, *L'illusion philosophique*, Gabriel Marcel o remarcă imediat și o invită pe tânăra de 25 de ani la una din discuțiile filozofice pe care le ținea o dată pe săptămână, vineri seara, cu filozofi din Franța și din străinătate la el acasă. (Aici a fost discutat pentru prima oară și Sartre). În Omagiul ce i-a fost adus Jeannei Hersch în 1977, la încheierea ciclului său universitar de la Geneva, părintele Gaston Fessard - deținând un loc de seamă în filosofia istoriei și în dialectica ieziuită - își amintește că a participat la această primă întâlnire unde fosta studentă a lui Jaspers își apăsă tezele ferm dacă nu tăios; având buna cuviință a celor cu adevărat civilizați prin și în cultură știa să asculte pe celălalt și să țină seama de argumentele lui. Gaston Fessard insistă în Omagiul amintit pe unitatea dintre lucrările sale de filozofie, de artă și de literatură. Astfel, *L'Être et la Forme* (1946) își prelungește "mirările" pe tărâmul artei. Literatura e și ea prezentă cu un unic roman, *Temps alternés* (1942). Jeanne Hersch nu evită nici critica ideologiilor (*Idéologies et réalités*, 1956). Dar dincolo de această "unitate" a măsurii de gândire, această carte din urmă apărută în același timp cu *L'opium des intellectuels* de Raymond Aron izbește prin anticonformismul ei, pe cât de absolut pe atât de riscant. Aici, constată Jeanne Hersch, ca și Hannah Arendt, înrudirea dintre comunism și fascism, amândouă ideologiile potrivnice individului și libertății, amândouă la extrema dreaptă a eșichierului politic. Contra lor o singură opțiune, cea pentru democrație, unica formă de putere ce-și poate controla imperfecțiile. În cadrul ei, fără a pretinde la binele universal, se poate admite și socialismul, cu condiția să se întemeieze pe un ferm antimarxism. De când Hitler devenise stăpânul Germaniei, tânăra studentă înțelesese că dacă nu te ocupi tu de politică se va ocupa ea de tine. Își propusese atunci un tip de conviețuire cel mai deseori conflictuală cu Istoria, imbinând pe Machiavel (suc-

cesul) cu imperativul categoric al lui Kant (morală). Un răstimp petrecut la Paris în anii '50 îi îngăduie să ia contact direct cu mediile intelectuale și universitare franceze: revelația este cumplită. Punând comunismul pe același plan, în rău, intolerantă și chiar crimă, cu fascismul, știe ea oare că își semnează excluderea, că va coaliza împotriva-i forțele - incalculabile - ale tăcerii cu care Parisul intelectual își pedepsește rebelii? Cu atât mai mult cu cât dogmaticii de atunci se răzbnau cu acest prilej și pe Raymond Aron, prea bine instalat pe harta culturală pentru a mai putea fi ignorat. Cele două cărți ale lor par a pune - cum o recunoaște și Raymond Aron într-o scrisoare către Jeanne Hersch din volumul omagial - aceeași întrebare: "de ce oare atâtea inimi generoase, atâtea spirite nobile se lasă seduse de o credință care naște și justifică teroarea, devenind chiar uneori o rutină a terorismului"?

Aparent, cariera Jeannei Hersch n-a fost alterată de acest sabotaj parizian: profesoară de filozofie la Universitatea din Geneva, dirijând secția de filozofie, special înființată la Unesco, prezentă cu studii în toate revistele și colocviile de prestigiu, ea s-a bucurat de cinstirea cuvenită. Dacă nu și-a mai reunit studiile într-un volum unitar e și din cauza ei, avea o disponibilitate rară pentru cauzele aparent pierdute. S-a dus, de pildă, la procesul de la Poznan (părinții ei erau de origine poloneză, cunoștea limba). Într-o săptămână surprinsese mecanismele teroarei, le descria modul de funcționare, învățam de la ea în câteva ceasuri cât din tratate, memorii și documente asupra totalitarismului în zeci de ani. Ne cunoscusem la Rainer Biemel, fratele lui Walter Biemel el însuși filozof, și îndrăznesc să spun că ne chiar împrietenisem. "Socialismul" ei a fost singurul ce nu m-a stingherit niciodată, era atât de neconform încât îi dispăreau nu numai trăsăturile negative ci probabil și esența. Nu știu cum se va fi petrecut în Elveția, dar în Franța legăturile sale cu partidul socialist erau aproape nule. Era catalogată ca anticomunistă notorie tocmai pe vremea când Sartre decretase că orice anticomunist este "un șobolan vâscos" ("un rat visqueux").

Mai avea și tendința de a-și exagera limitele. Nu era modestă, ci doar circumspectă asupra posibilităților sale. Acordând altora ceea ce-și refuza sieși. De pildă, Hannah Arendt făcea și ea parte din "prieteni" lui Karl Jaspers (de fapt discipolii săi). Când s-a decis traducerea operei lui Jaspers în franceză, Jeanne Hersch a luat-o asupra-și. Am întrebat-o de ce nu traduce și Hannah Arendt. Mi-a răspuns simplu și neașteptat: "ea are propria sa operă de scris. Eu o pot sacrifica pe a mea, ipotetică. Ea, nu".

Așa și-a petrecut viața Jeanne Hersch. Dacă se risipea, era fiindcă acorda ființelor și faptelor măruntă tot atâtea importanță ca și celor de primă mărime. Dumnezeu filozofilor i-a dăruit în schimb ani mulți pentru a putea propovădui nu numai "dreptul" de a fi un om, dar și întrebarea cu care începe și nu se mai sfârșește orice gândire.

DIN RETORICA PRESEI

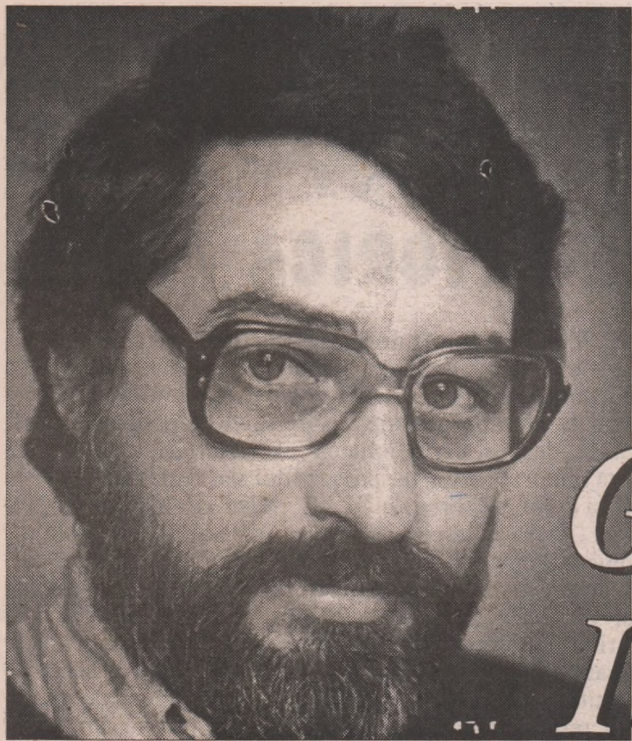
OZONĂ nu lipsită de interes pentru cercetarea strategiilor retorice din stilul publicistic românesc este cea a subtitlurilor de ziare și reviste. De obicei, subtitlul e o secvență de text care oferă informație despre tipul de publicație (ziar, revistă...), despre periodicitatea ei (cotidian, săptămânal, "Revistă bilunară" etc.), despre profilul său regional ("Revistă de artă și cultură dobrogeană"; "Cotidian al oltenilor de pretutindeni...") sau despre domeniul tematic ("Ziar politic", "Supliment literar", "Cotidian de informație", "Revistă de cultură"); despre instituția sau asociația de la care emană ("Organ central al C.C. al P.C.R.", "Revistă editată de Uniunea Scriitorilor"), despre orientarea ideologică, politică etc. ("Ziar democrat", "Ziar moral-religios"). Interesante devin însă tocmai subtitlurile care se depărtează de această schemă utilitară. În 1990, prin transformarea vechilor ziare și reviste și mai ales prin apariția unui număr impresionant de publicații noi, cărora le era tot mai greu să se diferențieze una de alta, am asistat cu toții la o adevărată explozie a inventivității lingvistice în domeniul titlurilor și al subtitlurilor. Tendința de individualizare prin subtitlu - mai mult chiar decât prin titlu, fatalmente limitat ca lungime și tipar lingvistic - a continuat și în anii următori, devenind încă un exemplu de omniprezență a umorului - intenționat sau involuntar - în discursul public autohton. Multe dintre subtitlurile din publicistica românească sînt construite cu intenție umoristică; altele alunecă fără voie în efecte comice. O încercare de tipologie riscă să fie acuzată de pedantism; se pot însă aminti câteva categorii mai semnificative. După titlurile neutre din perioada totalitară - "Cotidianul Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste" (*România liberă*), "Revistă lunară de cultură cinematografică" (*Cinema*), decembrie 1989 a adus o primă schimbare, mai curînd mecanică: foarte multe publicații și-au introdus în subtitlu adjectivul *independent*: "Ziar național independent" (*Adevărul*), "Săptămânal independent de opinie și cultură" (*Baricada*), "Săptămânal independent de informație, opinie și divertisment" (*Gazeta de Alba*) etc. Banalizat, adjectivul a fost supralicitat - în ton bombastic - "Săptămânal absolut independent" (*România Mare*) sau prin acumulare - "Săptămânal național independent și echidistant" (*Cronica politică*). Unele subtitluri au introdus elemente de enunț publicitar - "Cel mai important ziar din București" (*Libertatea*). Altele sînt exagerat de lungi: "De citit numai acasă: săptămânal în care nu toate articolele sînt confidențiale" (*Strict secret*). Umore involuntar e produs de solemnitatea emfatică și demagogică: "Ziar dedicat poporului român" (*Jurnalul național*). Titlurile parodice cele mai originale sînt bazate pe jocuri de cuvinte și pe surpriză - "Săptămânal de moravuri grele" (*Academia Cațavencu*), "Săptămânal al românilor de aiurea" (*Cațavencu Internațional*), "Săptămânal de tranziție" (*Dilema*), "Supliment de post(tranziție)" (*Vineri*) etc.

De fapt, situația actuală e manifestarea unei tradiții: subtitluri hazlii, bizare sau ridicole existau deja la noi, și întreruperea totalitară nu le-a suprimat cu totul amintirea; le regăsim în utilele dicționare de care dispunem acum (Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești, 1731-1918*, 1995; I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești, 1790-1990*, ed. a II-a, 1996). Gazetele literare par să fi încercat dintotdeauna să se autodefinească în chip original: "Revistă liliputană" (*Atom*, 1933); "Mic bazar de literatură" (*Bilete literare*, 1930); "Revistă tinerească cu simpatii pentru tradiționalism" (*Brazda literară*, 1931). Procedul parodic e și mai vizibil la cele umoristice - "Revistă spiritistă națională. Organ bi-ebdomadar pentru răspîndirea științelor oculte în Dacia-Traiană" (*Moftul român*, 1893); "Ziar politic, patetic și umoristic" (*Perdaful Buzăului*, 1894) etc. Și titlurile solemne, pompoase au o tradiție evidentă: "Revistă pentru răspîndirea frumosului" (*Arta și omul*, 1933), "Ziar în slujba motilor" (*Detunata*, 1943), "Revistă pentru adevăr, bine și frumos" (*Comoara tinerimii*, 1905) etc.

Revenind la subtitlurile actuale, ar merita să fie investigate și modificările lor, substituiri strategice care au reflectat diverse mode stilistice. Se observă astfel (informațiile provin din fișierul consultabil în Internet al B.C.U.) o direcție a simplificării: unele subtitluri dispar total (de pildă "Ziar independent de opinie, informație și reportaj" - *România liberă*). Se manifestă deopotrivă o înclinare către oralitatea colocvială - ca în formula "Zi de zi. Scurt pe doi" (*Libertatea*), care "traduce" de fapt formula "cotidian de informație concisă" - și una, opusă, către solemnizare: un "Săptămânal independent de opinie, reportaje și informații" (*Gazeta de Vest*, 1990) devine de la nr. 2 "Săptămânal independent de opinie" și de la nr. 76 "Magazin de istorie, atitudini și credință"; altul începe prin a fi "Un săptămânal care ajunge la locul faptei odată cu poliția" (*Infraactorul*, 1991), dar de la nr. 6 este un "Săptămânal pentru demnitatea cetățeanului, împotriva corupției".

¹⁾ Jeanne Hersch - *Mirarea filozofică (Istoria filozofiei europene)*, Humanitas, 1994 și 1997.

Gheorghe ISTRATE

RITUAL

(vertij)

mă depărtez de somn ca Summa
de cifra ei dilatată
ca umbra câinelui de stârv
regi cerșetori îmi pipăie locul
în arhiva secretă a nopțiunii
sceptra mea cândva
înfierbânta ierarhiile
cuvintelor

recunosc pulberea în care exist
ea n-are compoziție determinată
cândva voi fi înlocuit de-o metaforă
de-o meduză de-o catedrală
de vertijul închipuit al vărsătorului -
cel care moare în somn
prefăcându-se

(rictus)

pe cristalinul lanternei
o ploșniță grasă
pute lumina prin litera ei

robesc la un zar infinit
înfipt în ochiul lui Dumnezeu
nimic nu iese
nimic se arată
cifrele universului putrezesc
asurzitor

(termită)

ca o termită e visul
îmi macină viața
îmi pipăie consoanele
aripea descusută
îmi descrie ochiul în timp ce orbesc
îmi descrie cuvintele în timp
ce-amuțesc
îmi descrie moartea în timp ce mor

sunt rece ca o gresie - fecioară
lunecând în bulboanele universului

măine va fi altă mâine
măine voi fi altul

(pedeapsa)

umilește-mă
până la transparenta oscioarelor
aburul tău n-are pruncie
nu ai lut nici vedere sferică
nu ai deasupra
nici dedesupt
nu ai vecini și nimeni
nu-ți sparge fapta de pretutindeni
eu miros a siloz de oase
a pești rușinoși
a ramuri de sânge biciuit
am acolade inverse cuvinte-ș răspar
floră acidă și vărs
scui pat otrăvit în unelte
sunt păcătos: m-am atins de Cuvânt
m-am îmbolnăvit de cuvinte
sunt minereul elaborat
de alfabetul abandonatilor:

cei ce nu sunt când sunt
mereu în lumină

(unulniciodatămurit)

ascult lucrarea calendarelor lumii
resturi de timp dilatând
sămânța neîncolțită de-un veac

n-am viață pe câtă naștere am
colbul meu rotitor prin religii
azi s-a fixat

rogu-te lasă-mă să-ncerc mai întâi
adevărul
și la urmă minciuna
grinzile spuselor s-au sălbăticit
număr de-acum doar cărămizi
unduitoare

prin ele aud catedrala lărgindu-se
pe umerii Unuiniciodatămurit
tug puncte sfinte prin mine în infinit

(călugărind)

scriu și transcriu
călugărind cuvintele
până ce puterile îmi albesc
acolo în înger e iarnă
acolo îmi prelucrez splendorile
eram un anotimp sinucigaș mama
(desigur ea!) desfăcea zăpezile
degetul ei plutea pe lemnul ființei
mele nerecunoscându-mă
eram vis
călugărind cuvintele

(fix)

m-am descărcat de cetică
de energia mărunț-abisală
polii ermetici ai ființei
s-au prelucrat
astfel încerc să-fiu singur
atom decojit de impulsuri
atom degerând în pulsul materiei
imaginare
acum sunt fix
punct fix
ascendentă originară
infinit

(doar atât)

vulturi regali vâslesc
în sudorile cerului șiroidind
în rotativa luminii

umbra foșnește-ncărcată
de cifre ermetice

pe pământ am vești algebrice
destupând
piramida măloasă a morții

veacuri noi umplu Numărul întepenit
între frontiere de vis
de acolo aud picurând slavă multă:

"trebuie
doar să mori
doar atât
doar nimic..."

(insula)

lui Cezar Baltag

văzul meu: insulă înghețată
mereu depărtându-se

(sicriile cu îngeri)

turbată culoare e timpul tu sângeri
afară se descarcă sicriile cu îngeri

rup solzi de-ntunerice din propria-mi
carne
scarabeul de aur în pleoapa mea
doarme

sigilii se sparg pe gurile morții
puhoai de rugină curg în lichidul
porții

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Sonetul descifrat pe-ncetul

Ce gingii roz sclipească în gura-ți dulce!
Parcă arunci în aer crudă nadă
Să-mi prinzi sufletul vechi. Zglobie curge
Ața ce-n veci înnoadă și deznoadă
Plăceri, și mari, și mici, în văzul lumii.
Fii voioșia coaptă-n izul ceții.
Din nou, din zorii umezi pînă-n seară
Copii, pe-ascuns, hotăr delicateții
Spre-a-mi întocmi, savant, pe portulanul
Fraged un rai. E mărunț cît dovleacul.
Șarpele susură scalen. Clipele, anul
Și-l strîng în patru-adînc, lîngă copacul
Sub care-o să oftăm de-a berbeleacul,
Rău fulgerați, trăzniți ca să-nflorească
O dragoste deloc dumnezeiască...

când vii mamă sfântă să bați la
fereastră
să nu-mi sperii gândul în livreaua-i
albastră

tu treci prin uleiuri străvechi și altare
eu cad în vorbe de lut și stihare

tu pui seminte în lampă și-n stingeri
afară se descarcă sicriile cu îngeri

(postromantă)

avea o forță somnoroasă
se despletea în carnea mea
eram lucid era sfioasă
contemporan vagabonda

o mirosise o caisă
o revărsase-n pofta mea
sărea sămânța-ntredeschisă
în mari livezi de catifea

apoi târziu fusese negru
ne bălăbăiam pe dedesub
scăzuse sângele integru
scăzuse public sânul supt

acum pe roți de curcubeu
înfigem sila toată-n fruct:
eu sunt aheu ea e ahee -
suntem un rege întrerupt

(descântec de iarnă)

peste decembrie vine noiembrie
peste noiembrie vine decembrie

reci anotimpuri cu nerv răsturnat
magmă lucidă în care-am iernat

pulbere albă de oază-vântoasă
lacrimă arsă prelinsă din rasă

singur în țipăt înfipt în idee
aud cum sămânța suspină-n femeie

cum purpura morții-și depune sfiala
în nordul oaselor - în Walhalla

antenele foarfecă asfintitul
decembrie ratând infinitul

**CRONICA
EDITIILOR**de
Z. Ornea

Trilogie etnografică

SIMEON FLOREA MARIAN, preot și apoi profesor de teologie, sucevean ca obârșie, s-a impus, în ultimele două decenii ale veacului al XIX-lea, ca un folclorist și etnograf cu o putere de muncă impresionantă. După culegeri de folclor, se relevă, în 1884, prin monografia *Ornitologia*, propunând sau găsiind denumiri românești pentru păsăret, lucrare care și azi, prin nou-tatea ei, e stimată și citată. Repede, din 1890 începe publicarea trilogiei monografice (reeditată în 1990, prin grija devotată a d-lui Iordan Datcu), *Nunta la români* (apoi, reîntrunindu-se, în 1892, *Nașterea la români* și, în același an, *Înmormintarea la români*). E o trilogie monografică fixind momentele fundamentale din viața românilor, așa cum se reflectă ele în datinile și literatura populară. Și tot acestui harnic și învățat etnograf i se datorează apariția din 1898 pînă în 1901, tot a unei trilogii monografice *Sărbătorile la români*, și ea reeditată în anii nouazeci de același editor învățat care este dl Iordan Datcu. Aceste monografii rămase de referință pentru că altele n-au apărut sint lucrări de etnografie spirituală, avea dreptate regretatul Ovidiu Birlea, se prezintă ca "monografii descriptive, cu înfățișarea etapelor principale ale fiecărei obicei". Cum a avut grijă să surprindă toate zonele țării sub raportul obiceiurilor și al folclorului (s-a păstrat în arhiva sa de la Suceava o întinsă corespondență cu folcloriști din toate părțile țării care, la cerere, îi comunicau scriptic ceea ce le cerea), monografiile sale sint cu atât mai prețioase și, de fapt, de neînlocuit.

Dl Iordan Datcu, bun specialist, care a publicat, în 1979, un neprețuit *Dicționar al folcloriștilor*, relativ recent reeditat (după remanieri utile, sub denumirea *Dicționarul etnologilor*), s-a ocupat cu grijă devotată de opera lui Simeon Florea Marian. După ce i-a reeditat, cum spuneam, *Sărbătorile la români*, s-a dăruit osteneții de a scoate la lumină și trilogia monografică despre cele trei acte fundamentale din viața

românilor. E o muncă migaloasă, pentru că, pe lângă impecabila păstrare a ținutei filologice a textului, s-a străduit să verifice toate citațiile din folclorul reprodus de autor. A ieșit o ediție monumentală, de referință, cum sint, din păcate, azi tot mai puține. A optat, pentru reeditare, nu prin adunarea celor trei monografii într-un singur tom masiv, ci pentru soluția editării lor pe volume distincte, așa cum le-a publicat, la vremea sa, și autorul. Poate că e mai bine și mai potrivit. Dar, oricum, trebuie așezate împreună și păstrate ca un dar de preț. Îndemnat și de metodologia în reeditare adaptată de dl Iordan Datcu, n-am să mă ocup, aici, de întreaga trilogie ci numai de una dintre ele, și anume de cea dintii (care, de fapt, cum spuneam, a fost, în ediția princeps, cea de a doua). Așadar, despre monografia de etnografie spirituală *Nașterea la români*. Să notez mai întâi că întreaga etnografie și folclorul acestor obiceiuri de demult sint valabile și relevabile acolo și în vremuri străvechi, cînd toate erau ca odinioară în absența oricărei asistențe modern medicale la naștere. La noi, unde, și azi, mai trăiesc în mediul rural aproape 40% din locuitorii s-au mai păstrat zone singuratic și izolate (ca în Apuseni, de pildă) în care civilizația a întârziat să se instăpînească în toate drepturile, constituind oaze ferice pentru etnografi. Dar, în rest, satul românesc de astăzi e cu totul altul decît cel din vechime (chiar cel din interbelic, cînd era studiat monografic de echipele studentești, vestite, coordonate de prof. Dim. Gusti) și vechile obiceiuri mai pot fi detectate, cu greu, de la bătrîni supraviețuitori și cu memoria nealterată. Am ținut să menționez toate astea pentru a preveni cititorul că obiceiurile surprinse în celebra monografie a lui Simeon Fl. Marian sint realități definitive și demult apuse. Autorul începe cu obiceiurile îndătinat în faza prenatală, rituri de trecere, cînd, de pildă, ni se precizează că "femeia îngrenată, care poartă mai greu, va naște băiat, dacă poartă mai ușor va naște fată. Drept aceea, toate femeile însărci-

nate, cari știu căseva carte, să citească în fiecare zi *Visul Maicii Domnului*, căci atunci vor naște ușor și le va trăi pruncul". Reproducînd acest pasaj, m-am gîndit la examenul ecografic la care apelează azi femeia însărcinată, care o avizează, la vreme, care e sexul fătului pe care îl poartă. Tot în faza prenatală femeia însărcinată trebuie să se ferească, menționează autorul nostru, de spiritele rele (capitolul e mișcător intitulat *Zburătorul*). "Zburătorul, notează S. Fl. Marian, după credința poporului din Țara Românească, e un spirit rău, ca un zmeu, care intră noaptea pe coș sau horn în casele oamenilor, sub formă de șarpe și cu aparență de flacăra și care chinuiește toată noaptea pre femeia ce are *lipitură*, adică pre aceea care se scoală dimineața fără puteri, zdrobită de osteneală și cu vinețele pe corp. Femeia, care e cuprinsă de această ființă rea, simte pe tot corpul ei o mare greutate, mușcătură, ciupeli și gîdilituri și, din cauza aceasta, apoi, dacă se află în stare binecuvîntată, naște copilul mort". De aceea cheamă moașa sau o babă știutoare, marți sau vineri, pentru a fi descîntată spre a scăpa de pericol. Samca sau Avestia sint chiar mai periculoase decît Zburătorul, de care femeia însărcinată trebuie să se ferească. Dacă a fost, totuși încercată, apelează la un preot sau un călugăr (asta în părțile Bucovinei) care să-i scrie, sub formă de cărticică, o rugăciune, pe care o poartă ca amuletă și după naștere, chiar toată viața. În sfîrșit, sosește, după atîtea primejdii posibile, momentul nașterii. Înainte de asta, cînd femeile simt că se apropie sorocul, se duc la biserică, "ca să se mărturisească și să se cuminece". În alte zone ale țării se apelează la serviciile descîntătoare, oferindu-se exemple frumoase de astfel de ziceri. Apoi pregătește toate cele de priință nașterii și de care se va folosi moașa. "Între multe altele, trebuie să fie pe lingă pat și o țevă, ca fiind pericol de moarte să-i poată inspira aer pe grumaz sau, fiind astupat, o femeie știutoare îi scoate ceva materie de pe grumaz, prin care s-a împiedecat respirația." Apoi, după naștere, moașa, după tăierea buricului, rostește, dacă e băiat, ziceri speciale. În alte locuri așează pruncul într-o covățică plină cu apă rece ca să fie deștept și, instalînd covățica, dacă e iarnă, pe cuptor, îl ferește pe copil de a nu boli de răceală. Înainte de a pătrunde în încăperea străini se descîntă pruncul de deochi. Unele descîntece citate, deși vide estetic, sint de tot înțelesul (vezi p. 49). Concomitent, în același scop, îi leagă copilului un fir roșu la gît. Despre copii născuți în afara căsătoriei (numiți în Bucovina *spuri*) se crede că sint, îndeobște, mai frumoși, mai deștepti și mai întreprinzători, apoi, decît cei iviți din căsnicii legitime. Mare e bucuria cînd se naște un băiat ("Cînd se naște un băiat, atunci de bucurie rid și cheutorile de la casă"). Orice copil născut se înscrie îndată, spune tradiția, în "*cartea sorții*", nu numai cu numele ci și cu tot viitorul lui, de unde expresia "așa mi-a fost Soartea". De aici obiceiul că de cîte ori se vede căzînd o stea, de atîtea ori se consideră că moare un om. Multe din obiceiurile practicate vin, ne previne

S.Fl. Marian, *Nașterea la români*, Studiu etnografic. Ediție îngrijită, introducere, bibliografie și glosar de Iordan Datcu. Editura Saeculum L.O., 2000

autorul nostru, tocmai din timpurile romane. ("Romanii aveau o zeiță scutoare de leagăn, numită Cunina, care, după credința lor, păzea copilul în leagăn, de orișice stricăciune și vrăjitorie. Românii au înlocuit pre zeița aceasta cu *schima casei*?") Urmează botezul, pînă la această sfîntă oficiere aprinzîndu-se, seara, cite o candelă în odaie pentru a-l feri pe copil de necuratul. De la romani a rămas obiceiul feririi de spiritele cele rele (romanii le numeau *strige*). Un capitol special e consacrat *Pierderii*, adică, cu un termen modern, mortalității sau chiar morții pruncului înainte de naștere. În Moldova și Bucovina acești copii morți înainte de vreme se numesc *moroi*. Alți copii sint pierduți pentru că au rămas nebotezați (obicei bănațean) și sint, toți, meniți să meargă în iad după ce, pe pămînt, au săvîrșit, numai răutați. Obiceiul scaldătoare constituie obiectul capitolului al șaptelea din monografie, cu insistente exemple de obiceiuri de peste tot unde trăiesc români inclusiv, desigur, și de prin părțile Macedoniei, pe care autorul o crede ca singura populată de vlahi. Urmează capitole despre Slobozirea casei, Rodinii (darurile), Lăptarea, Ursitoarele, Botezul, Numele de botez, Mărturiile (martori sint toți cei ce au participat la botez în biserică și au primit banuți de la naș), Schimbarea numelui (de care au parte copiii care, după botez, din cauza unei boli sau a unui spirit necurat, li se schimbă numele), Cumătria, cu toate frumoasele ei obiceiuri, Scaldăciunea (scaldarea, după botez, a copilului de către nași), Scaldătoare nepoatei (adică a lăuzei), Îmbisericirea (rugăciunea făcută în biserică femeii ce a nascut și a copilului, la șase săptămîni de la naștere), Colăciunea (obiceiul ca părinții să ducă nașilor după botez, colaci), Creșterea, Boalele copiilor, Masa moașei, Tunderea părului și, în sfîrșit, *Întărcarea*. Și, astfel, se încheie, monografic, ciclul de la fazele prenatale pînă ce copilul a ajuns la opt-nouă luni bune. Ciclul se închide, consemnîndu-se, pe parcurs, toate obiceiurile etnografice păstrate din vechime și cultivate cît s-a putut sau se poate.

Dl Iordan Datcu (a publicat, de curînd, o *Introducere în opera lui Petru Caraman*; va repeta gestul și cu S. Fl. Marian?) a făcut o treabă cărturărească (chiar dacă introducerea sa, anunțată pe foaia de titlu, e debilă), restituind noilor generații trilogia etnografică a învățatului sucevean, devenit, în 1881, membru al Academiei Române.

INSTITUTUL EUROPEAN
NOUĂȚIGheorghe Drăgan,
Contemporanii noștri
(interviuri)Robert Dahl,
*Poliarhiile*Yves Cattin,
*Înțelegerea filosofiei*Jean-Marc Defays,
*Comicul*În pregătire: Jean-Pierre Faugère, *Moneda și politica monetară*; Jean Servier, *Magia*Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P. 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@hotmail.com • http://www.nordest.ro/home.htm

S-avem și noi tandemul nostru

DUPĂ căderea cheii, cuvîntul cheie cu care speră politicienii noștri să rupă inima electoratului a devenit *tandemul*. Se face atîta tam-tam în jurul așa-zisului tandem Emil Constantinescu - Mugur Isărescu, încît, dacă nu ai ști ce înseamnă vorba asta mare, cu care actualul președinte ne-ar putea aduce din nou mult sperata salvare (deși regimul său a făcut ca majoritatea populației să se situeze sub pragul de sărăcie) ai crede că e ceva de mîncare. Uitîndu-te într-un dicționar poți constata însă că tandemul e: 1. o cabrioletă sau o bicicletă cu două locuri 2. un grup format din două persoane (nedespartite).

Dat fiind că relația dintre d-l președinte și d-l prim-ministru nu are nimic comun cu nici una din explicațiile date în dicționare acestui cuvînt, eu mă tem că ar fi o eroare să mizăm pe un eventual tandem Emil Constantinescu - Mugur Isărescu. Cu atît mai mult cu cît, dacă în 1992 și 1996 s-ar fi putut spune: *numai împreună vom reuși*, sondajul pe viu făcut prin alegerile locale a dovedit că, după tot ce s-a întîmplat în ultimii patru ani, nu mai putem reuși decît separat.

Dacă președinta AC, care-și oferă din nou serviciile actualului șef al statului, are scuza că nu s-a supus niciodată unei probe date în fața electoratului ca să știe în ce măsură procentele cu care e creditată îi dau dreptul să se situeze deasupra tuturor și să facă totul pentru a ne pune în situația de a opta încă o dată tot între Ion Iliescu și Emil Constantinescu, președintele UFD nu se poate prevala de faptul că nu știe cît de mică e popularitatea sa. În contextul dat, luciditatea liderului de la Cotroceni, care a declarat recent în *Orient-Expres* că nu se mai poate baza decît pe domnia-sa, merită neîndoiește să fie apreciată. La emisiunea citată, cineva l-a întregat, pe bună dreptate, dacă numele premierului nu e folosit ca o cîrjă, de vreme ce Constituția nu ne

poate garanta că șeful noului guvern va fi numit de cel care va cîștiga alegerile prezidențiale.

Încercarea de anexare a d-lui Mugur Isărescu în speranța că media popularității obținute astfel ar putea să fie mai mare decît a *tandemului* Meleşcanu - Stolojan denotă o disperare care nu e de natură să aducă nimic bun. Că lucrurile stau așa și nu altfel o dovedește, între altele, și campania mardară a tandemului Emil Constantinescu - Dorin Marian împotriva candidatului care ar putea ocupa locul II după primul tur de scrutin.

Întrucît regretatul Ion Iliescu nu are cum să obțină de la-nceput peste 50%, dacă ni se lasă libertatea de a alege, avem posibilitatea de a afla înainte de a fi prea tîrziu care e candidatul cu cele mai multe șanse de a convinge prin sine însuși electoratul. Cine trage din nou sforile încercînd să găsească o șmecherie prin care să ni-l impună din nou pe *Emil* înainte de vot, în pofida dezastrului spre care ne duce, își asumă o vină pentru care nu știu dacă va avea cu ce să plătească.

Relația nepotrivită a domnului președinte cu un personaj dubios ca Adrian Costea nu-l onorează. Faptul că dumnealui uită să răspundă atunci cînd e întregat dacă i-a retras acreditarea acestui escroc, iar analiștii de curte se fac și ei că plouă, mă obligă să-mi pun întregarea: dar dacă n-au fost ocolite din întîmplare chiar toate întregările cheie, ci d-l președinte nu e pus să răspundă la ele fiindcă nu poate?! În ultimă instanță, poziția adoptată de Palatul Cotroceni mă face să-mi spun: dacă d-l Costea n-o fi trimis cu tirurile-acelea al căror număr ne-a dat de gîndit numai afișele d-lui Ion Iliescu, ci și pe ale d-lui Emil Constantinescu? Fiindcă, în treacăt fie zis, erau mult mai bine tipărite decît ale adversarului său - care păreau venite prin firul roșu - și mi s-ar fi părut mult mai plauzibil ca ele să fie cele trimise de la Paris.

Dar nu de afișe e vorba acum. Și nici de campania electorală, pe care pun atîta preț politicienii noștri, crezînd că totul ar depinde numai de ea și de imaginea în afară a locatarului de la Cotroceni, nu și de condițiile mizere în care trăiește cea mai mare parte a populației. Cu părere de rău, trebuie să vă amintesc că și Ceaușescu a fost laudat pentru politica externă la timpul său și nu ne-a folosit la nimic.

Faptul că domnul președinte afirmă senin că dumnealui fusese informat și a știut ce se va întîmpla cu băncile care au căzut și cu FNI-ul dar nu putea să ne spună și nouă constituie o adevărată sfidare. Iar revenirea la minciuna sfruntată potrivit căreia dezvăluirea afacerii *Țigareta II* ar fi rezultatul unui flagrant organizat de oamenii săi angajați în lupta împotriva corupției mă face să mă gîndesc încă o dată cîtă dreptate avea bătrînul Moromete atunci cînd spunea că *politica nu e lucru curat*.

Vrînd-nevrînd ajung astfel și la faptul că păcatul originar al statului nostru de drept l-a constituit lovitură de stat și că nu întîmplător nu s-a recurs la ea doar pentru explicarea mineriadelor de pe vremea lui Iliescu, ci și a celor de după aceea. Cum nimeni nu a fost defertit justiției pentru tentativa de lovitură de stat, sîntem nevoiți să ne punem din nou întregarea: cui i-a folosit ce s-a întîmplat? Pactul făcut ulterior de putere cu vechii securiști, care, dacă sînt reactivați, nu mai pot fi deconspirați, e edificator, chiar dacă domnul președinte nu poate să ne spună și nouă cum a ajuns la această înțelegere cu dumnealor. Luptele din cadrul Ministerului de Interne, soldate cu căderea mai multor capete, între care și cel al neuitatului Gavril Dejeu, și-au adus și ele contribuția lor, care nu poate fi neglijată, la ultima mineriadă. Dar asta nu i-a împiedicat pe cei care l-au susținut pe înaintașul d-lui Dudu Ionescu cu o tenacitate demnă de o cauză mai înaltă ca apoi să iasă în piață pentru a

sprijini *adevăratul stat de drept* întemeiat odată cu victoria lui Emil și să strige: *noi sîntem cu poliția ori poliția este cu noi*.

Ca urmare, nu înțeleg de ce vine actualul locatar de la Cotroceni tocmai acum - cînd domnii Gavril Dejeu și Vasile Lupu și Ion Diaconescu și-au călcat pe suflet și au pledat împotriva articolului 200, pentru a ne asigura intrarea în Europa sub conducerea înțeleaptă a sa - să ne spună că nu se mai bazează nici pe țărăniști, nici pe cei 15.000 de specialiști, ci numai pe sine.

Oricît de nepriceput ai fi în ale politicii, tot știi că nu se poate să ajungă cineva președinte de unul singur, sau sprijinit doar de *tandemul* AC - UFD. Spun asta și pentru că d-l Mugur Isărescu n-a răspuns la *cererea în tandem* care i-a fost făcută așa, nitamnisam, și sper că nici nu va putea răspunde. Nu de altceva, dar, avînd în vedere criza de personalități pe care se poate conta, ar fi păcat să se ducă pe apa sîmbetei și credibilitatea sa și să ajungem la concluzia că totul e o apă și-un pămînt și nu mai avem ce spera.

Vorbînd despre ceea ce se întîmplă pe scena noastră politică, autorul cărților *Robert Calul* și *Linda Belinda* îmi spunea deunăzi, cu umor, că ar fi existat cîndva un trib de canibali care își alegea șeful doar pe un an și la sfîrșitul mandatului îl mîncă. Din păcate, președinții noștri se mîncă degeaba unul pe celălalt, pentru că, și dacă nu mai rămîne mare lucru din ei, tot se mai zbat pentru a obține un nou mandat. Și dacă s-ar zbate doar dînsii... Dar iată că vine și monitoarea clasei să ne ia din nou de urechi ca pe niște repetenți pentru că în loc să ne prezentăm la urne am dormit în front. Scuzați-ne, vă rog, stimată doamnă, dar dacă nu vom avea pentru cine vota, mă tem că nu ne vom prezenta nici la toamnă.

CALENDAR

5.VII.1920 - s-a născut *Iulia Soare* (m.1971)
5.VII.1922 - s-a născut *Petre Hossu*
5.VII.1929 - s-a născut *Aurel Deboveanu*
5.VII.1931 - s-a născut *Al. Oprea* (m.1983)
5.VII.1935 - s-a născut *Nikolaus Berwanger* (m.1988)
5.VII.1999 - a murit *Liviu Petrescu* (n.1941)
6.VII.1920 - s-a născut *Dragoș Vicol* (m.1983)
6.VII.1924 - s-a născut *Alexandru Sen*
6.VII.1933 - s-a născut *Ion Bolduma*
6.VII.1937 - s-a născut *Teofil Balaj*
6.VII.1944 - s-a născut *George Alboiu*
6.VII.1950 - s-a născut *Adrian Alui Gheorghe*
6.VII.1956 - a murit *Constantin Narly* (n.1896)
7.VII.1922 - s-a născut *Dionis Tanasoglu*
7.VII.1939 - s-a născut *Voicu Bugariu*
7.VII.1951 - s-a născut *Daniela Caurea* (m.1977)
7.VII.1964 - a murit *Ion Vinea* (n.1895)
7.VII.1988 - a murit *Mihail Cruceanu* (n.1887)
7.VII.1994 - a murit *Mihail Șerban* (n.1911)

8.VII.1908 - s-a născut *Constantin Lăzărescu* (m.1980)
8.VII.1941 - s-a născut *Angela Marinescu*
8.VII.1942 - s-a născut *Șerban Foață*
8.VII.1949 - s-a născut *Olimpiu Nuștelean*
8.VII.1968 - a murit *Petre Pandrea* (n.1904)
9.VII.1900 - s-a născut *Al. Graur* (m.1989)
9.VII.1923 - s-a născut *Tatiana Nicolescu*
9.VII.1949 - s-a născut *Teodor Bulza*
9.VII.1956 - a murit *Damian Stănoiu* (n.1893)
9.VII.1973 - a murit *Miron Neagu* (n.1889)
9.VII.1989 - a murit *Călin Gruia* (n.1915)
9.VII.1996 - a murit *Emanoil Copăcianu* (n.1915)
10.VII.1873 - s-a născut *Ion Simionescu* (m.1944)
10.VII.1917 - s-a născut *Viorica Vizanti* (m.1977)
10.VII.1927 - s-a născut *Emilian Georgescu*
10.VII.1943 - s-a născut *Toma Michinici* (m.2000)
10.VII.1949 - s-a născut *Liliana Ursu*
10.VII.1973 - a murit *Radu Brateș* (n.1913)

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte aparții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe postale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ:
Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: editors@agora.humanitas.ro

Ce citim în vacanță?

89 000 lei

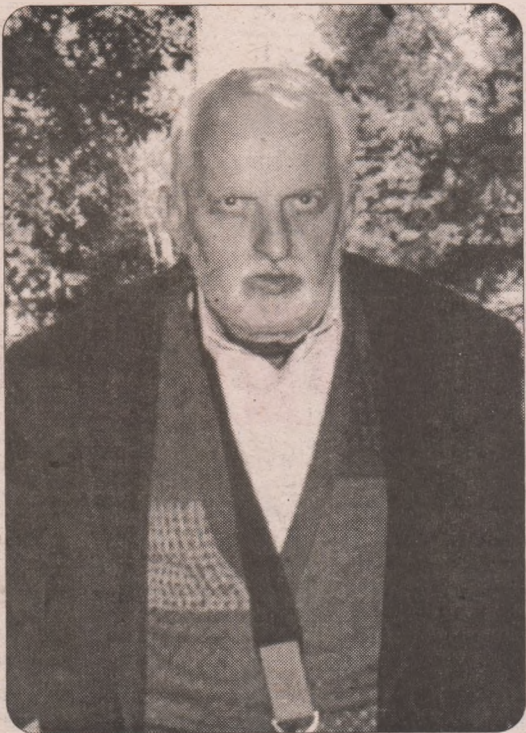

69 000 lei

Două cărți pasionante despre reginele României:

Missy de GUY GAUTHIER
Elena de ARTHUR GOULD LEE

S. Damian la 70 de ani

și a avut curajul să-mi publice un capitol din cartea mea interzisă despre Eugen Ionescu. Apoi, citva timp, am avut, tot de el dată, o rubrică lunară ce a încetat odată cu alungarea sa din conducere. Dar atunci, în anii '70, n-am stat nicio dată mai mult de vorbă - ne înțelegeam bine în scurte convorbiri. Mi-era greu să trec peste timiditatea sa care nu aștepta de fapt decît să fie... provocată. Sami poate fi, uneori, aproape un vorbăreț, un vorbăreț cu glas stins și calm. Atunci nu știam asta.

Sami s-a exilat apoi în 1976 și ne-am regăsit abia în 1983, cînd eu am ajuns la München. Cum el nu prindea *Radio Europa Liberă*, îi trimiteam, cînd și cînd, cite un teanc de programe culturale. Mai stăteam de vorbă la telefon, îmi mai semnala cite o vizită a unui scriitor din țară, mai făceam schimb de noutăți - de obicei, nu prea bune pentru prietenii noștri din țară. Pentru că S. Damian, de-a lungul anilor jalnici, a făcut să treacă și să conferențeze LIBER la seminarul de română din Heidelberg, pe cei mai importanți scriitori români, inclusiv și mai ales pe cei mai contestatari. Sprijinit de Domnul Profesor Heitmann, făcea invitații și oferea cită o răsufare de libertate multor, foarte multor scriitori ce abia reușeau să mai iasă din țară. Au fost oaspeții seminarului de la Ana Blandiana la Paul Cornea, de la Mircea Dinescu la Gabriela Adameșteanu, de la Ștefan Bănuțescu la D. Țepeneag - mulți, foarte mulți. Va trebui odată să refac lista completă, ca să nu se uite și asta...

Ne-am împrietenit așadar treptat și în cea mai mare măsură la Heidelberg, în sutele de conversații de marți

dimineață. Trebuie să spun și de ce îl admir pe Sami. Printre altele, pentru că este singurul fost comunist în tinerețe ce cunosc, care s-a vindecat total de această rătăcire. Pentru că este unul din puținii ce au recunoscut și dezavuat public această rătăcire, în citeva ocazii - ceea ce a făcut pe unii dintre vechii săi comilitoni să-l socotească un renegat. Pentru că a devenit un apărător necondiționat al valorilor occidentale, valori pe care le-a descoperit, și le-a însușit și cultivat mai ales după stabilirea sa în Germania. El scrie și gîndește numai în numele lor, iar cărțile sale de după 1989 sînt expresia acestor convingeri pe care le-ar dori încetățenite și în țara de unde a plecat și de care rămîne atît de legat. Aceste cărți sînt dominante polemice și deci au supărat pe mulți din cei vizați. Unii au răspuns aducîndu-i aminte de trecutul său comunist, alții că e evreu și deci un înstrăinat, în fine cei mai mulți nu au răspuns. Cărțile sale polemice de după '89, intitulat *Scufița roșie nu mai merge în pădure* (1994), *Replici din burta lupului* (1997) și *Aruncînd mînușa* (1999) aproape că nu au avut ecou în presă. Mă mir și nu mă mir. Mă mir pentru că ele aveau și au o evidentă actualitate, pentru că incitau la discuție, poate chiar contradictorie. Nu mă mir pentru că mulți dintre compatrioții și confrății noștri sînt convingiți că le știu pe toate și cel mai bine, că unul din afară nu știe și mai ales nu înțelege nimic, nici măcar din țara unde el trăiește de o bună bucată de timp. Pentru că aceste cărți nu sînt atît polemici cu persoane, unele reprezentînd certe valori, animate de convingeri democratice, ci cu mentalități: cu suficiența, cu iresponsabilitatea și ușurința de a arunca fraze fără acoperire, cu autohtonis-

mul exacerbant, cu ipocrizia, cu xenofobia, cu impostura, cu reacționismul de speță joasă sau înaltă - uneori chiar cu minciuna sfruntată. Eu cred în importanța acestor cărți și împărtășesc de cele mai multe ori, punctul de vedere al autorului. Îl găsesc rareori excesiv de sever, dar îi admir talentul de polemist, rabdarea cu care el și-pune, tacticos, în valoare, frunchețea și tonul de clară civilitate. Iar faptul că textele sale nu convin multora, nu mă poate face pe mine să nu le apreciez valoarea. E o intransigență în ele care vecină cu cea a lui Virgil Ierunca sau cea a lui Gheorghe Grigurcu.

În fine, apreciez la prietenul meu extraordinara sa generozitate, colegialitatea perfectă, faptul că nu face nici deosebire între un evreu și un creștin ambii români sau nu. Lucru rar și la români și la evrei. M-am atașat de calmul său aparent - de fapt o stăpînire de sine care-l costă un mare consum de energie psihică - de țaria sa de caracter învaluită în timiditate, de încapăținare sa de a crede în victoria cauzelor bune de frunchețea sa delicată și mereu încurajatoare. Știu că Sami are două mari slăbiciuni: destinul țării și culturii noastre și... femeile frumoase și tinere Slăbiciuni, de altfel, mărturisite... (Ucitorul atent observă cu siguranță latură intens dar discretă confesivă a celor trei cărți mai sus menționate.)

Marțea viitoare Sami va intra în catedră la ora 10,30 și-mi va spune, ca de obicei: "Salut, ce mai faci?" De data asta îi voi răspunde: "Alles gute zur Geburtstag, Herr Damian!" Și ne vor strînge mina, tot ca de obicei, fără efuziuni - pentru că efuziunile îl intimidează.

Gelu Ionescu

Lettre International

8 ani, 33 de numere

AM ÎNCERCAT să-mi cumpăr de la Tîrgul Internațional de Carte Bookarest 2000 ultimul număr din revista *Lettre Internationale* (ediția română), pe care o citesc constant, dar se epuizase. Nu e de mirare: nu numai că e un număr în care, ca de obicei, mai totul e de citit, dar, după cum am văzut cînd am reușit să o găsesc, e și unul de bilanț. Paginile finale sînt rezervate unui index al autorilor publicați în cele 33 de numere care au apărut din 1992 încoace, listă nu numai utilă - poate că fiecare revistă ar trebui să aibă asemenea retrospective - dar și foarte tentantă. În numărul 33, cea mai convingătoare invitație la lectură o reprezintă textele adunate în „Biblioteca *Lettre Internationale*”: proze de Nina Berberova, Adriana Bittel, Raymond Federman, Salman Rushdie, Vasko Popa, Miroslav Antic și poeme de Mircea Cărtărescu. Îmi asum riscul de a părea subiectivă, comentînd din această bibliotecă numai paginile autorilor români. Adriana Bittel (mai) scrie proză numai pentru *Lettre Internationale* și presupun că pentru cititorii tineri, care nu-i știu cărțile, trebuie să fie o surpriză. Dedicată regretatului Roger Câmpeanu, povestirea *Întîlnire la Paris* este operă de bijutier. Nu atît prin „tehnică” sau prin îndelunga șlefuire (tehnicieni și șlefuitori există mulți în ziua de astăzi), cît prin stralucirea specială a personajelor, care trăiesc cu adevărat și asta nu numai în timp ce citești, ci și mult după ce ai terminat textul. În plus, un lucru deloc neglijabil, Adriana Bittel știe să povestească. De data aceasta povestea este despre o româncă, Lidia, care, ajungînd pentru prima dată la Paris, după 1990, descoperă ambiguitatea istoriei personale. Scriitorul Mircea Cărtărescu regăsește zece „vechi poeme”, cu efect de maledicină pentru cititor, reamintind de personajul cel mai drag al versurilor (și prozei) sale, Bucureștiul de toamnă și cel de iarnă, de tramvaiul 5, de zona Bucur-Obor, de un tu care tul-

bură anatomia vitrinelor și peisajul de blocuri.

Numărul 33 al revistei are și o rubrică *Document* de maxim interes: textul rostit de Günter Grass la decernarea Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1999 și o conferință ținută de Borges în 1968 la University of Texas din Austin, descoperită nu de mult. În discursul său, Günter Grass vorbește despre scrierile proprii fără pompă, chiar cu o anume amărăciune, cu tristețea care se simte pesemne atunci cînd o bucurie îndelung dorită vine foarte tîrziu. Titlul oarecum surprinzător al textului, *Va urma...* (căci ce mai poate să urmeze după un Nobel?), se explică în final: „Romanul nostru comun trebuie continuat. Și chiar dacă într-o bună zi oamenii încetează ori sînt obligați să înceteze să mai scrie și să mai publice, dacă nu se vor mai găsi cărți, tot vor mai fi povestitori care ne vor face respirație artificială gură-la-ureche, găsind alte feluri de a toarce vechile povești: cu voce tare sau înceată, cu întreruperi și opinteli, ba gata să explodeze în rîs, ba dînd să izbucnească în lacrimi”. O veche poveste este cea pe care „o toarce” în alt fel Borges, în conferința sa: povestea lui Don Quijote. Borges justifică simplu reluarea unui subiect atît de tocit de comentatori: „[...] rămîne totdeauna o plăcere, un soi de fericire să vorbești despre un prieten. Și socotesc că noi toți îl putem considera pe Don Quijote ca pe un prieten. Nu cu toate figurile literaturii universale se petrece același lucru. Bănuiesc că ne simțim mai degrabă străini de un Agamemnon sau de un Beowulf, și măntreb și dacă prințul Hamlet nu ne-ar interzice să întreținem relații prietenești cu el [...]. Există însă în literatură anumiți eroi - și tocmai aceștia sînt, după părerea mea cei mai mari -, pe care cu toată modestia neîndoielnic că-i putem numi prietenii noștri”.

Pentru că revista *Lettre Internationale* are întotdeauna și texte în care scriitorii și istoricii radiografiază omul „subt vremi”, amintesc, din acest număr, măcar unul: *Dacă vreți să înțelegeți secolul XX, citiți-l pe Orwell* de Timothy Garton Ash. Este o bună completare la eseul lui Adam Michnik, *Cenușul e minunat*, din numărul precedent al revistei.

Ioana Părvulescu

Premiile Fundației "Euphorion"

PREMIILE Fundației "Euphorion" pe anul 1999 au fost acordate de către un juriu format din Joachim Wittstock (președinte), Dumitru Chioaru, Iustin Panța, Ioan Radu Vacărescu și Mircea Stănescu, care s-a întrunit în acest scop în data de 10 iunie a.c. Criteriile de nominalizare a cîștigătorilor au fost valoarea națională a operei lor și calitatea de colaborator al revistei "Euphorion". Decernarea premiilor s-a realizat în cadrul Colocviului de critică a literaturii române contemporane, ediția I, organizat vineri, 23 iunie 2000, de către Fundația "Euphorion" în colaborare cu Inspectoratul pentru Cultură al județului Sibiu și Filiala Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România.

Laureații Premiilor Fundației "Euphorion" sînt:

- Lucian Vasiliu - Premiul pentru poezie "Radu Stanca";
- Daniel Vighi - Premiul pentru proză "Vladimir Munteanu";
- Ștefan Borbély - Premiul pentru critică literară "Ion Negoitescu";
- Dan C. Mihăilescu - Premiul pentru eseu "Emil Cioran";
- Mircea Ivănescu - Premiul special pentru traducere (Franz Kafka, *Opere complete*). (Fundația "Euphorion")

PETRE PANDREA

SEURILE Șase teze și Treuga Dei fac parte din volumul II al jurnalului intim intitulat Pomul vieții (1947). Volumul a rămas nepublicat (spre deosebire de volumul I, care a apărut în 1945), Petre Pandrea (26 iunie 1904 - 8 iulie 1968) fiind arestat în primăvara anului 1948. Cartea este acum în curs de publicare.

Textele ne-au fost puse la dispoziție de doamna Nadia Marcu-Pandrea, fiica scriitorului, căreia îi mulțumim și pe această cale. Doamna Nadia Marcu-Pandrea le-a recuperat după multe demersuri, din arhiva fostei Securități, în 1998, împreună cu alte manuscrise. (Alex. Ștefănescu)

Șase teze

MIGUEL DE UNAMUNO, rector la Salamanca și comentator neuitat al lui Don Quijote, cavalerul Tristei Figuri, visează, într-una din cărțile sale, la o "hispanizare a Europei". Ar fi de dorit - cu alte cuvinte - să realizeze un imperialism cultural al Spaniei asupra continentului nostru, după pierderea supremației politico-militare de odinioară. Bătrînul rector nu se consola de faptul istoric, că patria sa - unde nu apunea niciodată soarele pe vremea lui Filip II - a ajuns o putere europeană de rang secund sau neglijabil.

Cînd a izbucnit pustiitorul război civil dintre partida roșie și partida albă, cînd au văzut că generalul patriotard Franco se instaurează la putere cu ajutorul unor africani negroizi și mercenari, orgoliosul spaniol Miguel de Unamuno a avut o criză sufletească gravă, aproape un șoc nervos. S-a înfășurat în toga melancoliei și a pesimismului celui mai întunecat. Apoi, redresat, a început să se gîndească lucid asupra motivelor decadentei patriei sale. A uitat visările delirante asupra hispanizării Europei. S-a angajat în analiza cauzelor concrete.

A constatat, că Spania suferă de trei racile: foamete, sifilis și alcoolism. Foametea este endemică. Latifundiile clericale și latifundiile particulare, rău și extensiv exploatare, care întrețin un aparat birocratic și un fast pseudo-artistic, se soldează cu degradarea biologică a țaranului spaniol. Sifilisul și alcoolul completează restul războiului civil, larvat sau deschis, din iubita sa Spanie.

După aceasta analiză nemiloasă și - aproape - trivială din partea unui "ideolog", după elaborarea testamentului său politic și cultural, Miguel de Unamuno a închis ochii. A fost înjurat *post mortem* și de "albi" și de "roșii". Figura rectorului de la Salamanca, înfășurat în toga melancoliei, apare, cu trecerea vremii, de un tulburător patetism, iar prognoza sa de o înspăimîntătoare veracitate pentru intelectualii spanioli, ca și pentru sociologii și economiștii Europei contemporane.

S-a vorbit și la noi, cîndva, de un "dinamism românesc".

Un strălucit și decedat dascăl universitar de Logică și Metafizică, Nae Ionescu, a ținut acum zece ani o conferință (subredă în argumentare) despre "Imperialismul românesc". Învațaceii săi prostănaci și fanatizați au aplaudat. Unii au ris. Alții - puțini - am dat din umeri și am plecat amărîți. (Eram ostaș, cînd am ascultat, repetiția conferinței la... Slatina). Aventura fascistă în România, promovată și cu aju-

torul "profesorului Nae Ionescu" s-a terminat în razmeriță de facțiuni, în varsare de sînge, în teroare, război antonescian și pierderi din substanța economică și din substanța biologică a României.

Pofta de heghemonie a națiunilor mici seamănă cu pofta broscuului care vrea să ajungă bou și... crapă, ca în fabula lui Grigore Alexandrescu de la 1848.

Țara noastră nu poate visa la o "românizare a Balcanului" la "o preluare a moștenirii Bizanțului" (s-au scris și propagat asemenea năzbitii). Delirul de grandoare este un delir anti-românesc. România nu poate juca un asemenea rol internațional. România este o permanentă victimă internațională. Avem prea mulți boi politici mapamondici pentru o broscuță de țărișoară. Cînd se bat bivoli, mor broaștele în lac.

Idealul României după atitea triste

experiențe, nu mai poate fi decît un ideal de neutralitate, de scoatere a țării din angrenajul satanic internațional.

Am cercetat, de peste două decenii, cu puține intermitențe, sociologia țărilor semi-coloniale (Mexic, Brazilia, Venezuela, China, Egipt, India). Într-o carte recentă - din 1947 am analizat problema Statului român semicolonial și "chestia socială" (*Portrete și controverse*, vol. II, Editura Fundațiilor Regale). Am reluat din nou, spre lectură și meditație, bibliografia de drept internațional, referitoare la metodele și tehnica de neutralizare a țărilor mici, amenințate inutil de războaie, care nu le aparțin substanțialmente. Ideea de *helvetizare a României* mă persecută, literalmente, din 1939, pînă astăzi. A trebuit să scriu această carte de analiză și pesimism, căreia trebuie să-i dau drumul la tipar. N-am încotro. Deși simplu jurist și publicist solitar, îmi voi supăra, probabil, o serie de clienți din trecut și viitor, de la "stînga" sau de prieteni sectanți din alte lagăre. Nu-mi pasă și nici nu cred etichetele cu "stînga" și "dreapta" - în colonii. S-au amalgamat în rele și în comprehensiuni, față de liniile arhitectonice mari ale Statului și ale intereselor populare, toate aceste clasice noțiuni franceze. Terminologia politică română contemporană este infectată, ca acum 1000

de ani, de pașoptism iluminist de sursă riziană cu tot crepusculul influenței franceze în România.

În mod bizar, prima lucrare de drept internațional asupra neutralității a fost scrisă de un jurist medieval spaniol fost rector la Salamanca, la fel cu Unamuno. În el a rămas eșafodului teoretic pornea de "Treuga Dei", acel Arministițiu sârbătorit între ostașii medievali și înzăuzați, cînd cădea Crăciunul sau Paștele în te bătăliilor.

Miguel de Unamuno a încheiat lucrarea teoretică prin testamentul său ideologic politic, cerînd pacificare internă și neutralizarea forțelor fratricide asasină dezlănțuite de faimă și nebulie sifilitică.

Cea mai bună lucrare juridică modernă este a lui Nicolas Politis, fost ambasador al Greciei la Paris - (*La neutralité et la paix*). Politis a fost plenipotențiar grec la Conferința Națiunilor din Geneva. Era un om eten bun al Elenei Văcărescu și - chiar al lui Nicolae Titulescu. (Deși, aflat pe poziții diverse, Politis tindea la neutralizarea Greciei, pe cînd Titulescu avea lăcomă mapamondică, angrenîndu-și țara în felul de aventuri ideologice și politice însuși fiind un conservator tipic, aproape retrograd în mentalitate și concepție generală asupra vieții și asupra politicii).

Nicolas Politis a vizionat just și în țările interne și externe, prezente și trecute, ale Greciei moderne. A pus diagnosticul și a indicat remediul. Metoda i-a fost simplă: s-a suit pe platoul olimpic cercetării științifice severe și s-a înfășurat în mantia pură a cetățeanului îngrijorat și dezinteresat. A recomandat pacificarea și neutralitatea Greciei în marile bătălii internaționale. N-a fost ascultat. Din această cauză a rămas obscur. N-a căpătat faimă ca Venizelos, a lui Take Ionescu sau Titulescu, care-și angrenau micile patrii mecanisme, în ciorbele și războaiele titanilor. Micile țări deveneau pionii, căi fortărețe pe o tablă de șah unde alții jucau rolul și pasiunile. Azi, Grecia inter-devorează. Politis a fost o Cassandre a Greciei. Nu ne-am devorat și noi, de moartea lui Titulescu? Nu așteptăm febril să ne ucidem din nou?

Miguel de Unamuno și Nicolas Politis au rămas modele demne de informație și meditație pentru intelectualii din țările coloniale și semi-coloniale. Pilda spaniolă și pilda grecească trebuie să ne învîntă minte. Idealul României în materie politică externă nu poate fi decît Elveția adică strictă neutralitate de țară mică în lupta declanșată între giganți.

Rezumativ, tezele mele sînt următoarele:

1. EPOCA de aur a istoriei noastre contemporane a fost între 1848 și 1919, cînd România a luptat, a realizat și s-a bucurat realmente de independență (Trei episoade caracteristice: colonel Alexandru Vodă, Ioan Cuza, a refuza Constantinopol, în vizită, să mai sărui pulpana sultanului, calcînd protocolul cular; P.P. Carp și Titu Maiorescu au

310 - Coordonatele sociale nouă

Unica soluție are câteva coordonate singurane

1) credința adărată în ceea ce ești,

2) corp de principii cu care argumentezi,

3) punct de vedere căreia îi dai glas,

4) public pe care îl adresezi,

5) durmen în care te rezolvi.

Ultimile două puncte se referă la ambivalența sentimentelor merite omului (cură-încredere) la instinctul de apărare din care se nasc războaiele, polemicile, urbele, etc.

Care sînt coordonatele sociale nouă? În nouă am publicat cîndva se mai adresează

Serind plăcere pură, din obicei, din automatism (aș fi inclinat a zice). Corpul de principii cu care am argumentat s-a pauperizat. Am argumentat mult timp în ultimii zece ani. Nu mă mai interesează chestiunea socială, "deci sociologia". Ea este, fiindcă societate și omul înglobat în societate. Dar am făcut o înțelegere pe pînă la urmă, că de altmăduri omului (biologia și caracterologia lui) nu are nicio legătură organică cu societatea. Sistemul capitalist și sistemul socialist nu are absolut nicio legătură născută cu biologia și psihologia omului. Nu e nicio plus de ferocitate sub capitalisti, nici sub comunisti. Capitalismul are un singur avantaj în raport cu clasa-garantarea libertății sociale a omului, libertate de exprimare. Libertate înțelesă ca angajarea și gîndului în parte și rezolvarea în viața omului a socialismului pe care l'experimentăm. Le-am spus-o cu orgoliu, obște, în fața unui comitet de guvernatori la Donch-Rovani.

Eu sunt un om în lanțuri. Am lăsat în pace, lăsat în pace, lăsat în pace, lăsat în pace. Nu ești pur și simplu în gură. Dar pe cînd și pe suflet nu mi-ai putut pune nici lanțuri și nici cătușuri; nu mi-ai putut pune nici lanțuri și nici cătușuri; nu mi-ai putut pune nici lanțuri și nici cătușuri; nu mi-ai putut pune nici lanțuri și nici cătușuri. Acest lucru este cîntecul meu și cheia se potrivește în colul albastru-tăriei al ei...

INEDIT

primească în 1917 vizita lui Mac-calcind protocolul european și chiar lor germanofilă; Ionel Brătianu s-a u "aroganții", recte demnitate - față al Clémenceau, care umilea siste-e aliații secunzi și pe sateliți;

IMPORTANTA petrolului în războiul motorizat ne-a pus inde-a în pericol mortal și ne-a transfor-pa 1919, în țara semicolonială de exico, Venezuela și Persia, cu apa-neafirmare politică, dar cu influen-rane decisive și cu groaznice apeti-trusturi capitaliste și state expan-de toate soiurile;

RĂZBOAIELE moderne sînt răz-boaietele mondiale, iar țara noastră gata să facă fiecare război de două ată cu cotropitorii năvalnici și a rără cu învingătorii, punîndu-ne țara-tul într-o penibilă postură morală). itarea este cel mai mare pericol față i internațională tot mai vigilentă în itor dezamăgiri și crime;

SUBSTANȚA economică și bio-logică a poporului român este se-mentințată de aceste războaie și de te interne (facțiuni politicaste am-estate la remorca sau în solda di-deseori - indirectă a marilor pu-

CEL mai venerabil ministru de Externe n-a fost nici Take Ionescu, nici Titulescu, nici Antonescu, ci... aru, acel obscur, umil și brav diplo-re a girat afacerile în palatul Sturd-înd să mențină România măcar doi eutralitate (1914-1916);

IDEALUL în politica externă ar fi helvetizarea României, iar în po-ternă (pînă la limpezirea situației), Dei, adică arministițiu între partide-nii politici de toate nuanțele, pînă perăm - se va încheia pacea, deși nu . (În rezumat, broscioiul politic să nu se mai umfle pentru a ajunge n fabula nemuritoare, fiindcă piere l pe care vrea să-l reprezinte.)

Treuga Dei

IDEALUL de neutralizare al României - de "helvetizare" - este greu, dar nu imposibil de realizat. ția trăiește în neutralitate declarată utată de vecini și marile puteri. Aici sificul și originalitatea: în fapt și în i-a asigurat splendida izolare și un pe anent. Cancerul militarist și nile nu-i mai rod măruntaiele și . Din această pricină, fenomenul - *fenomen agonal* - a luat un aspect cere sportivă, cum l-au visat filo-ladei, așa cum este omenește și ra-Nu mai poate fi vorba de polemici și te sinucigașe. Politica internă el-a ajuns la o olimpiadă agonală, de

tip sportiv, cu țeluri de perfectibilitate edi-litară și birocratică.

Dar Elveția nu trăiește, în fapt și în drept, pe plan extern și pe plan intern, ca singură țară și ca prototip de neutralitate în Europa. Adăugăm imediat: o augustă și profitabilă neutralitate. Ne mai gîndim și la Suedia. A mai încercat Belgia și Luxemburg fără reușită. Încercarea moarte n-are.

Dintre vecinii noștri, Bulgarii și Turcii, s-au dovedit de o înțelepciune rară și profitabilă. Au vislit cu multă îndeminare printre apele învolburate externe din 1939 pînă în 1947. Spre deosebire de România, care a pierdut sînge, valori economice și teritorii, Bulgaria și-a păstrat, intact, rezervorul demografic, sporindu-l chiar, printr-o prolificitate caracteristică țărilor agrare, care trăiesc în igiena naturală și în alimentație vitaminoasă. Bulgaria n-a tras năuc cu tunul în cele patru puncte cardinale, cum a făcut România, și cum mai este dispusă s-o facă mereu. Bulgaria a suportat cîteva bombardamente aeriene teribile anglo-americeane, fiindcă populația și guvernul lor au călcat reguli elementare de dreptul ginților și de morală religioasă milenară pe care noi nu le-am călcat; tratamentul inuman aplicat prizonierilor aviatori căzuți, demența sanguinară, disprețul Crucii Roșii etc. În afară de acest *lapsus* generalizat și regretabil, Bulgaria a tins în ultimele decenii la o neutralizare, în fapt. Vecinii nu cunosc problematica juridică a neutralității, fiindcă au aplicat-o în fapt și apoi sînt săraci în minereuri și petrol. Nu-i rîvnea lumea industrială. Bulgaria a ieșit din al doilea război mondial (1939-1947) cu valori economice sporite, cu utilaj industrial sporit, cu spor de populație, cu spor de teritorii române, cedate de fasciștii germano-români, apoi confirmate la masa verde și de puterile democratice actuale din lume.

Bulgaria a servit României o lecție de modestie, de realism și de prudență, în ultimele două decenii. Noi ne-am amestecat cu Take Ionescu în Mica Antantă, satelit al Marii Antante. Cu Nicolae Titulescu ne-am amestecat în Abisinia, China și posesiunile engleze. De altminteri, strălucitul, prea strălucitul retor a murit, izgonit de Carol II și Gheorghe Tătărescu din România ca avocat consilier stipendiat de societatea anonimă Canalul-de-Suez. A zburat din Abisinia pînă în Egipt și a lăsat un morman de ruine în politica externă română, dînd pretexte tuturor invaziilor să ne jefuiască petrolul, teritoriile și singele bunilor țărani, decretați peste noapte, ostași cruciați. Pretexte și formule ideologice se găsec oricînd. Un jurist avertizat și un istoric al doctrinelor poate servi, oricînd, oricui, la cerere și ofertă, toate tipurile și prototipurile de argumentații și drapări ideologice sau diplomatice.

Ceea ce rămîne permanent pentru un jurist și un diplomat sînt lucruri elementare (care se uită printr-o bizară amenzie): interese, biologie, teritorii, valori economice, luciditate împinsă pînă la grosolănie, atunci cînd adversarii devin grosolani și cinici.

Noua diplomație (dublata de juridici-

Fotografia datează din 1947, anul scrierii acestor texte

tate) a românilor, inițiată de Take Ionescu, continuată de Nicolae Titulescu, imitată de Ion Antonescu și de toți epigonii lui "Tăkiță, gură de aur" și de titulari este cultul Eului, umflarea personalității reprezentantului. Toți vor să fie "mari europeni", cum a numit, amabil, Georges Clémenceau pe Take Ionescu. Toți nătărăii dîmbovițeni se visează recoltînd apalauze pe malurile Senei, ale Lemanului, ale Tamisei sau pe marginea altor ape exotice.

Cînd prințul Bismarck a laudat public pe social-democratul August Bebel, liderul sindicatelor și al proletariatului german, elogiul a exclamat cu ironie:

- "Oare cu ce am greșit, dacă mă laudă junkerul și prințul Bismarck? Trebuie să fi greșit cu ceva!"

Avocații europenizanți români, dornici de aplauze ca vedetele de la Tănase și Alhambra, uită factura și mandatul avocatului autentic și al diplomatului rafinat. Avocatul nu se reprezintă pe sine, ci pe client. Viața și cariera diplomatului se confundă cu viața poporului său. El nu trebuie să fie o personalitate autonomă și umflată ca un balon. Avocații și diplomații sînt exponenții și tehnicienii dibaci ai intereselor încredințate. Nu pledezi o contravenție sau un proces de sabotaj cu tehnica grandilocventă a proceselor politico-ideologice sau cu patosul crimei pasionale în fața curților criminale. Uneori procesul necesită minimalizarea lui. Avocatul trebuie să devină sobru, modest, mediocru chiar, dacă judecătorii sînt mediocri.

România are nevoie de o mediocrizare pe plan internațional. Judecătorii de azi ai lumii (Statele Unite, Rusia Sovietică, Anglia, Franța și Germania) sînt prea titani, prea giganți, prea mari pentru noi. Bucureștiul, de pildă, a suportat din 1941 pînă în august 1944, trei soiuri de bombardamente: unul benign sovietic, altele grele anglo-americeane și unul furios german. Ne ajunge. Nu mai vrem să suportăm nimic. Ne declaram neutrali.

Sînt două ipoteze egal de plauzibile:

1. va fi război între Vest și Est;
2. nu va fi război între Vest și Est.
Noi imitam pariul lui Pascal.
Cunoașteți pariul lui Pascal?
Filozoful francez catolic ne sfătuiește să credem în Dumnezeu fiindcă n-avem ce pierde:

1. DACĂ există Dumnezeu și noi credem în el, ne-am asigurat fericirea ceaastă;

2. DACĂ nu există Dumnezeu, și noi credem, ce-am pierdut? Credința în neant nu costă nimic.

Pascal a descoperit pariul permanent cîștigător.

Un pariu similar cu al lui Pascal este propunerea mea de neutralizare a României.

Dacă va fi război între Vest și Est, declararea noastră de helvetizare ne asigură imunitatea și ne scapă și de dezastre. Treuga Dei internă - armistițiu între partide - este premiza indispensabilă.

Dacă nu va fi război între Vest și Est și noi dorim pacea, din toată inima, ce-am pierdut?

Poziția de neutralitate este favorabilă lumii vechi anglo-americeane și lumii noi din U.R.S.S.

Care este teama Sovietelor din 1917 pînă astăzi? Teamă de incercuire și de coaliție capitalistă împotriva experienței socialiste care se încearcă dintr-o singură țară: "la Răsărit". Această țară are nevoie de liniște. Rusia Sovietică este, structuralmente, ca orice socialism, pacifică. A suportat agresiunea fascistă germană. A devenit bănuelnică și pe drept cuvînt. Nu mai vrea "capete de pod" pentru agresori și pentru invazie. Helvetizarea României i-ar oferi o regiune pacifică și neutrală. Ar lipsi-o de capul de pod antonescian din iunie 1941. Nici statele vestice nu ne-ar impune participarea la politica lor complicată și mapamondică.

Vorbind la sărbătorirea "României literare"

In memoriam

ANDRIANA

Era purtătoarea unui mesaj...

AM o cutie cu ceai englezesc primită în dar de la Andriana Fianu. N-am folosit până acum decât câteva pliculețe, iar pe cele rămase le păstrez ca amintire.

Cadoul ține de un stil. Andriana Fianu ducea o viață modestă, dar avea întotdeauna în atitudine o eleganță burgheză. Se simțea că provine dintr-o familie de vechi bucureșteni. De altfel, când se întâlnea să străbatem împreună drumul spre casă, se oprea în fața câte unei clădiri și îmi făcea istoricul ei.

Am băut o dată cu toții în redacție vin de Malaga (dintr-o sticlă adusă din Spania de către o colegă a noastră), iar eu am cerut să mi se mai toarne în pahar, un supliment. Andriana Fianu m-a certat, explicându-mi că vinul de Malaga nu se toarnă într-un pahar de două ori.

Știa întotdeauna ce se cuvine și ce nu se cuvine într-o anumită împrejurare. În mijlocul unui oraș în care se trăiește dezamățat, ea își ridica degetul de dirigență severă ca să-l dezaprobe pe purtătorul unei cravate cu un desen neinspirat.

O urmăream uneori cu privirea, înduioșat, străbătând strada plină de oameni agitați - mulți dintre ei grosolani - și de gunoaie. Cu părul strâns într-un coc auster, slabă, îmbrăcată în haine închise la culoare, încă mai credea că lumea poate fi schimbată. Nu ezita să se oprească și să facă educație unui bărbat care-și arunca pe jos biletul de autobuz sau unor copii care jucau fotbal printre trecători. Ineficacitatea intervențiilor nu o descuraja. Era purtătoarea unui mesaj al civilizației dinainte de război și voia să-l transmită cu orice preț.

Andriana Fianu n-a reușit să schimbe lumea, dar în felul ei și-a făcut datoria. Când m-am apropiat de firavul ei trup neînsuflit, așezat pe catafalcul din biserică, am simțit nevoia s-o întreb dacă se cuvine sau nu să o mângâi pe frunte. Am mângâiat-o și ea nu mi-a reproșat nimic.

Alex. Ștefănescu

Punctul fix

ÎN PRIMĂVARA lui 1958, când eram încă studenți, eu și Nicolae Velea am fost convocați de Paul Georgescu la *Gazeta literară*, spre a ne da să întocmim niște recenzii. Dorea să ne încerce condeiul critic. Am fost întâmpinați de o tânără cu aspect de creolă, care, înainte de a ne introduce la redactorul șef, ne întrebă scurt cine suntem și ce vrem. Privirea pe care ne-o aruncă exprima o oarecare nedumerire. I se va fi părut bizar tandemul nostru, dacă nu chiar suspect.

Tânără mefientă era Andriana Fianu, Adi, cum îi spuneau cei apropiați, și cum i-am spus și noi mai târziu, când i-am devenit colegi și prieteni. Căci ne-am împrietenit dar nu imediat, ci abia atunci când Adi s-a convins că era totuși ceva și de capul nostru. Fiindcă nimic nu conta mai mult pentru ea, dacă era vorba să-i ofere cuiva prietenia, decât argumentul meritului și al bunului renume în profesie. Cine aspira să-i fie prieten trebuia să fie ceva în profesiunea lui, iar dacă se afla la început de drum, ca noi atunci, trebuia să dea semne clare că va fi cineva în viitor.

Odată ce-i obțineai însă prietenia puteai fi sigur că nu o vei pierde decât din

vina ta. Puțini oameni am întâlnit la fel de loiali în prietenie ca Adi, la fel de perseverenți ca ea în păstrarea unor legături umane odată create. Părea capricioasă și schimbătoare, celor ce nu o cunoșteau bine, pentru că era impulsivă și rebelă, neipocrită și repede la mânie, însă dominantă firii ei adânci era statormicia. Ani mulți să fi trecut, decenii, epoci, de când cineva drag plecase peste mări și țări și ea nu-l uita, nu-l radia din memoria afectivă. Menținea legături neverosimile, prin scris, cu oameni cândva apropiați dar pe care nu-i mai văzuse de-o viață.

Pe cât era Adi de loială în prietenie, tot pe atâta era de sinceră în spunerea adevărului, îți convenea sau nu. Nu-ți ascundea o rea impresie despre ceva ce-ai făcut și de atâtea ori ne certa pentru un motiv sau altul, fie și mărunț, pentru o întârziere, pentru ținuta nepotrivită în nu știu ce împrejurare, pentru cine știe ce stângăcie sau prostie. Îi acceptam muștrările pentru că, venind de la ea, știam că sunt expresia sigură a prieteniei și a buneii-credințe. Dar nu doar cu noi, prietenii ei cam de aceeași vârstă, era Adi absolut sinceră, liberă în opinii și în rostire, ci și cu cei mari, cu pontifii vieții literare și publice, care niciodată n-o inhibau. În preajma lui Sadoveanu, a lui Arghezi, a lui Vianu, a lui Rosetti, se comporta natural, normal, fără timorări paralizante și fără genuflexii. Și poate că tocmai de aceea acești mari oameni o prețuiau și-i arătau afecțiune.

Istoria *Gazetei literare* și a *României literare*, revistele pe care Andriana Fianu le-a slujit, cu abnegație unică, aproape jumătate de secol, nu se va putea scrie fără a-i recunoaște ce este al ei: rolul de punct fix în jurul căruia viața acestor două instituții a pivotat.

Era energică, voluntară, vulcanică, dar fiind astfel prezența ei era pentru mine paradoxal liniștitoare. Patruzeci și doi de ani am fost liniștit și sigur pe ceea ce fac știind-o pe Adi la redacție, în încăperea de alături. De câteva zile nu mai sunt.

Gabriel Dimisianu

Miezul unei existențe

SE POATE spune că Andriana Fianu era ca o ambasadoare a revistei, răspunzătoare de treburile din afara și de relațiile de bune purtări și de bun simț, încă de pe vremea când *România...* nu era decât *Gazeta literară*. Generații de colegi, redactori, scriitori se succedară, de la Zaharia Stancu până la N. Manolescu, fără ca ceva din firea aleasă și din caracterul ei ferm să se modifice cu trecerea timpului.

Aveai nevoie de un sfat, de o informație, de vreun amănunt din viața unui confrate, de vreo dată din lucrările lui, - te duceai imediat la Adi și ea te lămură numaidecât. Sau cine știe ce regulă ortografică, sau gramaticală îți scăpa în focul redactării, - ea rezolva totul pe loc.

Nu știu când ne-am cunoscut prima dată. Dar lucrul se petrecu firesc și cu un fel de rudenie, ca de neam. Cum te trezești cu o soră lingă tine, de care habar n-aveai, fără să fi știut, fără să fi fost martor al creșterii ei, cum s-a făcut ea mare, cum o educaseră... Drăgălașenia, sinceritatea, adresările ei spontane de o frățescă intimitate: "Costică... ce mai faci tu, Costică?... Fii atent, ai fost căutat la telefon..."

Dacă și se întâmpla să-ți apară o carte, ea se bucura prima și îți citea îndată cartea. Încît și uitai să-i mai oferi cu dedicație vreun exemplar, cum se întâmplă în familie.

Țin minte că, în tinerețea de altădată

- deși ea a rămas mereu tinără - țin minte că o crezusem o soră mai mică a chipeșului domn Alexandru Balaci. Atît de mult semăna. Ca românii bruneți, aprigi, subcarpatici. Nu fusesem singurul ce se înșelase. De atunci, imaginea asemănării se statormicise, plină de atîta simpatie...

Cu Adi, cu tactul și cu finețea ei bizantină, în înțelesul bun al cuvîntului, se puneau la cale cele mai greu de închipuit apropieri între scriitori.

De pildă, în urma mijlocirii ei discrete mă pomenisem, anii trecuți, cu o scriitoare impresionantă din Metz semnată de Petru Dumitriu. Cu el nici nu mă cunoscușem personal și nu fusese niciodată în relații bune. Pe vremea aceea, nici nu contam ca scriitor. Întimplarea făcuse să public mai tîrziu în *R.L.* un fragment de jurnal în care notam cum puternicul nostru romancier, director al ESPLEI prin 1960, îmi rupsesse un contract de traduceri în fața secretarei editurii, Ioana Lungescu, numai fiindcă Paul Georgescu îmi tipărise în *Gazeta literară* un pamflet contra lui P.D. intitulat *L'Incrovable...*

Apropo de purtările sale ciocoiești în epoca respectivă... Nu că mi-ar fi trimis scuze; era însă, prin Adi, o *luare de contact*. Așa era Adi. Fără să-mi fi spus nimic, probabil că ea îi amintise faimosului scriitor de gestul său urît de pe timpuri, și necolegial, replica mea fiind o urmare îndreptățită... De ce intervenise?... Numai și numai fiindcă firea ei elegantă și justiciară, în fond, nu admitea ca valorile autentice să nu se înțeleagă între ele... Fusesse ca o reparație, tîrzie de tot, însă cuvenită.

Astfel era Adi. Exigentă cu sine, ca și cu ceilalți. Cu cei pe care flerul ei sigur îi socotea deasupra răutăților, respectîndu-se pe sine, ca și pe cititori.

Totdeauna mi-a fost greu să spun *secretară*... Dacă la mijloc nu exista, realmente, un *secret*: miezul unei existențe stăpînit de cunoștințe adînci, dezvăluite cu timpul. Doar astfel pot să spun că Andriana Fianu a fost într-adevăr Secretara revistei noastre, confundîndu-se cu ea și păstrînd prin toate vicisitudinile același ton deschis, atotștiutor, și uman... Dumnezeu să o odihnească!

Constantin Țoiu

Adi sau despre fidelitate

S-AU SCHIMBAT directori, au venit și au plecat - destui cu mult înainte de vreme și pentru totdeauna - colegi din redacție, s-a mutat sediul din frumoasa casă de pe Ana Ipătescu pe sumbrele culoare de la Casa Scînteii și apoi în anexa subredă a Casei Vernescu, dar Adi Fianu, atașată pe viața de *Gazeta* și apoi *România literară*, a rămas la locul ei, însumîndu-și săptămînilor, anii, în colecțiile de peste patru decenii ale revistei.

Orice s-ar fi întîmplat, pe viscole și caniculă, imediat după cutremur și în zilele cu împuscături din '89, cînd veneam la redacție o găseam acolo, gata să fie de folos pentru bunul mers al alcătuirii și tipării numărului, plină de simpatie și comunicativă. Ținea legătura între oameni, primea și îndruma colaboratori, se agita să facă rost de o ilustrație, o carte, un act necesar. Participa cu tot sufletul nu doar la activitatea redacției, ci și la bucuriile și necazurile colegilor pe care-i "adoptase" ca pe o familie, și pentru care nu precupețea nici afecțiune, nici muștrulucii. Ținea minte zilele noastre de naștere și avea delicate atenții pentru fiecare, se bucura de succesele noastre ca de propriile reușite, se îngrijora matern de neplăcerile legate de sănătatea noastră și dacă se întîmpla să lipsim de la serviciu din pri-

Sînt lucruri pe care numai ea știa să le facă

M-AM GÎNDIT, nu o dată, ce s-ar fi întîmplat cu G. Ivașcu sau cu Mircea Grigorescu, dacă ar fi fost pensionați și siliți să se despartă de gazeta la care lucrau. Ar fi murit, probabil, a doua oară, prima moarte fiind chiar îndepărtarea de munca lor. Au avut, într-un fel, șansa de a rămîne activi pînă la sfîrșit. Ca și Andriana Fianu, care a plecat parcă direct de la redacție într-o lume mai bună. Așa vine vorba, dar pentru Adi (cum îi spuneam de-o viață), singura lume bună nu putea fi decât aceea care-i oferea ceva de făcut în redacția *României literare*.

Era cel mai vechi redactor al nostru. S-a aflat printre cei care au editat primul număr al *Gazetei literare*, în 1954, a trecut apoi la *România literară* în 1968, de unde nici anii, nici pensionarea n-au putut-o ține departe. A fost contemporană cu trei sau patru generații de redactori. Cîțiva dintre cei de azi nici nu se născuseră cînd Adi lua parte la înființarea *Gazetei literare*, iar unii nici măcar cînd se transforma în *România literară*. Nu era doar nelipsită, dar indispensabilă. Sînt lucruri pe care numai ea știa să le facă. În tinerețe, a fost asistentă de regie, apoi a tradus cărți, a scris ea însăși și a publicat comentarii despre cărți. Treptat însă toate acestea s-au uitat sau pur și simplu s-au făcut nevăzute în spatele unei activități redactionale multiple și laborioase care a identificat-o pe Adi cu *Gazeta* și *România literară*. Ea a devenit una cu hebdomadarul principal al Uniunii Scriitorilor. Spuneai *România literară*, spuneai Andriana Fianu. Era, în felul ei, o instituție. Venea prima și pleca ultima din redacție. Știa tot ce se publica, sau nu, ca și toate golurile. Dacă uitam ceva, la ea apelam. Ea întocmea statul de plăți și dădea colaborările. Dacă voiam să-i convoc pe redactori, să schimb o pagină sau să solicit o colaborare, pe Adi o sunam la telefon. Adi era, în același timp, secretară, redactor, casier, contabil, corector, colaborator și director al revistei, fără să fi avut una sau alta dintre aceste funcții precise. Muncea din plăcere și devotament, de la o vreme, aproape neplătita. Cînd reparații ale clădirii ne-au ținut în frig o iarnă, la Adi acasă ne-am adunat, în ședințele săptămînale. Puțin a lipsit ca tehnicul și corectura să nu se oploșească și ele tot acolo.

Pierzînd-o pe Adi, nu pierdem doar un coleg și un om de nădejde. Întorcem o pagină din istoria sentimentală a revistei. Pentru nici unul dintre noi, nimic nu va mai fi, emoțional vorbind, ca înainte.

Nicolae Manolescu

FIANU

cina asta, telefona să se intereseze, să încurajeze, să își ofere ajutorul. Ea, care n-a lipsit niciodată, care nu s-a plins niciodată, ea – atât de volubilă pe orice alte teme – ne-a ascuns cu demnitate suferința pînă cînd a căzut din picioare. Și chiar atunci, ca să nu întristeze pe nimeni, s-a prefăcut că nu știe implacabila sentință. Pînă în ultimele zile, pe patul de moarte, ne-a vorbit despre numerele pe care i le aduceam și pe care, între perfuzii, le citea atent, despre ordinea articolelor de muzică aflate în dosarul ei, despre cartea recent apărută a lui G. Dimisianu, pe care o citise (nu exista să primească un volum cu dedicație și să nu-i spună autorului impresiile de lectură) chiar în timp ce boala avansa fulgerător. Iar înaintea scurtei agonii, pentru a înfrunta durerile pe care calmantele nu le mai alinau, povestea fără întrerupere admirabilei rude ce o veghea despre momente fericite ale vieții sale, despre peisajele din Palma de Majorca, străzi din burguri germane, din Spania și Franța, evoca figura unui copil. Opunea morții iminente, frumusețea lumii, pe care o iubise pătimaș.

Andriana Fianu a fost un caracter puternic și un om bun. Îi plăcea tare mult să povestească, avea o memorie fabuloasă, cunoscuse și se bucurase de prietenia multor personalități și știa inepuizabile istorii cu scriitori, oameni de teatru, balerini, muzicieni, cu personaje din elita bucureșteană, dar povestirile ei nu coborau niciodată în birfă joasă. Talentul de a evoca scene semnificative, cu dialoguri, decor, atmosferă ne făcea să o îndemnăm să-și scrie memoriile, sau măcar să le înregistreze pe bandă. Zimbea cu modestie și amîna. Era ocupată să trăiască alte întîmplări, să alerge de la o lansare la o premieră, și de la un vernisaj la redacție, să citească noutățile și să urmărească presa culturală, comentînd apoi evenimentele și polemicile.

Spre sfîrșitul lui mai, venea încă la ședințele de sumar, vioaie și participativă, fără să mărturisească nimănui semnele brutale ale bolii. Deși abia se mai ținea pe picioare, s-a dus să vadă repetiția dragului ei prieten Liviu Ciulei, cu *Hamlet*. Apoi s-a internat și nu ne-a venit să credem cînd s-a stabilit diagnosticul. Adi ni se părea veșnică. Abia atunci am înțeles, dureros, cit de atașați eram de ea și cit de neobișnuite întrunirile fără prezența ei vivace. Colegi, colaboratori, prieteni au vizitat-o zilnic la spital, și nu despre sine vorbea Adi cu ei, ci tot despre subiectele care o preocupaseră întotdeauna. A cerut și a citit revista pînă în ultima ei săptămînă și a comentat-o, așa cum făcuse mereu, găsind puterea să și glumească.

Vrînd să-mi alung din minte ultima ei imagine, în agonie, care mi-e insuportabilă, o imit pe Adi și mă gîndesc la o zi

mirifică, din vara anului trecut, cînd, pentru a scăpa de caniculă, ne-am dus, invitați de Eugenia Vodă, să ținem o ședință de sumar la Breaza. Peisajul vast, aerul bun, ieșirea din rutină ne făcuse exuberanți, ne-am distrat de minune. După-amiază am stat alături de Adi pe o terasă și am privit în neștire o coastă împădurită, cu o poiană, sub un senin desăvîrșit. Era liniște cu miros de fin, poiana se catifela într-o lumină paradisiacă, iar vorbărețea Adi amuțise, cu o indescriptibilă expresie de incintare pe chipul atât de familiar. Am tăcut îndelung amîndouă și, cînd s-a apropiat vremea de plecare, a respirat adînc și mi-a spus "Ah, ce plăcut e să trăiești!".

Adriana Bittel

Triste-tandre

NU VOI FI poate niciodată în stare să accept fără uimire și fără revoltă plecarea precipitată în marea călătorie a celor dragi și îndelung stimați. Suferințele lor secrete, zbaterea și suspinul lor de final, îmi dau frison, o stare de secetă care face din îngerul plînsului de ușurare un strigoi pârjolit. Oare va fi de acum un loc gol la masa noastră de joi? Jițul auster pe care a stat o mulțime de ani Adi a noastră va da un semn discret, se va inclina imperceptibil către fiecare, levitînd cu numai umbra ei, cu doar suflul ei vibrant în contextul de voci, salutîndu-ne, timbrul vocii sale mai intervenind în răstimpuri, în ecou, cu tandrețe. Era inzestrată cu o memorie uimitoare. Se făcea ca și cum, cînd te privea, și te asculta, și te înțelegea, filma imaginea într-un cadru larg temporal, înregistra sunetul în culori fidele și transcria ca pentru eternitate evenimentele la care asista și participa afectiv. La distanțe apoi de uneori zeci de ani de întîmplările la care fusese de față, Adi povestea cu lux de amănunte despre o lume care pentru mulți se șterge vertiginos, despre tinerețea prietenilor ei, personalități din lumea artelor, teatru, ballet, literatură, presă literară și nu numai, despre călătoriile pe care le-a făcut cu sacrificii dar și cu o ardoare de om care știe să vadă, să caute și să găsească și să se bucure profund. N-am să înțeleg niciodată de ce nu și-a pus pe hîrtie în timp util amintirile, de ce a ezitat. S-ar fi adunat un număr de cărți importante de memorii, de călătorie, portrete, o lume interesantă, contradictorie, fascinantă, istoria unei epoci teribile și o cronică cinstită despre puterea oamenilor de a îndura, prin artă, îndelung, lentoarea unor chinuri în atingere cu moartea. Adi a fost un monument de discreție, de farmec și de bun simț, chiar dacă impetuoasă în a te obliga

La o întîlnire cu regizorul Lucian Giurchescu

să îți seamă de reguli pe care ea le urma cu sfințenie, corectă, generoasă, cu simțul acut al datoriei, al lucrului bine și la timp făcut. A fost o doamnă, un suflet mare, de care ne este și ne va fi mereu dor. Asimilată în ecou și păstrată cu iubire, amintirea ei se varsă deja într-un tezaur de evocări triste-tandre.

Constanța Buzea

Doamna F.

PE doamna Fianu, cum îi spuneam la început, pe Adi, cum am ajuns să-i spun apoi, simțind că se potrivește mai bine viociunii ei și văzînd că și-o dorește, o cunosc de șapte ani. S-a întîmplat să fie ultimii șapte ani ai vieții ei. Mi s-a părut că i-a trăit din plin, cu bucurie. Nu știu ce vor scrie despre ea colegii mei care o cunosc „de o viață”, dar presupun că imaginea care se va naște din amintirile lor nu poate fi prea diferită de cea pe care mi-am format-o eu, căci Adi era una din persoanele cele mai lipsite de ascunzături pe care am văzut-o. Era ceea ce se numește „un om dintr-o bucată”, fără a fi însă un om simplu sau lipsit de personalitate. Dimpotrivă. Avea o personalitate puternică și, pentru lumea de astăzi, aproape romanescă. Pe scurt, un personaj, unul asemănător cu cele despre care ne povestea pe-ndelete, cu alambicate detalii și cu o memorie de invidiat. Era foarte prietenoasă, dar știa să fie și colțuroasă, veselă, dar cu tristeți îngropate adînc, idealistă pînă la exaltare, dar și cu picioarele pe pămînt, și era mai ales fidelă pînă la uitare de sine. Dacă ar fi să-i inventez o meserie, cea care i s-ar fi potrivit cel mai mult ar fi fost aceea de păzitoare a unui foc mereu amenințat și care nu are voie să se stingă. I se potriveau vorba tare, rostită cu glas tare, dintr-o trăire tare. I se potrivea bruschețea și privitul țintă, în ochi. Neașteptate sfii și infinite menajamente avea numai atunci cînd dorea să-și arate prietenia. Era fericită să-ți păstreze o carte în dulapul ei, să-ți dea o revistă de care aveai nevoie, să-ți facă un mic serviciu; comunicarea unui telefon oarecare pe care-l preluase pentru tine lua dimensiuni de eveniment formidabil, iar faptul că putea să te anunțe că s-a modificat ora ședinței redacționale era pentru ea o bucurie autentică. Săptămîni la rînd m-a întîmpinat la redacție rostind cu glasul ei răspicat cite un titlu în loc de salut și însoțindu-l cu o privire strălucitoare și caldă: era titlul articolului pe care îl scrisesem în numărul revistei din acea săptămînă. Atît, nici un alt comentariu. Nu-mi puteam dori un salut mai frumos. În această lume agitată, în care fiecare eram obligați să lipsim de la cite o „joi”, de la cite o ședință, Adi era singura prezență certă. Secretul ei se numea *România literară*. Un singur lucru ar fi putut să o smulgă de la *România literară*. Lucrul care tocmai s-a întîmplat. Lucrul incredibil care tocmai ni s-a întîmplat.

Ioana Părvulescu

Energică și vitală

DOAMNA Andriana Fianu a fost prima persoană pe care am cunoscut-o în redacția „României literare”, într-o după-masă de iarnă, pe coridoarele întunecoase ale Casei Științei. Căutam pe altcineva, habar nu aveam cine este făptura micuță, cu pași mari și ușor caraghioși, parcă prea mari pentru ea, care mi-a spus cînd să revin spre a avea siguranța că îi găsesc pe toți membrii redacției. Pe atunci nici nu începusem să public încă în revistă. Mai tîrziu, după primele mele articole, țin minte că mi-a tras un perdaf teribil pentru că nu venisem să-mi iau banii pe colaborări, căci mi se părea prea de tot ca revista în care eu eram atît de bucuroasă ca public să-mi mai și plătească pe deasupra. Boscoro-deala de atunci a doamnei Fianu, aveam să-mi dau seama ulterior, o caracteriza perfect: dură și severă mai ales cînd era în interesul *tău* să fie așa. Altminteri era de o blîndețe, chiar de o timiditate care nu contenea să mă mire.

În redacție, laolaltă cu toți ceilalți, a fost ani la rîndul o figură autoritară: ne știa slăbiciunile tuturor, ne certa, ne punea mici interdicții (Genua/ Eugenia Vodă nu avea voie alune, Alex. Ștefănescu doar un pahar de alcool dacă era cu mașina), dar cînd o întîlneai doar pe dînsa, față în față, fie în birou cînd nu erau și alții prezenți, fie pe coridor, fie acasă, devenea dintr-o dată (cel puțin cu mine) caldă și sfioasă și șovăielnică. Adi Fianu a fost singura persoană în vîrstă pe care am cunoscut-o care să nu-mi dea niciodată sfaturi. Nu cred că nu mi le-a dat pentru că ar fi crezut că nu am nevoie de ele, sau că nu aș fi știut să le apreciez, ci mai degrabă pentru că înțelegea că viața fiecăruia dintre noi e o poveste unică, fără pereche. Slavă Domnului, a dînsa a fost. Cît am putut eu să-mi dau seama din frînturile de povestiri pe care mi le-a spus, sau din fotografiile din tinerețe pe care mi le-a arătat într-o zi, ca răspuns discret dar bucuros la faptul că îi admirasem părul lung și bogat.

N-am apucat să o văd pe Adi Fianu bolnavă. Întoarsă după o perioadă de absență, chiar într-o joi, zi de ședință de sumar, am găsit scaunul dînsa, cel din dreapta domnului Manolescu, gol. Am tot aminat să mă duc să o vizitez acasă sau la spital, pînă cînd a fost prea tîrziu. Îmi fac și acum reproșuri amare, cu toate că am fost consolată că poate e mai bine că rămîn, astfel, cu imaginea doamnei Fianu așa cum o știam, energică și vitală. Chiar așa: vitală. Nici o clipă nu m-aș fi gîndit că într-o bună zi Adi Fianu avea să moară. În vehemența tonului ei (cînd îi sărea țandăra), în pitorescul limbajului pe care îl folosea, chiar și în țigara veșnic nestinsă, ori în pașii apăsați și scrisul așijderea, era enorm de multă viață. Atît de multă, încît moartea doamnei Fianu nu mă întristează, ci mă sperie.

Andreea Deciu

1977 – Între colegii de la „România literară” (prima din stînga)

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Adio, dar rămân cu tine!

ZILELE acestea, Teatrul Național din Craiova a sărbătorit 150 de ani de existență. Un moment important, cu greutate, dar nu doar acesta ne-a făcut să ne oprim la Craiova. După acest eveniment, organizat cu tot tam-tam-ul festivist, directorul Teatrului, actorul Emil Boroghina se retrage. Reușita națională și internațională a teatrului din ultimii doi-sprezece ani i se datorează acestui *manager* care a făcut treaba asta fără să știe ce titlatură modernă poartă. A făcut-o din instinct și, de ce nu, din vocație. O atracție pentru Craiova a existat. Vlad Mugur a plecat acolo, urmat de un nucleu al generației de aur – Amza Pellea, Silvia Popovici, Victor Rebeniuc, Dumitru Rucăreanu, Sanda Toma, Eliza Ploeanu, Constantin Rautki, Gheorghe Cozorici – și a sperat că va face teatrul pe care și-l doreau cu toții. Nu s-a putut în anii '50. Acel tip de școală avangardistă a însemnat o abatere de la linia trasată de comuniști. Așa încât, visul a fost spulberat repede.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

PENTRU CA miracolul organizării unei expoziții de artă contemporană bulgărească la București să se împlinescă, după mai bine de zece ani de completă noncomunicare, au pus mîna de la mîna, chiar dacă pare greu de crezut, nu mai puțin de cinci instituții, toate cu reprezentativitate națională: Muzeul Național de Istorie al României, Departamentul pentru relații cu românii de peste hotare, Ambasada României la Sofia, Ministerul de Externe al României și Ministerul Culturii din România. O asemenea mobilizare ieșită din comun, care nu s-a făcut pînă acum pentru nici o altă expoziție și, slavă domnului, la Etaj 3/4 s-au deschis mari expoziții de artă europeană în ultimii zece ani, avea, de fapt, un singur scop: să camufleze absența desăvîrșită a interesului pentru această acțiune și să compenseze, prin supralicități formale și administrative, apatia și suficiența de fond. Această expoziție s-a organizat, de fapt, a contre cœur, cu acea binecunoscută sastiseală pe care o emană toate lucrurile făcute de formă, doar așa, de dragul enumerării. Și ca nu cumva expoziția să fie chiar bulgărească, de parcă ar fi jenant, sau umilitor de-a dreptul, să te ocupi cu asemenea marunțisuri cînd aspirațiile tale sînt cu mult mai înalte, s-a găsit soluția eufemistică, un fel de scuză implicată, a artiștilor bulgari de origine ro-

Teatrul din Craiova a avut o evoluție serioasă, a avut momente fascinante consemnate în istoria teatrului românesc. Strălucirea indiscutabilă a ultimilor ani se datorează atât de discutatului director Emil Boroghina, un artist care și-a iubit teatrul mai presus de orice și care a avut ambiția să concureze cu el alături de cele mai înalte vîrfuri mondiale.

În stagiunea 1988-1989, trei spectacole, într-un crescendo valoric, au atras atenția lumii teatrale la Craiova. Este vorba despre *O scrisoare pierdută* de Caragiale (octombrie '88) și *Unchiul Vanea* de Cehov (februarie '89, cu o superbă scenografie a Ștefaniei Cenean), ambele în regia lui Mircea Comișteanu și *Piticul din grădina de vară* de D. R. Popescu (martie 1989) în regia lui Silviu Purcărete. Întîlnirea a fost extraordinară pentru toată lumea: Purcărete a fost un răsfațat. Și-a conceput și dus pînă la capăt o etapă valoroasă a creației sale. Aici a făcut *Piticul din grădina de vară*, *Ubu Rex...* cu

Imagine din spectacolul *Slugă la doi stăpîni* de Carlo Goldoni.
Regia: Vlad Mugur. Scenografia: Lia Manțoc. Teatrul Național din Craiova.

scene din Macbeth, Titus Andronicus, Phaedra, Danaidele, Orestia. Aproape pe toate continentele, la toate marile festivaluri – de la Sao Paolo la Edinburgh, Melbourne, Tokyo, Avignon, la Festivalul Teatrului Americilor, Wiener Festwochen, Holland Festival... Regizorul, teatrul, protagoniștii s-au bucurat de premii, distincții și trofee. De o adevărată carieră. Mereu în umbră a stat Emil Boroghina: pisălog, insistent lăudînd mereu peste poate toate spectacolele sale, știind să facă însă ca cele valoroase să pătrundă într-un circuit prestigios internațional. Mai toată ziua Emil Boroghina a stat în teatru. În ultimii ani, biroul lui era plin pînă la refuz de o mare de hîrtii, distincții, case video, afișe, plicuri, fotografii... După plecarea lui Purcărete la direcția Teatrului din Limoges, Emil Boroghina i-a chemat pe cei mai în vogă regizori: Tompa Gabor, Vlad Mugur și Mihai Măniuțiu. Care nu s-au lăsat ușor înduplecați. Trupa fusese formată și condusă de Silviu Purcărete spre un

anumit tip de gînd, de performanță. Fiecare dintre regizorii amintiți a fost conștient de efortul de a re-modela și re-structura stilul imprimat de Purcărete. Insistent peste măsură, Boroghina i-a adus la Craiova. Și-a cîștigat încă o dată. Întîlnirea, ca să nu spunem re-întîlnirea pentru noii, cu Vlad Mugur este o altă pagină importantă din istoria teatrului. Se spune, și pe drept cuvînt, că nimeni nu este de neînlocuit (în planul ordinar al lucrurilor). Acum, Emil Boroghina se va retrage. Ce va urma, ne este foarte greu să ne imaginăm. Iubit și comentat, invidiat, certat, cu toate bunele și relele, cu party-prix-uri și exagerări, Emil Boroghina a avut o singură mare și enormă dragoste: Teatrul Național din Craiova. I-a fost slujitor credincios pînă acum, în 2000, cu un devotament total. Și instituția și Emil Boroghina vor rămîne împreună efigii în istoria teatrului românesc. S-au creat unul pe celălalt. Adio, dar rămîn cu tine!

Chinurile unei nașteri amînate (II)

mână. Cu alte cuvinte, expoziția nu este chiar bulgărească pentru că pictorii sînt, într-un fel sau altul, „de-ai noștri”, de origine românească mai mult sau mai puțin străveche. Dar nici această origine nu le-a fost de prea mare ajutor pentru că, fapt fără precedent, expoziția a fost organizată într-un spațiu cu totul nefecit, inapt pentru orice expoziție de acest tip și care i-ar fi putut anula, prin dimensiunile sale enorme, pînă și pe muraliștii mexicani; holul mare al Muzeului Național de Istorie. Spațiu imens, dezordonat, cu tavanul greu și cu interiorul întrerupt de nenumărate coloane, holul Muzeului nu are nici măcar o minimă calificare morală ca loc pentru expoziții de pictură. El nu se găsește nici în traseele expoziționale și nici nu are o memorie constituită în acest sens. Nebeneficiind de utilitățile unei adevărate săli de expoziții și fără o recuzită minimală, artiștii au fost constrînși, de exemplu, să-și înșire etichetele pe podea întrucît nu li s-a permis lipirea lor pe tencuiala peretelui pentru a nu strica varuiala proaspătă. Între lucrări și vizitatori, primele pierdute pe marile suprafețe ale peretelui, ceilalți rătăciți fatal printre coloane, nu numai că nu are cum să se nască o relație complexă de comunicare, dar nici una de consum sumar nu este posibilă din pricina distanțelor mari și a obturării perspectivei. Toate aceste elemente exterioare, de

context, născute din suficiența administrativă care și-a dat mîna cu aroganța tacită a unor gazde vizibil indispușe, și care niciodată nu s-ar fi manifestat astfel în vecinătatea unor acțiuni similare, dar care ar fi implicat Anglia sau Franța de exemplu -, au făcut din expoziția pictorilor bulgari un eveniment de cabinet, periferic și anonim. În ciuda acestui tratament de-a dreptul jignitor, cei șase pictori bulgari, fie ei și de origine română, Bogdan Alexandrov, Tsvetan Timoteev, Aneta Drăgușanu, Gheorghii Petrov, Evstati Marinov și Dimitar Grozdanov au expus lucrări de pictură care meritau o cu totul altă receptare. Dincolo de faptul că doi dintre ei, Aneta Drăgușanu (care, de altfel, este și născută în România) și Gheorghii Petrov au fost elevii lui Comeliu Baba, spiritul întregii expoziții este unul cu care sîntem familiarizați în mod natural. Reflexele postbizantine, tentațiile spirituale și construcțiile rafinate, asimilabile oarecum tendinței neotraditionaliste din arta românească de astăzi, așa cum se manifestă ele în pictura lui Bogdan Alexandrov și a lui Tsvetan Timoteev, se întîlnesc cu subtilele construcții cromatice și cu viziunile scenografice ale Anetei Drăgușanu, după cum manierismul cu accente metafizice, în certă descendență babistă, al lui Gheorghii Petrov coexistă cu expresionismul iconografic al lui Evstati Marinov și cu

viziunile monumentale, pe jumătate carnale, pe jumătate livrești ale lui Dimitar Grozdanov.

Privită în ansamblu, expoziția celor șase pictori bulgari este un rezumat foarte concis al unor filosofii și tendințe estetice care se bănuiesc mult mai extinse la scara întregii picturi bulgărești de șevalet, dar și dovada că, la acest nivel al practicii artistice, artiștii români și bulgari au în comun atât un repertoriu de elemente formale, cît și tensiunile și motivațiile specifice. Recursul la memorie, fie ea istoricistă sau mai apropiată modelelor spirituale, vitalismul cromatic și arhitecturile cerebrale sînt componente ale unui cadru moral, ale unui peisaj interior, dar și ale unor realități contextuale, dacă nu identice, atunci extrem de asemănătoare. Această mică expoziție de pictură contemporană bulgărească, în pofida vizibilei neîncredere cu care a fost organizată, are, dincolo de calitățile ei specifice, și un mesaj pedagogic aproape explicit: dacă relațiile noastre cu vecinii ar fi fost mai strînse, cunoașterea reciprocă mai temeinică și comunicarea lipsită de crispări și de prejudecăți, poate că fiecare se evalua mai corect pe sine și-și putea determina mai realist aspirațiile. Pentru că, în ciuda scepticismelor de tot felul, arta chiar poate stimula acest lucru.

Lecția de morală

LECȚIILE de morală sînt greu și de administrat, și de asimilat, dar mai ales de conceput. Poate de aceea Oliver Stone niciodată nu s-a erijat și nu și-a arogat vreun rol "pedagogic". Nici în zguduitoarea trilogie a Vietnamului – *Plutonul*, *Născut pe 4 iulie*, *Cer și pământ*, nici în investigarea mediului bursier – Wall Street, nici în tatonarea vedetariatului audio – *Talk Radio*, nici în plonjarea în lumea spectacolului și a drogurilor – *The Doors*. Cu atît mai puțin cînd a "redeschis" dosarul *J.F.K.* determinîndu-i realmente reactivarea în justiție, furnizînd un surplus de supoziții prin intermediul psihanalizării lui *Nixon*. Artist fiind, cineastul știe că nu calea pedant didactică e de abordat, ci mai degrabă cea mimetică unde există și riscul ca spirite obtuze să te stigmatizeze exact pentru ceea ce amendezi, dar și posibilitatea de a izbui o capodoperă, piesă de referință atît în evoluția cinematografului, cît și în analiza sociologică a fenomenului incriminat. Este cazul filmului *Născuți asasinii*, respins de o restrînsă categorie de specialiști în ciuda faptului că performanța cineastului-moralist era evidentă: luîndu-și partener pe mai tînărul și teribilistul Quentin Tarantino, Stone a întreprins un adevărat studiu asupra impactului criminalității în și prin mass-media, folosindu-se chiar de moda psihedelică relansată după decenii de către stilul MTV, justificîndu-și ascendentul față de producția de serie prin subtila caricatură și amara ironie.

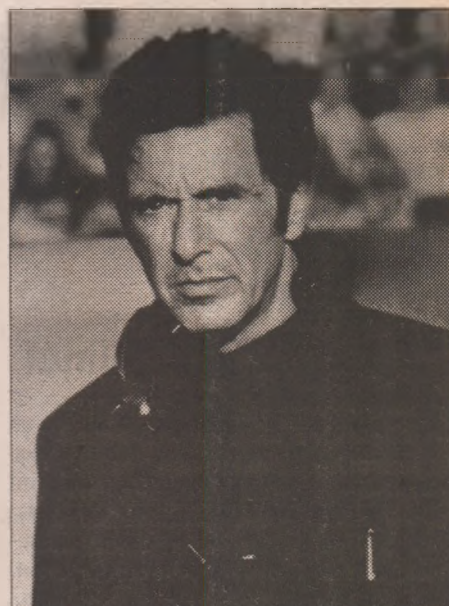
Mai în glumă mai în serios, unul dintre exegeții săi susține că "Istoria e un coșmar din care Oliver Stone încearcă să se trezească." Părere întreținută și de cartea autobiografică *A Child's Night Dream* la care scenaristul-regizor s-a referit mereu, deși a incredințat-o tiparului abia în 1997, cînd i s-a putut constata natura joyce-iană, narațiunea alambicată fiind sincopată și cu diverse variații stilistice. Argumente indi-

recte pentru susținerea unei filmografii doar aparent eteroclitice care s-ar putea subsuma etichetei de "exorcizare a coșmarurilor existenței cotidiene".

După un *Ocol primejdios*, mai degrabă obscură metaforizare a unei tentative de reiterare a legilor westernului, Stone revine la un vechi proiect, un film despre fotbalul american: *Any Given Sunday/ Duminică, pierzi sau câștigi* (distribuit de InterCom Film România). În prealabil a topit mai multe scenarii pînă să ajungă la povestea susceptibilă de morala hedonist-creștină "Orice-i posibil așa că bucură-te de jocul de duminică!", conform propriilor mărturisiri ambiționînd o viziune balzaciană: intriga intersectează – deși mai potrivit ar fi termenul de scurtcircuitează – mai multe personaje legate de soarta unei echipe profesionale aflată în plină criză, cînd după succese repetate, nu mai poate evita eșecurile. Dincolo de interesele economice și politice inerente, în conflict sînt antrenați doi indivizi plasați într-o insolită opoziție sentimental-managerială. O tînără ambițioasă lipsită de scrupule, avidă nu atît de glorie cît de bani, proprietara clubului, personaj pentru care Cameron Diaz nu face prea multe eforturi ca să fie antipatică, ceea ce nu înseamnă că nu convinge și în clipele de reflecție cînd la opulentul birou al tatălui își retrăiește nostalgiile infantile, grevate de frustrarea de a nu fi fost băiat, adică moștenitorul adecvat. Perfect adecvat și-a permis regizorul să-l desemneze protagonist pe Al Pacino, vechiul antrenor aflat el însuși la un prag de vîrstă critică. Efect subtil de distribuție fiindcă actorul se confundă cu eroul sensibilizînd infinit trama, toate reproșurile de "îmbătrînire" primindu-le defel impasibil. În ciuda tunsorii tineretului, chipul îi e marcat de trecerea anilor, lucru pe care însă monstrul sacru îl speculează spectaculos. Ajutat – evident – de concepția regizorală și maniera filmică

adoptată de operatorul debutant Salvatore Totino, secondat de Chuck Cohen, cărora avea să li se alăture trioul monteurilor Tom Nerdberg, Keith Salmon, Stuart Waks. Pentru că numai prin virtuozitatea tehnică a nenumăratelor camere de luat vederi (instalate pe macarale ori direct pe corpul jucătorilor), care asigură dinamica aproape permanentă a unui unghi de 360°, s-a ajuns la virtuozitatea ideatică: violența extrem de brutală a sportului respectiv, redată cu o acuitate ieșită din comun, se justifică printr-o demonstrație etică, armonios orchestrată pînă la acordul ultim, simultan cu genericul de final. Tocmai atunci cînd, după petrecerea de celebrare a victoriei, se părea că s-a reușit o reconciliere generală: între mamă (Ann-Margret superbă epavă plutind în aburii alcoolului ingurgitat) și fiica dispusă la concesii față de administrație, față de jucători, vedete mari și mici – căpitanul, un Dennis Quaid supraponderal fragil; anonimul de culoare propulsat în linia de atac, individualist acerb, Jamie Fox autor și al propriului videoclip muzical; coordonatorul apărării Lawrence Taylor; strategul promovat Aaron Eckhart; medicul avansat Matthew Modine etc. Peste entuziasmul real și cel de circumstanță survine "lovitura de teatru" a învingătorului-învins echivalînd cu o lecție de morală căci e rezultatul unei exemplare loialități față de sine însuși, dar și față de cei pe care i-a condus la bine și la rău, față de prieteni cărora își permite să le ceară sacrificii, așa cum are grijă să le apere și vulnerabilitățile, față de noul venit pe care a avut răbdare să-l determine să descopere singur adevărata bucurie de a juca și spera împreună.

Două ore și douăzeci de minute, "scorul" este urmărit cu sufletul la gură nu doar pe tablele electronice, ci indeosebi în pupilele protagonistului, dilatate la dimensiunea ecranului ca să reflecte ce vede, dar mai ales ce retrăiește cu ochii minții. Adică

Al Pacino în *Duminică, pierzi sau câștigi* (1999). Regia Oliver Stone

propria viață dedicată întrecerii sportive pe care o concepe doar în termenii tradiționali ai unei confruntări nobile, cu reguli stricte și regim sever, în condițiile austere ale spiritului de echipă suveran. Meciurile propriu-zise sînt înfățișate într-un savant eclairaj ce diferențiază aceste confruntări "ritualizate" după starea umorală și nu doar după timpul și locul desfășurării. Vigoarea și pasionalitatea sînt induse într-un mod elevat ce te transformă ad-hoc în...microbit. Chit că realizezi totuși că ceea ce te încîntă e de fapt *jocul secund* al lui Oliver Stone care a reușit încă o dată să panorameze societatea americană într-un mod iritant de radical. Defel tributar comandamentului *politically correct*, ci într-un veritabil *fair play*, ce vine din antichitate. De unde și citatul din *Ben Hur*, conducătorul de car de ieri Charlton Heston apărînd și în chip de președinte al Ligii Naționale de Fotbal. O apariție *in cameo* ca și cea a lui Stone însuși: comentator sportiv echilibrat. Figuri de stil mai mult sau mai puțin postmoderniste într-o polifonie coregrafiată în conștiințe și pe stadioane, emoționant micro și macro cinematografiată.

Irina Coroiu

MUZICĂ

BACH – 2000

UNA din experiențele muzicale, subtil programate prin anul 1946, a fost execuția ansamblului operelor pentru orgă de Johann Sebastian Bach la Roma, în cadrul liturghiei catolice. Inițiatorii aceluia proiect, pe cît de original atît de îndrăzneț în semnificațiile lui ascunse, știau prea bine că acea muzică s-a născut din comuniunea lăuntrică a autorului ei cu confesiunea protestantă. A fost o revelație și o demonstrare inalienabilă a caracterului universal al misticii creștine. Clară, în același sens, este și iradierea simbolurilor credinței exprimate de Bach în operele sacre unde conceptul muzical este strîns legat de cuvânt. După cum se știe, limbajul lor este de o precizie meticuloasă.

Montarea scenică a oratorului "Matthäus Passion" este o probă temerară, arareori desăvârșită. Spectacolul chiar iscusit imaginat ("ochiul care vede" – "urechea care aude"), pe care am avut norocul să-l întîlnesc în drumul meu la Berlin, mi-a amintit de pomenita mai veche împrejurare. Pe de o parte, ambele reprezentări arată cu mijloace diferite și în scopuri diferențiate, că secolul XX a rămas, de la primele instanțe ale judecării estetice lansate curînd după 1900, fidel "Reintoarcerii la Bach". Misiune cultivată cu mereu alte intenții. Pe de altă parte, iată, în anul 2000 artistul interpret își poate permite să-și amintească, eliberat de presiunea cu care boicotul modern al romanțismului a sancționat – o bună vreme – chiar și memoria lui, că readucerea la viață a oratorului "Matthäus Passion" este opera lui Felix Mendelssohn-Bartholdy – în Vinerea Mare – la 11 martie 1829; dar și că tînărul autor-dirijor a redat lumii muzicale partitura, îngropată timp de un veac, într-o redactare

proprie. În seria "Reintoarcerilor la Bach" aceasta este prima – cu adevărat spectaculoasă.

La *Deutsche Oper Berlin* mandatul de Generalintendent este încă al lui Götz Friedrich, unul dintre regizorii care au dat teatrului muzical multe din cele mai bune imagini actuale. A semnat acum și montarea scenică a Oratorului, alături de Günther Uecker, autorul decorului chibzuit cu mult bun gust – modelare inteligentă a simbolurilor convertite în materie vizibilă – și Dietlinde Calsow. Reluare a partiturii redactate de Mendelssohn-Bartholdy (o analiză punctuală a acestei versiuni este prezentată spectatorului într-un Caiet-program de sală, conceput "nemește"; muzicologie severă și totodată populară. Se poate!). Această decizie inițială asupra selecției muzicale a evitat incongruența posibilă între o mișcare teatrală care ar putea să fie filmul unui pelerinaj, recent, la Ierusalim și sonoritatea orchestrei baroce, secvențele lungi de recitative, arii, coruri emoțional captate de auditor cînd se cîntă foarte bine în concert. Cînd nu, e nu! Și această realitate merită numită lipsă de respect pentru o operă genială.

În fapt partitura reconstituită de Mendelssohn-Bartholdy pentru a epata – imediat – pe auditorul timpurilor lui, viziunea romantică a *Pasiunii* are – față de retorica barocă – un alt ritm al povestirii, o altă durată, care îi deschide accesul la teatru.

Cum se vede istoria biblică povestită de Evanghelistul Matei? O punte lungă, îngustă, ușor înclinată (ca și cum ar veni de departe) leagă sala de decorul fix din scenă: un spațiu închis de un fundal, balcoane supra-puse unde corul (poporul) rămîne, în sonorile uverturii și ale primului cor un grup de

bărbați: ei urmează pe cel dintîi, un tînăr – singurul înveșmîntat într-un costum de pînză albă: eroul dramei. Ei se îndreaptă spre acel loc unde se află mulțimea. Povestea patimilor se infiripă din cuvintele Evanghelistului în toate etapele cunoscute, Cîna cea de taină, Grădina Ghetsemani, sărutul lui Iuda..., cu o coeziune dramatică strictă și firească. Punerea în evidență a suferinței inocente a lui Isus pare că părăsește timpul ei de dinaintea anului 1 al calendarului și trece prin toate filele lui înroșite, din fiecare zi de Joi și în Vinerea Mare, an de an, timp de 2000 de ani. Sugestie, evidență? Ca și la Bach, centrul de gravitate al istorisirii stă în dialogul între Isus și Pilat. Răspunsul corului la întrebarea "Ce trebuie să fac cu Isus, despre care se spune că este Christos?" – "Să fie crucificat" ("Lass ihn kreuzigen!") strigă-tul repetat al poporului, este literalmente preluat după textul Evanghelistului Matei. Muzica așează în glasuri feminine conștiința că El este Mîntuitorul. Pasiunea își urmează deznodămîntul: drumul supliciului, mișcarea celor trei simboluri ale crucii, popasurile. Crucificarea nu are cum fi înălțare, ci prăbușire la picioarele înaltului semn al creștinătății. Trupul gol al lui Isus: plastica tablourilor clasice. Dar ce frumos este tabloul!

Ultima idee elocventă este revenirea lui Isus, în costumul de pînză albă: alături de una dintre femeile care au crezut în El, contemplă meleagul unde nașterea și semnificația credinței creștine și-a localizat izvorul. Pe drumul unde istorisirea a început acum, la sfîrșitul ei, pelerini, din ce în ce mai mulți, coboară spre o *Via Dolorosa* imaginară.

Cînd a scris "Matthäus Passion" Bach a procedat cu logică impecabilă. În consecință, marele rol muzical al partiturii este

Evanghelistul Matei: nu Isus. Sigur, spectacolul schimbă aceste proporții. Povestitorul își rostește textul, dar implicările lui narrative devin active. Clemens Biber (Evanghelistul) are glasul potrivit declamației mlădioase, urmărind acțiunea, dar și impresiunile afective care l-au îndemnat să povestească lumii Patimile. Detașare – Implicare. Spectacolul nu pune în evidență voci mari, ieșiri la rampă ale vedetelor. Ar fi fost lipsit de rafinament estetic.

Pentru Isus (Dietrich Henschel) este tot atît de necesar un glas potolit care să transmită blîndețe, demnitate, o totală stăpînire a reacțiilor violente (chiar atunci cînd este adus în fața lui Pilat cu lanțuri la picioare, ca un tâlhar), ca și o înfățișare nestingheritoare pentru modelele ilustre din plastică. Și nici pentru acelea, mai recente, din cinematografie. Le are pe amîndouă. Personaje cu relief sunt Reinhardt Hagen (excellent Juda); Peter Edelmann (Petru); Lenus Carlson (Pilat), Marc Clear (Thaddäus). Mai multe profiluri feminine intră cu roluri nedefinite în derularea istoriei. Muziciene bune, emoțional expresive: regret că nu pot numi exact pe cele două soprane interprete ale unora din ariile model pentru "Matthäus Passion" (grupul lor a fost alcătuit din Michaela Kaune, Fionnula McCarthy și Abbie Furmansky). Imprevizibilă ca soluție radicală inscenarea a dat o măsură convingătoare a muzicalității raționamentelor ei și pentru episodul "Erbarme dich" (Ai milă, Dumnezeu meu). O femeie îngenușă, se roagă: singură, în întineric.

O orchestră și un cor așa cum se aud ele a cînta – live, ca pe cel mai performant disc – sunt axul de rezistență al spectacolului pe care încerc să-l evoc. (Conducerea muzicală, savantă și inspirată, Christopher Hogwood. Maestru de cor, Helmut Sonne).

La *Deutsche Oper Berlin* – o trăire a caracterului universal al misticii creștine.

Ada Brumaru

TELE-

COMANDO

Viata nu bate filmul

IDEEA CĂ viața fiecărui om „e un adevărat roman“ sau că „e mai interesantă decât un roman“ a devenit desuetă. Acum e la modă ideea că viața fiecăruia e „un film“ care, pînă să ajungă pe marele ecran, merită urmărit măcar la televizor. Emisiuni ca *Iartă-mă!*, *Surprize, surprize...* și ideea că, la nu știu care post, *Viata bate filmul* dau oamenilor iluzia că au devenit eroi de telenovelă. Își închipuie că e de ajuns să-și expună fără pic de jenă „toate micile mizerii“ sau toate marile mizerii ale propriei vieți ca să devină vedete. Astfel își compensează nefericirea: am trăit orori, am făcut greșeli, își spun pesemne invitații acestor emisiuni, dar a meritat: acum mă vede o țară întreagă, sînt cineva! Sau: nu m-aș împăca eu cu vărul Gică, un ticălos și jumătate, sau cu afurisita de soacră-mea, sau cu netrebnicul ăla de bărbatu-meu de care nu degeaba am divorțat, dar dacă mă dă la televizor, merită! Ca viața cuiva să devină un roman demn de atenție nu e nevoie decât de un mic amănunt: un romancier talentat. Ca viața cuiva „să bată filmul“ ar fi nevoie, dacă nu de un regizor, măcar de un moderator cu har. Altfel totul rămîne la stadiul de penibilă gală a lipsei de pudoare, a lipsei de gust, a indiscreției gratuite. Or, cu acestea ne înfilnim mult prea des în viața de zi cu zi. La ce bun să ne mai plictisească și pe micul ecran? (I.P.)

Hai, zi-le domnu Geo (o ghicitoare)

LA prima vedere, în clipele acelea de liniște cînd camerele construiesc atmosfera și introduc personajele, El par a reprezenta un cuplu mediativ rezonabil și perfect adaptat unor nevoi de consum cu exigențe medii. EA – femeie de interior, în mod evident, după frăgezimea feței, după transparența tenului ținut la umbră și după impostarea fermă în propria-i masă corporală, fără activități în aer liber și fără vocație sportivă. El – dimpotrivă, alură sportivă, mișcări agile de ființă gata pregătută să facă față oricărui mediu, de la cel acvatic și pînă la cel arborigen, cu o masă cerebrală bine dozată, care nici nu îngreunează activitatea musculară și nici nu trage către spații artificiale, cum ar fi, de pildă, acela al bibliotecii, al amfiteatrului sau al sălii de concert, acolo unde pîndește inexorabil pericolul contemplației și al pasivității cogitative. EA – figură fundamental maternă, cu priviri lichide și jucăuse, cu fața mobilă a celui care le spune copiilor, din vocație, nenumărate povești și îi interpretează în același registru și pe fata babei, și pe moș Ion Roată, și pe Cuza Vodă, și Unirea. Emanînd, chiar și prin porii minusculi ai tubului catodic, sănătate, confort interior și feromoni de bucătărie, EA intră în definiția clasică a eroinei care *asteaptă*. Care își *asteaptă* în palate fictive, la conac, în sufragerie sau pe prispă, cu mîncarea aburindă și cu privirile ample, cavalerul plecat la

războaie mitologice, arendașul plecat la o vecină, disponibilizatul plecat la un miting al investitorilor de la FNI sau fostul țaran plecat să muncească, la negru, în Turcia. EL – cu fața smeadă și corneea ușor matizată, surîzînd tandru monitorului de control sau generozității unei oglinzi imaginare, pare un piccolo în odihna dintre două comenzi sau un instrumentist începător care și-a părăsit clapele, arcușul ori ciocănelele tambalului pentru a-și alege niște pantofi noi de lac, cu botul ascuțit și cu fundiță, motocei ori, după caz, cataramă aurie. Așadar, dimineața devreme, atunci cînd motorașele abia se încălzesc și zîmbelele de probă nu s-au stins pînă la capăt, totul pare în regulă și personajele își ilustrează perfect categoria. După prima emisiune vocală, însă, fie ea onomatopoe, interjecție sau, cu atît mai mult, vorbă articulată, ecranul se scutură ca apucat de frisoane și fragilul echilbru al aparențelor intră subit în colaps. Ferentarii se varsă apocaliptic în Colentina, Rahova se pupă în bot cu Piața Traian, Cojasca răbufnește în rigolele gării Chitila, canalele debordează și se transformă în arteziene care aruncă, pînă la nivelul turnului de control de pe aeroportul Băneasa, carcaleți și omizi păroase, șobolani putrezi și broaște uscate, coroprișnițe și rîme durdulii, marine în sos de arsenic, tocăniță de ploșnițe și arici împuțiti. Fosele (a)septice, supuse unor insuportabile presiuni magmatice, își eliberează și ele zăcămintul care curge apoi aluvionar, ia cu sine cîini călcați de mașini și cai înecați, după care inundă totul, abatoare, natură și civilizație, ca într-un nou scenariu (e)scatologic. Ghici ghicitoarea mea, cine sunt aceste personaje de basm, ale căror nume nici nu trebuie rostite pentru a nu li se oferi cumva, Doamne ferește, iluzia existenței? Informații utile: o iubesc la nebunie pe Loredana Groza, sunt colegi de academie cu Romica Țociu și li se cîntă în cască, suav, „Hai, zi-le, domnu Geo.” (P.Ș.)

Cenaclul Contemporanul...

ODISPARIȚIE care nu ne întristează: emisiunea *Punct și de la capăt* de pe programul 2 al TVR, realizată de Cătălin Țirlea.

Emisiunea, o veșnică falsă dezbateră, la care erau obligați să asiste, ca niște statui, triști elevi de liceu, cu un Cătălin Țirlea plimbându-se blazat și tenebros printre imaginile ruine ale culturii române, mai avea un păcat: se transformase în ultima vreme într-un cenaclu *Contemporanul*. Cătălin Țirlea, care este și subaltern al lui Nicolae Breban la revista *Contemporanul*, îl invită preferențial pe șeful său la discuțiile din fața camerelor de luat vederi. Iar șeful său, cum îl știm: perora, perora, zi de vară pînă-n seară, vorbind cu drag despre sine și cu draci despre cei care îl ignoră.

Emisiunii *Punct și de la capăt* i s-a pus capăt. Iată că se întâmplă și câte ceva îmbucurător în mass-media. (L.T.)

OCHEAN de Paul Miron

Răvașul lui Rafael

ÎN zbaterile zilelor următoare, Uriel se bucură de vestea că i-a sosit o scrisoare. Se duse repede la poștă și o ridică. În piața mare, mereu dragă lui, se opri și o citi pe nerăsuflăte, cu glas tare, parcă prietenul lui ar fi scris pentru orice mahală. Prietene scump, mă simt vinovat că îți răspund abia astăzi, numai tu vei pricepe cât de încercate au fost slujbele noastre cu tot ce s-a întimplat săptămîna trecută. Plecarea Celui de Sus în drumeție, a creat aproape un haos aici. Am încercat toate metodele să-mi dea câteva zile de concediu. Dar n-a acceptat. După atîția ani de serviciu, uzat, scîrbit de debila mea persoană, am vrut să părăsesc palatul și să dispar ca un muritor în codrii Vlăsiei, în Valahia. Mi-a lipsit sfatul tău înțelept și darul tău de a însufla virtute celui istovit. Sarcina de a conduce activități cu totul noi, fără a fi purtat de o origine sau tradiție vie, mă depășea. Nu vreau să-ți mai aduc aminte de timpul, cînd ai fost tu de jumă, ci să-ți dau o probă de executarea legăturilor cu străinii. Azi dimineață s-au prezentat niște mafioți din Sodoma, declarînd că ei reprezintă asociația sinistraților din cele două orașe. Prezența - fii atent! nu solicitarea - lor, se împlinea cu porunca să-i cazăm în camerele noastre de oaspeți, și ele răvășite. Le-am dat corturi și, dacă te uiți pe fereastră, vezi mîndrețea de adăposturi, fiecare cu apă curgătoare și cu dușumea de stejar. Au făcut și o grevă, dacă știi ce e asta. N-au vrut să mai lucreze, dar eu am dat vacanță la copii și am declarat săptămîna asta ca închinată Sfîntului Soare. De acum vom vedea. Mi s-a spus că te-ai întîlnit cu Cel de Sus de mai multe ori. Cine este acel Moise care îl însoțește? Gurile rele pretind că e un ucigaș. Deși am fost personal în anchetă, am aflat mai multe despre logodnica lui decît despre el. Sefora este o fată de o frumusețe cum n-a văzut Nilul cu toate dumbrăvile sale. E cea mai mică dintre cele șapte fete ale preotului din Madian. A fost crescut de fiica lui Faraon, e o poveste întreagă. Ea i-a ales și numele, Moise, adică "din apă l-am scos". Cînd am ajuns acolo, cele șapte fete erau la o fîntînă în cîmp fiindcă pășteau oile tatălui lor. Au venit niște păstori și în fața preotului au vrut să le necinstească pe fiicele lui. Nu era prima oară că acei barbari s-au purtat așa. Moise fiind odată și el la fîntînă, a ieșit înaintea răufăcătorilor și i-a alungat. În lupta cu ei a ucis pe un cioban care se luase de Sefora, cea promisă lui Moise.

Dragă Uriel, abia aștept să ne reve-

dem. Numai de ar reveni Cel de Sus. Și nu uita legămîntul nostru cel vechi:

Calcă cu grijă, tinărul meu prieten!
Măsoară-ți pașii
Și bagă de seamă,
Sub iarbă, sub piatră, în ape
Dorm strămoșii noștri
Care ne duc pe calea cea bună,
Spre viitor.

Al tău frate singuratic, Rafael.

P.S.: Răvașul acesta compus ca un înscris nu spune nimic din ceea ce voiam să-ți spun. Am trăit o mare spaimă. N-ai să mă crezi, dar am reîntîlnit pe individul acela care ne-a mai ieșit de două ori în cale. M-am convins că e sluga iadului, însărcinat să ne tulbure liniștea. I-am aflat deocamdată numele: Drakoslav. Eram la farmacie, în vizită la Mădălina, nu mama, ci fata. Clopoțelul de la ușa a sunat cumva prevestitor. Un bărbat elegant, cu o floarea-soarelui la butoniera. Mădălina întrebă profesional: "Cu ce vă pot servi?" Străinul răspunse cu un zîmbet pe buze: "Un ou." Farmacista s-a albit la față ca și cum cineva ar fi gîtit-o: "N-am înțeles bine; ce doriți?" - "Un ou." - "Stimabile, îți bat joc de mine. Aici e o farmacie și nu o măcelărie sau magazin de delicatose. Te rog să părăsești localul imediat. Tipul se așeză marmură și bătu de trei ori cu un inel antic pe marmura mesei: "Comanda mea este un ou." Mădălina alergă la telefon și se zăpăci mai tare, neștiind să cheme mai întîi poliția sau salvarea. Noi clienți intrară. Se îngrămădiră toți într-un colț, împietriți ca niște statui încăse. Începu o hărmălaie nemaipomenită. Străinul striga după ou, ceilalți îl rugau să-i ierte, că ei sînt nevinovați și, odată liberați, sînt gata să aducă de acasă cite ouă va dori el. "Nu!" Cînd situația ajunsese la culme și niște vagabonzi amestecați printre clienți scoaseră niște arme improvizate, vătraie, sticle de bere, ba chiar și junghere, apărură Costică, băiatul de prăvălie, ducînd pe tablele de argint un ou fier. Se aplecă politicoș în fața intrusului: "Poștiți, domnule, oul dumneavoastră!" Martorii scenei bătură din palmă ușurați. Individul mîncă tacticos gâlbenușul oului adus, puse o monedă pe masă și, trecînd printre rîndurile de oameni inghesuiți, dar care făcură loc cu slugărnice, se opri la un pas de mine. Scoase palaria și mă pironi cu ochii săi tulburi: "O să am plăcerea să ne mai vedem."

Sînt neliniștit și deși s-ar putea să fie opera unui glumet, aș vrea să începem, cînd te vei întoarce, investigații cum scrie la carte.

Același.

POLIROM

NOUȚĂȚI
iulie 2000

**Dulcea mea Doamnă/
Eminul meu iubit**
Corespondență inedită
Mihai Eminescu - Veronica Micle

**Trei apocrife ale
Vechiului Testament**
Iosif și Aseneth, Testamentul lui Iov,
Testamentul lui Avraam

Ion Simuț
Arena actualității
Confidențe

Gustave Flaubert
Doamna Bovary
(traducere nouă)

În pregătire:

Tony Judt
Konrad Lorenz

Povara responsabilității
Și el vorbea cu patrupezele, cu păsările și cu peștii • Așa a descoperit omul ciinele

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

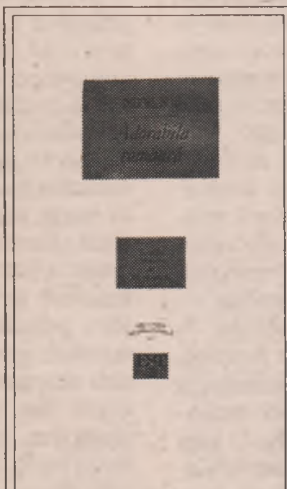
**PORNIND
DE LA VALÉRY**

de **Liviu
Ciocărlie**

Misterele Botoșanilor

TARE mă tem că, prezentând cititorilor cartea *Adorabila româncă*, autoare Isidore Isou, intru pe teritoriul Ioanei Părvulescu, fără să am însă nici răbdarea, nici umorul și nici priceperea ei în domeniul producțiilor pașoptiste. Deși e scrisă de o contemporană, asociată orientărilor românești avangardiste din prima parte a secolului, *Adorabila româncă* are acel melanj de ridicol, naivitate, umor involuntar, patetism, amatorism și sentimentalism caracteristice în bună măsură textelor literare care au văzut lumina tiparului în România secolului trecut. Nu aș fi dus, probabil, niciodată pînă la capăt lectura acestei cărți dacă nu aș fi fost cumva prizoniera caniculei, departe de casă, într-un lung sfârșit de săptămână fără nimic altceva mai bun de făcut și cu *Adorabila româncă* drept singura carte la îndemînă. Așa că, mai stupefiată de atita naivitate, mai iritată de atita amatorism, mai înduioșată de vagi puseuri de umor, am citit pînă la ultima pagină povestea frumoasei Catinca, cea născută într-o mahala a Botoșanilor și ajunsă, grație nurilor și ambiției, soția unui bărbat de vază, la Paris.

Îl scutesc pe cititor de un rezumat al romanului. Cine-a citit o carte din această categorie (a romanțului ieftin), se cheamă că le-a citit pe toate. Iubire, trădare, speranțe înșelate, răsturnări spectaculoase, iar iubire, iar trădare, tot așa pînă la deznoamîntul fericit și obligatoriu cit mai illogic (conform unei cit de minimale logici a narațiunii pe care să fi izbutit a o pricepe pe parcurs). Nu lipsește nici Introducerea în care povestitorul își asigură cititorii că această este o poveste adevărată, că eroina a existat în realitate, ea fiind "ființa cea mai uluitoare" pe care a dat-o vreodată Botoșaniul, cel puțin după știința autoarei (asta cînd se știe bine că la Botoșani s-au născut cîțiva poeți "și chiar un vestit general roman mort pe cîmpul de bătălie", cum aflăm tot

Isidore Isou, *Adorabila româncă*, traducere din franceză de Mioara Izverna, Editura Est, București, 226 pagini, preț nementionat.

din Introducere). Prin ce e uluitoare Catinca, frumoasa de la mahala, care din brațele unui bărbat într-ale altuia ajunge în cele din urmă să fie soarta celui, singurului, pe care îl iubise dintotdeauna? Prin tenacitate, ar putea părea răspunsul cel mai potrivit. Sau prin excepționalul destinului ei, căci, să fim cinstiți, cîți se pot lauda că și-au împlinit visul copilăriei, chiar dacă au călcat sistematic pe alături și ar fi avut prilejuri gîrlă să-și vadă viața definitiv compromisă. Dar, autoarei Isidore Isou nici unul dintre aceste două răspunsuri nu i se pare suficient. Mai curînd, impresia mea este că ea vrea să pună în lumină o lume, nu doar un personaj, și nu atît o lume românească, cît una geografică: "înfocată" Românie. Numai aici asemenea minuni ar fi posibile.

Trînd eu cu sufletul la gură peripețiile Catincai, mi-am amintit fără să vreau un film american pe care l-am văzut cu ani în urmă, la televizor, în timp ce mă aflam în America, ca să-l revăd oarecum de curînd, tot la televizor, de astă dată însă în Scoția. Filmul avea în centru o eroină româncă, amestec de sălbăticie și rafinement, exotism și neînțeleasă umanitate. Cei din jurul ei, mai cu seamă eroul, care e american, nu o înțeleg dar sînt fascinați de ea, atrași irezistibil tocmai de ceea ce fata are ininteligibil: combinația de pasiune,

frumusețe, tenacitate, forță și deopotrivă delicatețe, fragilitate și periculoasă abilitate cu care, saltimbanc fiind, minuieste cuțite și alte obiecte contondente. Mi-am zis, privind acest film (din motive oarecum asemănătoare celor din care am citit pînă la capăt *Adorabila româncă*): cit de ridicol exotici putem părea, priviți de la distanță!

Catinca, protagonistă aleasă de Isidore Isou, nu se diferențiază prin naționalitate de eroinele unor romane cu aceeași temă. Isou, însă, face eforturi considerabile să ne-o prezinte ca fiind o persoană excepțională în primul rînd prin faptul că e româncă. De altfel, întreg romanul apelează prea frecvent la tema *românismului*, ca să-l numesc așa. Isou ar fi putut foarte bine construi o atmosferă românească pornind de la universul micilor orașe de provincie (Botoșani), sau de la cosmopolitanismul colorat balcanic al Bucureștiului. Dar nu o face. Nici măcar aluziile transparente la Mateiu Caragiale și *Craii de Curtea Veche* nu izbutesc să dea viață unei lumi românești prin definiție. *Adorabila româncă* este ancorată într-un univers generic, cu bărbați ticăloși și femei-victime, în care succesele apar ca minuni ivite din neant, iar înfrîngerile ca intervenții ale unei divinități fără discernămint. Orice element de românism, prin urmare, e artificial introdus. La un moment dat este descris Dansul Călușarilor, cu o generozitate de detalii care contrazice flagrant logica episodului în care apare. Trecerea de la planul personal-intim al protagonistei (care tocmai a trecut printr-un episod major al vieții ei) la cel public, al dansului descris ca ritual misterios al unei lumi exotice, e gratuită și artificială. Prea e evidentă dorința autoarei de a descrie pur și simplu Dansul Călușarilor. Cam la fel cum în filmul despre care vorbeam eroina îi explică la un moment dat iubitelui ei, american, un descîntec de dragoste.

Romanul lui Isidore Isou abundă în scene ero-

Despre bogăție și despre bogați

RÂNDUL trecut ajunsese la concluzia că nu-mi lipsesc anumite calități evocate de Thomas Mann. Nu era chiar o concluzie. Mă întrerupeam. Continu acum.

Mă trag de mîncă. Maestre, îmi zic, tu parcă ai uitat despre cine-i vorba. Nu pentru dumneata a făcut biata Lotte atîta drum. Mai sigur pe mine decât îmi stă în fire, după atîtea probe câte s-au adunat, pufnesc: treaba ei! Ce mare scofală? Nu cumva numai Goethe știe că "nu se poate halădui fără un pic de bonomie și indulgență, fără să inchizi un ochi și să lași lucrurile în voia lor"? Ba le știe, toate astea, orice *diletant*. O spun, dar nu-s chiar în apele mele. Goethe și diletantul, puși la un loc... Orișicât! Încerc să mă țin tare, dar... Descurajat, mai dau, fără elan, câteva pagini. Citesc: "Belferii m-au respins ca pe un cărpaci și cărciogar..." Tresar. Am mai dat o dată peste cuvîntul *cărpaci*. Mă supărasem eu, dar uite-l și pe Goethe. Nici pe el nu l-au scutit!

Înviorat, sar peste patru rînduri și, deodată, trăsnet: "Diletantismul e nobil, și cine e distins e diletant. Și dimpotrivă, vulgar e tot ce-i breaslă, specializare și profesionalism".

Să facem un bilanț. Breaslă, specializare și profesionalism? Nici vorbă de așa ceva. Nu mi s-au dat. Dar *distins*? Chestiune spinoasă: nu prea e distins să zici că ești distins. Așa e, dar am probe. Pe câte din volumele primite nu scrie "distinsului cărturar"? Așa că, ce-mi mai trebuie? "Ați bănuțit vreodată că diletantismul e îndeaproape înrudit cu demonicul și cu geniul?" Ce-i drept, n-am bănuțit. Cum o scot la capăt? Trag aer în piept și proclam: asta-i acum! Dacă am ajuns eu pînă aici, n-o să mă inec la mal. Demonicul și geniul? Fac eu rost cumva.

Concluzia e una singură: sau Goethe, sau nimic!

Citesc că poezia se leagă de o stare anterioară scrierii și criticii (a spiritului critic, presupun - cf. I, 651). Încercînd să-mi amintesc ce voi fi avut în cap cînd mi-am notat pe margine că aș avea ceva de spus pornind de la această frază, îmi revine alta, pe care am citit-o ieri: "Opera îl modifică pe autor" (II, 673). A devenit un loc comun, un soi de evidentă. M-am întrebat dacă "opera" m-a modificat în vreun fel. Am poate un exemplu în faptul că despre poezie, deși mi-am însemnat pe margine, n-am nimic de spus. Să fi ajuns aici fiindcă,

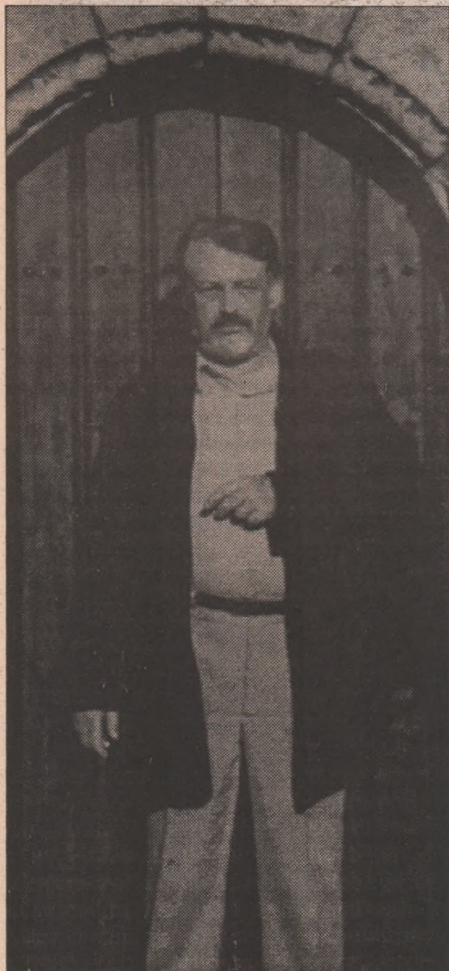
Catinca are nenumărați amanți, și nu toți îi provoacă repulsie. . . Dar Isou alege, pentru descrierea acestor scene, un limbaj naiv metaforizat care le contaminează de un trivial din care nu există scăpare. O oarece imaginație erotică nu i se poate contesta autoarei: scene cu amor în grup, sau de avansuri îndrăznețe între persoane de același sex, iată elementele unor posibile inclinații spre literatura licențioasă, care însă nu face niciodată casa bună cu sentimentalismul.

Am încercat, citind această carte, să-i descopăr un filon parodic, pre-textul unei lecturi în cheie ironică, grație căreia ea să poată fi recuperată așa cum s-a întimplat cu multe dintre romanțurile pașoptiste. Zadarnic. Isou pare să creadă sincer că povestea Catincai din Botoșani este una exemplară, din care femeile au de învățat cum să-și urmeze pînă la capăt ambițiile și visele, iar bărbații de priceput că nu-i de glumit cu tenacitatea unei femei. Simpla împărțire pe care o operează

în loc să-mi păstrez inocența, m-am apucat de scris? Adolescent, știam *Lu-ceafărul* pe de rost, citeam și reciteam Arghezi, Blaga, pînă și pe Elena Farago. Mai târziu, la facultate, am copiat sute de poeme englezești, nemțești și, sigur, franțuzești. Mă puneau într-o altă stare. N-aș crede, dacă nu le-aș avea în casă și acum. Mă hrăneam, la "Relații", lângă parcul Ioanid, cu Madach, Mörke, Keats: "A Thing of Beauty is a Joy for ever". Nu mai vorbesc de Rilke, Esenin, Blok, Li Tai Pe. Francezi, pînă și obscuri: Jean de la Ville de Mirmont. Viață fără poezie nu mi-aș fi închipuit. Iar astăzi, afară de Trakl, din cînd în cînd, nu citesc deloc. Pretext: un fel de sfială. Frica de poeți. De ei, fiindcă nici nu știi cu ce vorbă poți să-i răneste, dar și de cei care, ca Radu Petrescu, trăiesc în literatură exclusiv. Îl întîlnesc pe Tudor la Tețani. Nu l-am văzut de, poate, cincisprezece ani. De la a doua frază pe care o schimbăm, îmi spune ce minune e cuvîntul *nepilduit*. L-a găsit în *Du-duca Mamuca*. E ca un dar de preț pe care l-ar fi primit. O duci greu?, îl întreb. "O duc cu un curaj nebun". De la Hasdeu îi vine curajul, îmi spun. Dă peste câte un *nepilduit* și, moară și de foame, el e fericit. Are o necruțare pentru tot ce nu-i cultură dar, prin ea, își ține capul sus. Tocmai trece pe lângă noi un ins care venise acolo cu avionul personal. Degeaba, îi zic în gînd, el, Tudor, în sărăcia lui, cu paltonul lui ros, pantofii scâlțiați, e exponențial mai bogat.

"Ce poate fi mai simplu decât să-i faci pe oameni să se înfioare, ori să le miști sufletele cu reprezentări ale morții, ale durerii, ori ale iubirii?" (I, 676). Ce poate fi mai simplu decât să fii Dostoievski, altfel spus. Dostoievski sau, e drept, manufacturierul care-și vîră stiloul în temele mari. Cu alte cuvinte, o astfel de frază nu spune mare lucru, sau spune, dar numai despre preferințele autorului ei. Ce vrea el să zică e că un scriitor exigent cu sine nu-și acordă facilitatea de a emoționa cu ceea ce este, în sine, emoționant. Ambiția lui va fi să țeară cu un fir abia sesizabil o pânză cât mai fină. Depinde: dacă în centrul poeziei se află un pîianjen - dar atunci fiorul nu va lipsi - vom avea de-a face, cum o spune și titlul conferinței din care am extras citatul, cu Mallarmé; dacă nu, se prefigurează de pe acum (1933) "canonul" postmodernist.

Alain MONTANDON:

OSPITALITATEA poate fi privită ca structură a dorinței: dorința de a primi și dorința de a fi primit. Prin aceasta ea atinge dorințele ascunse ale ființei umane ale cărei structuri profunde sînt exprimate de povești în felul ei. Ospitalitatea se referă mai întîi la sentimentul de singurătate, singurătatea pribeagului și a călătorului, care printr-un "accident" a pierdut contactul cu comunitatea de origine, ruptură a cordonului ombilical familial care îl face pe eroul poveștii să cunoască proba primirii (fie ea benefică sau ostilă). Copilul pierdut în pădurea din poveste vede strălucind la capătul ei o lumină care poate veni de la o zîna, vrăjitoare sau căpcăun.

Scènele de ospitalitate nu sînt atît de frecvente pe cît s-ar putea crede la prima vedere cînd visăm la poveste ca la o structură de primire. Ele sînt totuși etape capitale, care au o funcție definită importantă în povestire: moment inițiativ, moment de întîlnire, moment de schimb cu dar și contra-dar, momentul încercării, al riscului, al aventurii. Este clipa tuturor pericolelor dar și a tuturor promisiunilor. De aceea scena ospitalității are o funcție diegetică de primă importanță reunind răsturnări, opoziții, transformări.

Schimburile, darurile și contra-darurile, intră în schema proppiană a unei diegeze care situează actanții, determinînd adjuvanții și opozanții. Diferitele figuri ale gazdei (pitic, bătrîn, zîna, vrăjitoare, căpcăun, ca să le cităm doar pe cele mai frecvente) determină destinul eroului. Dacă ospitalitatea gazdei-zîne îngăduie eroului o reimprospătare a puterilor, o nouă plecare, un elan pozitiv în parcursul inițiativ, căpcăunul este o figură nu mai puțin interesantă, trădînd ambivalența fundamentală a situației ospitaliere, marcată de tot felul de reguli de respectat și de transgresiuni, oscilînd între dorința de libertate și dorința de dependență. Ospitalitatea, în ambivalența sa, hospes/hostis, dezvăluie fantasma înghițirii, a devorării, a canibalismului. Să fii oaspete, înseamnă să te lași pradă unei disoluții a eului, ceea ce Derrida notează în legătură cu ospitalitatea absolută sau incondițională. Între logica darului și a contra-darului și cea a sacrificiului, există o legătură de complementaritate paradoxală. Derrida crede că ospitalitatea absolută sau incondițională "presupune o ruptură cu ospitalitatea în sensul curent, cu ospitalitatea condițională, cu dreptul sau pactul de ospitalitate". El vede în aceasta "o perversitate ireductibilă". Povestea încearcă să figureze și să pună în scenă această constelație paradoxală a ospitalității, între propriul interes și sacrificiul de sine, pragmatism și utopie. Legea ospitalității pare să dicteze într-adevăr că ospitalitatea absolută trebuie să rupă cu ospitalitatea ca drept sau datorie, cu "pactul" de ospitalitate. "Ospitalitatea absolută pretinde ca eu să-mi deschid casa și să dau nu numai străinului (care are un nume de familie, un statut social de străin etc.) dar și celui alt, absolut necunoscut, anonim și să-i *fac loc*, să-l las să vină, să-l las să sosească și să aibă loc în locul pe care i-l ofer, fără să-i cer nici reciprocitate (intrarea într-un pact) și nici chiar numele". Dacă există în acest act de ospitalitate o voință sau o dorință sacrificială sigură, la fel stau lucrurile și pentru oaspete nu numai pentru gazdă. E adevărat că per-

spectiva poveștii se plasează de cele mai multe ori de partea celui slab, a celui care cere adăpost. Și această căutare cunoaște uneori riscul unei regresii, chiar al unei dizolvări a eului care pun în scenă cu un simbolism evident figurile întemnițării, ale somnului, chiar ale unei morți simbolice. Să fii găzduit înseamnă să te deschizi tuturor riscurilor și să-ți lași destinul în mîinile gazdei tale.

Mai mult decît oricare alta, se impune cu forță figura unei oralități devoratoare. Mai întîi, pentru ca să cauți refugiu înseamnă în lumea poveștii să cauți o compensație pentru o suferință primară, cea a foamei. Povestea se hrănește cu oralitate în toate sensurile termenului. A mîncă și a fi mîncat sînt, fără încetare, puse față în față. Tema canibalismului, a gazdei-căpcăun ca figură a unei ospitalități excesive este omniprezentă. O știm prea bine de la aventura lui Ulise la Calipso, care nu ar fi de altfel decît reluarea unei tradiții de povești foarte vechi. Înghițirea, îngurgitarea, devorarea sînt fantasme care reactivează o teamă originară în relație cu celălalt: pierderea identității, pierderea de sine și sfîșierea trupului. Astfel, spațiul refugiuului este spațiul de regresivitate, regresivitate necesară permițînd înfruntarea dimensiunii de itinerariu a călătoriei.

NU VOI intra în complexe variațiuni și rescrieri ale poveștilor. Evidentă este prezența temei și interpelarea pe care amintirea poveștii o provoacă. Nici o îndoială că, pentru a relua cuvintele lui Bellemin-Noël din *Povestea și fantasmele ei*, poveștile "brodează pe fantasme procurînd fantasme cu care să brodezi". Împărtășesc ideea sa după care poveștile sînt punerea în scenă a anumitor organizări inconștiente pe care le regăsim în activitatea psihică, chiar dacă ele nu sînt doar atît, ci sînt un "mediu de cultură în care viața fantasmatică s-ar lăsa observată ca geneză, in vitro, chiar artificial maritată". Dacă aceste fantasme sînt în acest sens *istorizarea* noastră primă, pentru a-l urma tot pe Bellemin-Noël, fantasma ospitalității este o fantasmă a originii, ceea ce confirmă în cu totul alt sens René Scherer, care vede în ospitalitate marca însăși a *hominizării*. Acel "a fost odată ca niciodată" al poveștii este într-adevăr afirmarea aceluia loc paradoxal care ne spune că dintotdeauna "a fost odată ca niciodată fantasma". Mă sprijin deci pe un corpus clasic, cel al poveștilor cu zîne care, de la Perrault la Grimm, reiau aceste istorii, inventează altele, pentru a visa, dacă mi se îngăduie, la aceste scene de ospitalitate care obsedează memoria noastră infantilă și adultă. Ceea ce mă interesează aici sînt mai puțin variantele și reluările nenumărate ale acestor scene și mai mult ce ne învață poveștile ospitalității, despre natura sa, despre funcționarea sa, despre imaginarul său.

În acest sens, împărtășesc ideea că enunțiarul este co-autorul enunțului și că fiecare povestire comportă adresa sa, fiecare fantasmă - autorul-spectatorul său, ceea ce ar legitima oarecum demersul meu.

SCHEMA cea mai curentă care antrenează aventura ospitalității este o situație de disperare, cea a părăsirii de către părinți. Motivele sînt diverse: sărăcia, foamea și frigul sînt cele mai evidente. Nașterea

Despre

copiilor face ca hrana să nu ajungă, să nu mai fie loc pentru ei. Chestiunea hranei este o chestiune de spațiu: ei sînt în plus în spațiul familial și trebuie prin urmare să fie expulzați în exterior, în pădurea sălbatică. Ei sînt în plus pentru că li s-a născut un frate sau o soră, dar și datorită compunerii legăturilor pe care le antrenează recăsătoria tatălui, cu consecința introducerii de noi copii în familie. Cineva este în plus, recăsătoria, sau fantasma recăsătoriei (adică a transformării mamei în mamă rea, în mașteră) pretextează gelozia acestei maștere care vede cum crește o fată mai frumoasă decît ea. Sentimentul de concurență atrage un conflict, gelozia surorilor, concurența fiului cu tatăl, gelozia mamei care, fără să fi citit neapărat pe Hegel, știe că de regulă copiii sînt moartea părinților. De unde alungarea, expulzarea, abandonul, plecarea însoțită uneori de o sarcină imposibilă impusă ființei lipsită de mijloace. Mama vitregă ca figură a gazdei (fără legături de sînge) pune problema locului, a legitimității și a uzurpării. Stăpîna a casei, ea ia locul mamei și transformă în oaspete indezirabil copilul care locuia legitim în spațiul familial. Evicția sa finală și reintegrarea exclusei fac să dispară figura neospitalieră a mamei vitrege/tele pentru a restaura o ordine care fusese răvășită. Înțelegem de ce călătoria eroului are drept cauză această dezordine în ospitalitatea familială și de ce, obligatoriu, el va cunoaște proba ospitalității, de-a lungul aventurilor sale.

Nu am putea evita problema ospitalității interne care privește acceptarea și recunoașterea de sine. Ni se pare într-adevăr că parcursul "inițiativ" al eroului plecat să cucerească ospitalitatea internă prin ocolirea drumului exterior se referă, pornind de la o situație de exil, de dezrădăcinare și de rătăcire, la căutarea unui loc în care el să poată să înțeleagă, să se înțeleagă, să se surprindă și să se accepte, fiindcă expulzări, rupturi, exil au drept consecință o libertate indeterminată, care este deschidere către toate posibilele, dar și către o lume fără repere. Această poziție în situație de exterioritate și de străin va permite ajungerea la esențiala acceptare de sine, care caracterizează în mod fundamental ospitalitatea internă. E destul să ne gîndim la parcursul eroului din povestea lui Novalis care la capătul unui lung traseu termină prin a se cunoaște: pe cine a văzut el? Pe el însuși!

La sfîrșitul poveștii eroul se întoarce voios acasă și e primit cu îmbrățișări, la părinți acceptabili care îl acceptă pe erou ca subiect. Văd în termenul însuși de "Hausmärchen" semnul evident că povestea are o funcție domestică: poveștile casei vorbesc de cămin, de ospitalitatea domestică. Faptul de a pierde și a regăsi animă dialectic povestea. În *Cei șapte corbi*, "piticul aduse mîncarea pe șapte farfurioare și în șapte păhăruțe și din fiecare farfurioară surioara mîncă un pic, din fiecare păhăruț bău nițel; dar în ultimul ea lăsă să-i cadă inelul pe care îl luase de acasă". Nu este vorba numai de dar și contra-dar, actul înseamnă și că trebuie să pierzi o parte din tine pentru a te regăsi, că trebuie să încredințezi celui alt semnul identității tale. Ospitalitatea este în acest sens delegare de sine.

ȘTIM că povestea se spune într-un limbaj simplu, fără nuanțe, procedînd prin opoziții categorice: negru și alb, rău și bun, înăuntru

PROFESOR la Universitatea "Blaise Pascal" din Clermont-Ferrand și membru al Institutului Universitar al Franței, Alain Montandon este un spirit viu, deschis, de o mare elasticitate, abordînd cu aceeași ușurință și plăcere universul colodidian sau cel kafkian, romanul din secolul al XVIII-lea, romantismul german, sau poveștile cu zîne. Prin cărțile și lucrările sale el s-a arătat interesat, în egală măsură de *Ironie și estetică*, de *Formele scurte*, de literatura pentru copii dar și de ceea ce se numește, cu un termen care îi aparține, "sociopoietica". Aceasta i-a deschis apetitul pentru domenii mai puțin explorate precum dansul, de unde și volumele *O sociopoietică a dansului* și *Parisul la bal*.

Cu *Dicționarul politeții* al cărui coordonator este, Alain Montandon a cucerit publicul francez și european și un loc în greu accesibilul Institut Universitar al Franței.

În ultimii ani o nouă temă preocupă pe acest adevărat "maestru" într-ale dansului și politeții, ospitalitatea. Colocvii, zile de studii, volume și un proiect de cercetare pe cît de interesant, pe atît de ambițios - antrenînd 30-40 de cercetători pentru o perioadă de 2-3 ani - un *Dicționar al ospitalității*, lucrare care nu are precedent în spațiul cultural european.

Vor fi definite și ilustrate aici noțiuni elementare precum *găzduirea*, *hanul*, *banchetul*, *caritatea*, *darul*, *oaspetele*, *gazda*, *ospătul*, *pelerinajul*, *pelerinul*, *călătorul*, *pragul*, *străinul*, *vagabondul*, vor fi prezentate și analizate marile opere ale ospitalității și tot aici își vor găsi locul noțiuni complexe precum *intertextualitatea*, *interculturalul* sau învechinate politicului precum *rasismul*, *xenofobia*.

Despre toate acestea Alain Montandon a avut amabilitatea să ne vorbească la Saint-Denis (Réunion), spațiu paradisiac, scaldat de Oceanul Indian, înmiresmat de orhidee, vanilie și vetiver, încălzit de soarele tropical și de vulcanul Fournaise, frecvent în activitate, unde a fost organizat unul din colocviile despre ospitalitate. Domnia sa a avut amabilitatea să ofere cititorilor români acest eseu - din care publicăm mari fragmente - despre ambivalența și ambiguitatea pragului, temă atît de tulburătoare în anul 2000 care marchează prag de secol și de mileniu.

ambivalența pragurilor

și afară, conținător și conținut, întuneric și lumină. Dar o asemenea simplitate nu exclude deloc complexitatea. Opoziția aici/acolo este, într-adevăr articulată în jurul a două situații limită, în jurul pragurilor care sînt precum tășul lamei între două extreme. La marginea pădurii locuiește bietul tăietor de lemne, tatăl lui Hänsel și Gretel. În liniștea nopții aud copiii pe părinți cum vorbesc lingă foc despre părăsirea lor ("Degețel auzi tot ce spusese, fiindcă înțelegînd din pat că vorbeau despre treburile lor, el venise tiptil și se pitise sub scaunul tatălui ca să asculte fără să fie văzut").

Șiretenia, modul oblic permit punerea în mișcare a polilor opuși. Dar, mai ales, situația de prag critic apare cînd copiii, pierduți în adîncul pădurii, cea mai deasă și mai salbatică, în toial nopții celei mai întunecoase cînd eroul, obosit și înfricoșat de către urlete de lup, udat pînă la piele de o ploaie grozavă, alunecînd la fiecare pas în noroi zărește (la Perrault) o luminiță, precum cea a unei luminări. Totul începe pe acest prag, la această ușa la care se bate încetșor sau cu putere și care se va deschide dezvăluind un chip necunoscut, străin. Vor fi bine primiți? Li se va acorda ospitalitatea cerută? Să treci pragul înseamnă să intri într-o lume diferită, plină de capcane, de promisiuni, de satisfacții și de amenințări.

Ospitalitatea poate fi o capcană: gazda își înșală oaspetele. În *Lumina albastră* din poveștile fraților Grimm, un soldat rătăcit cere adăpost. "Pe cînd noaptea se lăsa, văzu o lumină, se apropie de ea și se trezi în fața casei în care locuia o vrăjitoare. "Dă-mi adăpost pentru o noapte, ceva băutură și mîncare, îi spuse el, căci de nu, voi muri de foame. - Ehe!, îi răspuse ea, cui i-e milă de un soldat care fuge de la datorie? Și totuși mie o să-mi fie milă de tine și dacă faci ce-ți cer eu, îți voi da găzduire." El trebuie să sepeze cîmpul, să taie lemne, și apoi să aducă din fundul fîntînii un amnar cu lumina albastră. Dar vrăjitoarea, vrînd să se debaraseze de soldat îl lasă să cadă în fundul fîntînii cu amnar cu tot, care este de fapt un gin care îl va ajuta. Ospitalitatea vrăjitoarei era interesată, ea avînd nevoie de ajutorul soldatului care va profita de consecințele pervertirii legilor de ospitalitate. Morala este desigur că ospitalitatea violată aduce pedeapsa asupra celui care o înfrîntă.

La fel se petrec lucrurile în numeroasele istorii în care gazda este un căpcaun (sau o căpcaună, după caz). Știm cum căpcaunul care violează ospitalitatea vrînd să-și omoare oaspeții va sfîrși prin a-și omorî propriii copii. Povestea lui Grimm, *Corbul*, este un frumos exemplu de ospitalitate forțată care intenționează să dăuneze eroului. Acesta din urmă, de fapt, un prinț, întîlnise o prințesă transformată în corb. Ea îi dezvăluie ce trebuie să facă el pentru a o elibera: "Continuă să mergi în pădure și vei găsi o casă unde stă o babă, ea îți va da să bei și să mînci, dar tu să nu primești nimic; dacă o să mînci sau o să bei, o să cazi într-un somn adînc și n-o să mai poți să mă eliberezi. În grădina din spatele casei, este o grămadă mare de vreascuri, urcă-te pe ea și așteaptă-mă acolo..." dar dacă o să dormi, n-o să mă poți elibera." Eroul nu poate rezista la ospitalitatea insistentă și sfîrșește prin a bea o sorbitură care îi va provoca somnul și va face din el un neputincios eliberator al prin-

tesei. Dar și aici semnele se inversează: ceea ce făcuse nefastă ospitalitatea (piinea, carnea și vinul care nu se termină niciodată) va deveni mijlocul sigur de salvare: cum din disperare el se tocni la casa unui uriaș, care vroia să-l mînce din lipsă de altceva, îi oferi gazdei sale o hrană inepuizabilă și, în schimb, uriașul îl conduse către noi aventuri și către prințesa lui.[...]

IMAGINILE somnului și ale morții, care dezvăluie ospitalitatea ca un conținut dător de moarte sînt prezente și în *Albă ca Zăpada*. S-a putut observa că în povestea fraților Grimm, Albă ca Zăpada era un oaspete de prisos. Într-adevăr în această poveste casa celor șapte celibatari este foarte bine întreținută. Totul este curat, ordonat, spre deosebire de versiunea lui Walt Disney care face din eroină gospodina perfectă ce restabilește ordinea și curătenia în casa piticilor neingrijii. De aceea prezența Albei ca Zăpada este de-a dreptul de prisos. Ea nu le aduce decît frumusețea ei, frumusețe abstractă pentru pitici care sînt departe de a avea cea mai mică dorință pentru copilă. Inutilă, musafirei nu-i rămîne decît să doarmă în această lume asexuată. Este somnul feminității care își așteaptă primăvara.

Ospitalitatea nu este fecundă decît dacă există contrapartidă, schimb. Să o transformi pe Albă ca Zăpada într-o gospodină eficientă avea un sens: justifică prezența ei lingă cei șapte pitici și devine obiect al dorinței. Psihanaliștii au fantasmă destul despre viața sexuală a piticilor din pădure ca să nu mai revenim la această chestiune. O altă poveste de Grimm, *Cei trei pitici din pădure*, ne deschide alte perspective de lectură. Este vorba tot de povestea unui om care se recăsătorește. Noua soție îi dă lapte ca să se spele și vin ca să bea fetei ei, iar fetei bărbatului nu-i dă decît apă și pentru spălat și pentru băut. O urăște și este invidioasă pe ea. "Pe lingă toate ea era geloasă pe fata vitregă fiindcă aceasta era frumoasă și bună, în timp ce a ei era urită și respingătoare." Într-o zi de iarnă, cu ger și zăpadă mare, ea o trimite în pădure după fragi, îmbrăcată într-o rochie de hirtie. Îi dă un colț de piine uscată, sperînd că fata va muri de foame și frig.

"Ajungînd în pădure, ea zări o căsuță la fereastra căreia erau trei pitici. Ea le dădu bună ziua și bătu încet la ușa. Ei îi strigară să intre, ea intră în încăpere și se așeză pe o bancă aproape de sobă, ca să se încălzească și să-și mînce piinea. Piticii îi spuseră: "Dă-ne și nouă o bucată. - Bucuroasă", spuse ea și tăie în două piinea și le dădu lor jumătate.[...] Cînd ea termină de mîncat, piticii îi dădură o mătură și îi spuseră: "Mătură zăpada la ușa din spate". Cînd ea ieși afară, cei trei omuleți se întrebă: "Ce o să-i dăm ca să o răsplătim că a fost atît de drăguță și bună și a împărțit piinea cu noi?" Atunci primul îi spuse: "Ea va avea darul de a deveni tot mai frumoasă cu fiecare zi." Al doilea spuse: "Îi vor cădea din gură galbenj de aur de cite ori va vorbi. Iar al treilea spuse: "Un împărat va veni și o va lua de soție." Cunoaștem urmarea și faptul că sora sau surorile care vrură să profite de aceeași însușire dar refuzau să fie servibile, refuzînd darul reciproc pe care li-l propuneau gazdele, vor scuipa broaște rîoase și vipere și vor sfîrși, ca și mama lor, foarte rău.

GĂSIM în acest tip de povestire schema inversată a poveștilor și legendelor despre ospitalitate, povestind cum, cel care oferă ospitalitatea este recompensat, iar cel care o refuză este pedepsit. Este vorba de schema clasică a venirii zeilor incognito (sau a ingerilor, sfinților, zînelor, demonilor) printre oameni. J. Grimm (*Deutsche Myth. Vorrede XXIX*) consideră, de altfel, coborîrea zeilor pe pămînt, fie din obișnuință, fie pentru a-i pune la încercare pe oameni, fie în căutare de aventuri, ca una dintre rădăcinile profunde ale mitologiei indogermanice. Numeroase mituri, precum cel al lui Lycaon, al lui Abraham, Hecale, Filemon și Beaucis, al lui Hyrinus stau măturie în acest sens. Găsim unele reminiscențe în povestirea fraților Grimm no 87, *"Der arme und der Reiche"*, în care un cuplu de bătrîni săraci primește de la oaspetele necunoscut, un biet călător (de fapt, Dumnezeu) posibilitatea îndeplinirii a trei dorințe. Ei își doresc fericire și sănătate și să aibă piine cită vreme vor trăi. Casa lor este transformată într-o casă frumoasă și nouă. De îndată ce bogătașul, care alungase pe necunoscut, vede casa, el se scuză, îl invită și îi cere trei dorințe. Dumnezeu i le acordă avertizîndu-l degeaba că ele i s-ar putea întoarce împotriva. Și într-adevăr, acesta dorește ca nărăvașul lui cal să-și rupă gîtul, ca soția lui să rămînă țintuită locului iar cu a treia dorință o eliberează pe biata femeie. Grimm (III, 149) a menționat înrudirea acestei povești cu cea a lui Filemon. Și în special, ospitalitatea plină de devotament a cuplului de bătrîni fără copii este exemplară. Exemplele sînt numeroase și atitudinea neospitalieră este pedepsită, fie individual, fie colectiv (prin inundații, cutremure de pămînt, avalanșe). Această schemă de o mare simplitate, model al multiplelor povestiri populare este interesantă prin aceea că ființele neospitaliere sînt prezentate ca puternice social, (în opoziție cu ospitalierii săraci).[...] Contrastele foarte apăsate, între zgîrcenia celor bogăți și generozitatea celor săraci fac obiectul unei *inversiuni* în cursul poveștii: bietul străin se dovedește puternic, cel slab superior celui bogat etc. în timp ce neospitalierul este pedepsit, dorința lui avînd ca rezultat tocmai opusul lucrului cerut. Vedem, de asemenea, în aceste povești cum ospitalitatea față de un străin sau o vietate aduce un ajutor eroului. Aceasta înseamnă că dorința de ospitalitate este alăturată împlinirii unor dorințe: pentru cei săritori, totul se va realiza deci după principiul plăcerii.

Dar invers, ospitalitatea primită este un dar. Gazda se dovedește a fi un informator de primă importanță în continuare. Nu este vorba aici de a da ospitalitate ci de a ști să o primești, fie împărțind puținul pe care îl ai, fie să fii demn de ea prin puritatea însăși a ființei tale.[...]

VOM termina această scurtă schiță cu un ultim exemplu, *Insula fericirii*, care a fost scrisă, plecînd de la o schemă populară, de către D-na d'Aulnoy în 1690. Este vorba de o poveste inserată într-un roman *Istoria lui Hypolite, conte de Douglas* (1690) în care eroul, Hypolite, o povestește unei călugărițe căreia îi face portretul; aceasta îl sfătuieste să meargă să istorisească povestea Juliei, noua ei pensionară care nu e altcineva decît iubi-

ta sechestrată a falsului pictor. Sîntem aproape de povestea tip no 470B *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* și ea este de două ori interesantă. Mai întii pentru că prezintă o ospitalitate dublă (o primă scenă va aduce o alta) și apoi pentru că ea pune problema timpului.

Eroul, prinț rus, înghețat de frig, este primit de către o bătrînă (va fi luat la sfîrșit de către un bătrîn care nu este altul decît Timpul). Mai întii sîntem transportați de la frigul (Rusiei și al vînturilor lui Eol) la căldura, aceea a lui Zefir și a pasiunii amoroase. Prima ospitalitate care este dar, dar de viață, de căldură, de odihnă și de adjuvant va permite realizarea căutării amoroase. A doua ospitalitate este în Insula fericirii în care eroul a fost transportat pe aripile lui Zefir care i-a dat și o mantie verde care îl face nevăzut. Odată recunoscut, el este primit într-o magnifică locuință, care nu este cu nimic mai prejos față de luxul palatului Psihiei și a bogățiilor lui. Este interesant de văzut cum o scenă de ospitalitate, din nou, pregătește o alta și cum se înlanțuie această suită de ospitalitate care cunoaște o gradare crescîndă fiindcă trecem de la o primire foarte simplă și frustă la o primire totodată rocoșo și magnifică, care este o culme a realizării erotice. Dar am putea adăuga, pentru a rămîne în tonul secolului al XVIII, "fără nici un viitor". Ospitalitatea a transportat într-adevăr pe erou în afara timpului, el crede că au trecut trei luni, cînd de fapt s-au scurs 300 de ani. Ospitalitatea transportă într-o sferă diferită, plăcerea, confortul, luxul sînt în afara realului. Adevărul profund exprimat aici spune că să fii bine primit înseamnă să nu vezi timpul trecînd (opusul plictiselii), să fii în continuă sărbătoare care înseamnă suspendare a timpului (vezi *Odiseea*) și că, pentru a fi cu adevărat unde ești și pe deplin, trebuie să uiți de unde vii. Dar prea multă plăcere distruge dorința și eroul se întoarce la Timp ca să moară, așa cum Ulise a părăsit-o pe Nausicaa. Vom reține mai ales că marele moment de emoție este mai puțin cel de a fi în lanțul ospitalității și mai mult cel de a fi în fața ospitalității, pe pragul ei. Această situație liminară este plină de tulburare, de angoasă, de speranță și de temeri. Ea readuce fiorul în fața acestui lucru instabil, ambiguu și ambivalent, care amenință să se schimbe în contrariile sale extreme. Se înțelege că secolul al XVIII-lea face din aceasta momentul erotic suprem, momentul surprizei și al mirării, al fascinației și răvașirii.

În fine, cu această poveste avem povestirea paradigmatică care arată bine că ospitalitatea este nu numai un spațiu de interacțiune umană și socială foarte puternică, dar și un spațiu de discurs: timpul ospitalității este timpul istoriilor care se povestesc, al informațiilor care sînt schimbate. Cuvîntul poveștii în sine, definit ca o formă de plăcere, este luat ca o formă de ospitalitate și povestea D-nei d'Aulnoy este primită în miezul formei romanesti. Dar de asemenea, povestea deschide, în această istorie, ospitalitatea, de vreme ce va permite eroului său să ajungă la iubita lui.

Și aceasta arată, cred, esența fundamentală ospitalieră a limbajului și a cuvîntului.

Prezentare și traducere de
Muguraș Constantinescu

DANTE ALIGHIERI

Oricărui nobil suflet

Oricărui nobil suflet iubitor
căruia-i vin cu spusa-mi înainte,
să-mi zică de aceasta, ce-are-n minte,
salut întru stăpânul său, Amor.

Deja trecuse ceasul trei din taina
vremii ce-i dată stelei lucitoare,
când fără veste Zeul îmi apare,
de el de-mi amintesc m-apucă spaima.

Voios părea Amor tinând în mână
inima-mi, iar în brate purta-n pânză
de-altar, dormind, doamna-mi înfășurată.

Și o trezi, din inima-mi ce-ngână
văpăi, cu frică o hrăni, ascunsă;
văzui că pleacă-n lacrimi deodată.

Pe calea lui Amor, voi, cei umblați

Pe calea lui Amor, voi, cei umblați,
priviți-mă rămași pe loc,
durere ca a mea nu mai aflați;
primiti-mă-n auz, vă rog,
apoi închi-puți-vă aceea,
oricărui chin sunt cămara și cheia.

Amor, nu prin puțină-mi bunătate,
ci prin a sa noblețe,
mă puse-n viață de-așa suavitate,
încât în urma-mi se spunea în toate:
"Doamne, prin care demnitate
inima lui atât e-n frumusețe?"

Azi am pierdut îndrăzneala întreagă
ce se urca din iubinda comoară;
sunt fără ea în sărăcie-amară
atât, dacă vi-o spun, teama mă leagă.

Deci vrând să fac precum acei
care-și ascund lipsa din rușine,
afară mă arăt bucuros bine,
iar înăuntru, topiți plâng ochii mei.

Plângeți amânți, când Zeul chiar a plâns

Plângeți, amânți, când Zeul chiar a plâns,
văzând ce tânguiri îl întâmplară.
Amor, aude doamne chemând strâns
milă, din ochi dând plângerea afară.

Josnica moarte, într-o sfântă stare
a aruncat cruda ei stăruință
și-a prăpădit chiar lauda-n ființă,
în nobilă femeie cinstitoare.

Laudă-i da Amor în al său cânt:
și l-am văzut așa-n carne și oase,
deasupra moartei forme gratioase,

în lacrimi, și la cer priviri ducând
spre sufletul trăind acolo blând,
ce doamnă-a fost și chip voios purtase.

Josnică moarte, milei cât dușmană

Josnică moarte, milei cât dușmană,
durerii, antică mamă,
judecată a toate peste seamă,
inimii dând amărăciunea hrană,
din care plec numai și numai rană,
să te proscie, limba ți pă-n vamă.

Și dacă azi vreau să-mi cerșești iertare
s-ar cădea să spun,
greșeala ta nedreaptă e, oricare,
nu pentru că ascunsă e oricum,
ci pentru că mânia să-nfioare
pe cel hrănind iubirea de acum.

Ai izgonit curtoazia din lume
și ce era prin doamna mea onoare
în tinerețe răzătoare
ai nimicit amoroasa minune.

Doar ceea ce e dar de pret în ea,
descoperit să yi se dea.
Cine nu-i vrednic pentru mântuire
să nu spere nicicând să-i fie însoțire.

Și călărind alaltăieri pe drumuri

Și călărind alaltăieri pe drumuri,
îngândurat de mers ce nu-mi plăcea
l-am întâlnit pe Zeu în calea mea
purtând veșmânt de pelerin de-a pururi.

Iar chipul său mi-a apărut, ce tras,
și parcă izgonit din seniorie;
pe gânduri, suspinând, tainită mie,
venea cu capu-n jos, cu singur pas.

Când mă văzu, chemându-mă-napoi,
îmi spuse: "Vin din locul de departe
unde inima ta era prin mine:

o duc slujire unei grații noi".
Atunci am smuls din el atâta parte
încât nu știu cum dispărut fu bine.

Baladă, mergi să-l regăsești pe Zeu

Baladă, mergi să-l regăsești pe Zeu,
cu el te du doamnei înainte
și îngenuncherea mea și cântul meu,
stăpânul meu să i le spună-n minte.

Să mergi, baladă, așa închinată,
încât chiar fără soț, prin lumea toată,
să îndrăznești să te petreci,
dar dacă vrei ca sigură să fii,
găsește-l pe Amor în veci,
nu-i bine fără el să umbli către ea;
acea femeie care printre vii
i-e dat să te audă-așa,
e față de mine mânia.

Cu tine el dacă nu se arată,
cu ușurință te va rușina.
Prin dulce sunet când tu ești cu el,
începe aceste cuvinte,
după ce vei culege mila ei:

"Doamnă, solie sunt în așa fel
celui ce mă trimite, și când vrei
binevoiește să-l asculti prin glasul
meu. Amor

la frumusețea ta îi duce pasul,
și-i schimbă chipul după cum îi place:
deci dacă la alta să se uite îl făcu,
să-l înțelegi, dar inima-i încoace.

Doamnă, în duhul său ești numai tu
și te slujește în fiecare gând:
devreme fu al tău, nu rătăci nicicând."

Și dacă nu te crede, pe Amor
să-l ia la întrebări, el ce mă știe:
iar la sfârșit, fă-i rugăciune vie,
să-mi poruncească printr-un crainic să mor;
și va vedea vasal ce se supune.

Spune-i celui ce-i cheie de milă întru toate,
mai înainte de-a sfârși îngenuncherea,
și el va ști să-mi facă iar dreptate:

"Pentru favoarea suavei mele rime,
rămâi aici cu ea; chibzuind spune
despre robul tău precum îți vine;
și dacă-l iartă pentru rugăciune,
un chip frumos fă să-i vestească pace."
Nobila mea baladă, când îți place,
mergi către ținta glorioasă-n tine.

În multe gânduri merg vorbind de Zeu

În multe gânduri merg vorbind de Zeu:
neîncetat schimbarea lor mă cere,
unul mă vrea întru a lui putere;
cellalt smintire-mi spune că-i mereu;

Dante și maestrul său, Brunetto Latini, tablou de Giotto.

DANTE era de o statură mijlocie și, când
ajunse în puterea vârstei, mergea puțin
adus de spate. În mișcările lui se întipăreau gra-
vitatea și blândețea; era îmbrăcat mereu într-un
postav destul de ales, gătit cum se cuvenea la anii
săi. Avea obrazul larg, nasul corioat, ochii mai
mult mari decât mici, bărbia prelungă, buza de
jos mușca din cea de sus. Avea tenul brun, barba
și părul des, negru și creț: figura îi era melanco-
lică și gânditoare. În felul său de a fi public și
domestic, era reținut și modest, mai mult decât
oricare, curtenitor și urban. Mânca și bea puțin și
întotdeauna la ceasuri orânduite; lauda mân-
cărurile delicate și se hrănea din mâncăruri obiș-
nuite... Vorbea rar, și numai când era întrebat,
totuși, când trebuia, devenea foarte elocvent, cu o
rostire deosebită și promptă.

(Boccaccio: *Viața lui Dante*)

altul sperând; o mângâiere-mi poartă,
altul plângând îmi dă suspine multe;
de milă doar se înțeleg să-asculte,
cutremurarea-n inimă li-i poartă.

Nu știu din care, adevăr să iau,
aș vrea să spun, dar nu știu ce, pe șleau:
astfel sunt amoroasă rătăcire.

Să mă-nțeleg dacă aș vrea cu toate,
ar fi să chem pe doamna Pietate,
dușmanca-mi, scut să mi se facă-n fire.

Cu celelalte doamne tu glumind

Cu celelalte doamne tu glumind,
cum de se-ntâmplă nu gândești, stăpână,
că fața mea o alta-n ea îngână
când frumusețea ta o văd venind.

Dacă ai ști, n-ar putea Pietate
să țină împotriva-mi încercare,
Amor când lângă tine îmi apare,
mai îndrăznet, mai sigur e în toate,

și îmi rănește gândurile-n frică,
acela-i mort, acela-i dat afară,
doar el spre tine ochii își ridică;

de-aceea un alt chip fac să-mi apară,
dar nu fără să-aud atunci preabine
vaietul izgonirilor din mine.

Versuri din *Vita nuova* în traducerea lui
Miron Kiropol

Ulysse la Dublin

● Manuscrisul original al lui *Ulysse* de James Joyce este expus pentru prima oară la Dublin. Publicat la Paris în 1922, celebrul roman a fost scris, după cum se știe, în Italia, Elveția și Franța, și a fost interzis în Irlanda, autorul fiind acuzat de "obscenitate". Acum, manuscrisul poate fi văzut de conaționali lui Joyce și de turiști, până în septembrie, la Biblioteca Chester Beatty din Dublin.

Portret Georg Büchner

● Geniul enigmatic Georg Büchner continuă să-i fascineze pe exegeți. Mort de tifos în 1837, la 23 de ani, a lansat o operă stupefiantă în raport cu scurt-timpul vieții lui: piese de teatru ce se joacă în toată lumea și azi - *Moartea lui Danton*, *Woyzeck*, povestirea rătăcirilor lui *Lenz*, o extraordinară proză despre o "creatură a dezastrului", eseuri despre Descartes și Spinoza, traducerea dramelor lui Hugo... În plus, a urmat studii de medicină și a avut o activitate politică din pricina căreia a avut neazuri cu poliția. Cartea pe care i-o dedică lui Büchner scriitorul francez Pierre Silvain, *Le brasier, le fleuve* (Gallimard) e mai puțin o biografie, cit o evocare sensibilă, un portret făcut din umbre și lumini.

SF-ul în ajutorul Agenției spațiale

● Leonardo da Vinci a desenat planurile unui heli-copter. Isaac Asimov a redactat legile roboticii, înainte ca roboții să fie fabricați industrial, Arthur C. Clarke, într-o nucleu apărută în 1963, *Vintul care vine de la Soare*, descria un vas cu pinze magnetice care captau energia solară, iar William Gibson a imaginat o realitate virtuală în care hackerii intrau în ciberspațiu conectându-și spiritele la ordinatoarele... Ca să nu mai vorbim de imaginația creatoare a lui Jules Verne ce a prefigurat importante realizări ale oamenilor de știință. Acum, la ora când Europa încearcă să rămână în cursa tehnologică, Agenția spațială europeană (ASE) a invitat populația să-i propună idei extrase din romanele SF, pentru a-și lărgi câmpul de cercetare. Aeronautica fiind, în mod paradoxal, un domeniu foarte conservator în raport cu telecomunicațiile și informatica, responsabilități departamentului de armonizare tehnologică și strategie al ASE speră să obțină din science-fiction idei noi.

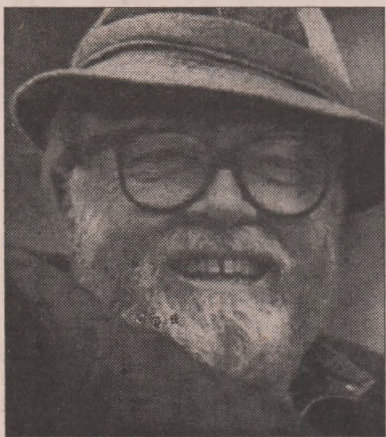
Particularul

● În urmă cu șapte ani, scriitorul german Botho Strauss a reușit să-i infurie pe colegii săi de stînga cu e-seul *Anschwellenden Bocksgesang*, apărut inițial în "Der Spiegel" și apoi în volum. Și textele sale poetice, ca, de exemplu, *Der Kongress*, au fost primite cu aprecieri amestecate. Cea mai recentă carte a lui Botho Strauss, culegerea de proze *Das Partikular* (Ed. Hanser, München) - conținând schițe, scurte scene și nuvele - este, în schimb, foarte bine primită de întreaga presă germană. Criticul de la "Süddeutsche Zeitung" scrie că "ceea ce Strauss ne oferă în acest volum e o literatură cum abso-

lut nimeni în afara lui n-a reușit să scrie în Germania de azi. Cînd se lansează în observații și diferențieri asupra feței ascunse a modernității noastre, colegii lui se pot ascunde". Observația îi servește lui Botho Strauss drept știință pentru a declanșa focul de artificii al scenelor narative și chiar cei care îi poartă pică pentru atitudinea lui antimodernă și elitistă sînt nevoiți să îi recunoască talentul ieșit din comun. "Die Zeit", recenzînd *Particularul*, recunoaște în autor "ultimul critic al societății noastre", iar "Focus" insistă pe "dorința de frumusețe și claritate" ce emană din prozele acestui volum.

Beauvoir-Algren la cinema

● Celebrul regizor britanic Richard Attenborough - în imagine - se pregătește să facă un film despre lunga, pasionată și tristă relație dintre Simone de Beauvoir și scriitorul american Nelson Algren (detaliile acestei iubiri au fost relevate într-un volum de scrisori ale companioanei lui Sartre către iubitul ei american, *Scrisori către Nelson Algren*, apărut la Gallimard în 1997). Lord Attenborough, care are 76 de ani, a explicat în "The Observer" că acest proiect îl urmărea de cînd a citit scrisorile: "Îmi place foarte mult să fac filme despre personaje care au un înțeles special în raport cu societatea noastră. Relația între Sartre, Beauvoir și Algren e pur și simplu fascinantă [...]. E impresionant să vezi că tot ce-și dorea mai mult această femeie extraordinară - arhetipul intelectualei de stînga, considerată una dintre primele eroine feministe de către mai multe generații de femei - era să fie alături de iubitul ei, să-i spele ciorapii." Filmul, care va fi turnat la Paris și Chicago, va pune în scenă o mulțime de personalități ale lumii literare și artistice, dar distribuția nu este încă hotărîtă. Pentru rolul Simonei de Beauvoir, realizatorul ar prefera o actriță franțuzoaică: "Juliette Binoche ar fi minunată, sau poate Sophie Marceau. Geoffrey Rush, din *Shine*, ar face un Sartre superb, iar pentru Algren mi-ar trebui cineva ca George Clooney." Pentru rolurile lui Camus, Arthur Koestler, Giacometti, Picasso concurează mai mulți actori, care vor da probe.

Shakespeare și managementul

● Conform părerilor expuse de John Whitney și Tina Packer în cartea *Power Plays*, lansată luna această în Anglia, Shakespeare ar fi un ghid fiabil pentru problemele cotidiene ale cadrelor de conducere din întreprinderi. Despre comunicare ("Lumea e o scenă"), despre luarea deciziilor ("a fi sau a nu fi"), despre ierarhie, cîștigarea încrederii și chiar despre promovarea femeilor - la toate se găsește câte o soluție valabilă în dramaturgia marelui Will - susțin cu exemple autorii. "Această reinterpretare modernă a lui Shakespeare nu e doar iritantă ci și de tot vulgară" - scrie Lucy Kellaway în "Financial Times", adăugînd că piesele ne vorbesc despre condiția umană, iar cînd limbajul lor e rescris în jargon administrativ, încărcătura lor e redusă la neant.

Cariera unei scriitoare

● Născută la New York în 1951, romanciera engleză Kate Atkinson a studiat literatura la Universitatea Dundee și a început să scrie nuvele, fără să reușească să publice. În

1988, a cîștigat un concurs de proză scurtă organizat de "Woman's Own" și de atunci încolo au început anii norocoși: în 1993 a primit premiul Ian St. James, ocazie cu care a fost remarcată de Judith Murdoch. Aceasta a încurajat-o să scrie roman, și prima ei încercare în acest gen complex, fresca familială pigmentată cu umor negru *În culisele muzeului*, a primit prestigiosul premiu Whitbread în 1995, juriul preferînd-o pe Kate Atkinson celui-lalt finalist, Salman Rushdie. A continuat cu alte două romane, ce alcătuiesc împreună cu primul o trilogie: *În cutele timpului* și *Sub aripa bizarului*. Acum lucrează la un nou roman și și-a încercat puterile și în dramaturgie, piesa ei *Abandonul* urmînd să fie prezentată în august la festivalul de la Edinburgh. Talentul redutabil al scriitoarei a fost apreciat și în Franța, unde trilogia i-a apărut la Ed. De Fallois.

San-Antonio, pesimistul

FRÉDÉRIC DARD, devenit legendar sub numele de San-Antonio cu care a semnat 150 de romane polițiste, în ritm de 4-6 pe an, vindute în peste 200 milioane de exemplare, era o natură pesimistă - se scrie acum, la un an de la moartea lui. Regele argoului, al calambururilor și combinațiilor de cuvinte hilare ce stimeau bucuria nenumăraților fani, multimilionarul ce a îmbogățit și pe editorul său Armand De Caro, alimentînd regulat seria "Fleuve noir", avea multe în comun nu doar cu Simenon (pe care l-a imitat la început), ci și cu Céline, și asta se vede mai bine în romanele pe care le-a publicat sub propriul nume, cărți mai complexe decît polarurile, precum *La vieille dame qui marchait dans la mer*, *Y a-t-il un Français dans la salle?* sau *Quelqu'un marchait sur ma tombe*. Născut în 1921 în Isère, într-un mediu muncitoresc, Frédéric Dard a studiat contabilitatea, deși o detesta, a făcut jurnalistică, iar la 20 de ani și-a publicat primul roman, *Monsieur Joos*, un eșec. Și primul San-Antonio, *Réglez-lui son compte* din 1949, a fost tot prost primit. Abia după 30 de ani, cînd a început colaborarea cu De Caro, norocul i-a suris. În 1965, deprimat de datorii și de nereușita în căsnicie, încearcă să se sinucidă. Abia după căsătoria a doua, cu fiica editorului său, se reechilibrează, dar în 1983 îi e dat să treacă printr-o întimplare limită, desprinsă parcă din romanele lui polițiste: fiul îi e răpit și eliberat în schimbul unei importante sume. Viața lui Frédéric Dard nu a fost lipsită de astfel de episoade durezoase și rocambolesci, care i-au făcut o și mai mare publicitate în toată lumea unde, în ciuda marilor dificultăți de echivalare a limbajului argotic și jocurilor de cuvinte, cărțile i-au fost traduse.

e-book de buzunar

● Dacă anumiți futurologi ca Marshall McLuhan au afirmat că era numerică va duce la moartea tipografiei, realitatea arată că s-au înșelat, cărțile pe suport de hîrtie avînd încă publicul lor numeros. Asta nu împiedică marile societăți de aparatură electronică să creeze aparate portative la care cititorii pot consulta lucrări în prealabil teleîncărcate. Două modele de asemenea *e-books* sînt comercializate în S.U.A. încă din 1998: *Rocket e-Book* de la NuvoMedia și *SoftBook* de la SoftBook Press. Primul permite utilizatorilor să transporte o

mică bibliotecă la purtător, avînd dimensiunile unei cărți de buzunar și capacitatea de a stoca 36.000 de pagini de text și imagini. Concurentul lui, care seamănă și el cu o carte, dispune în plus de un modem integrat care îi permite posesorului să îi introducă în memorie lucrări, fără să îl mai cupleze la un ordinator, are o capacitate de 50.000 de pagini, și poate face transferuri spre anumite baze de date. Celebra întrebare despre cele 10 cărți de luat pe o insulă pustie devine în anii aceștia "ce volume stochezi pe *e-book*?"

Un prozator maghiar de descoperit

● Foarte apreciat în Ungaria, unde anul trecut a primit marele premiu literar Milan Füst pentru ansamblul operei sale, Endre (André) Karatson trăiește de 40 de ani în Franța. Perfecta cunoaștere a limbii franceze, în care scrie critică literară, nu i-a influențat opțiunea pentru limba maternă, maghiară, cînd e vorba de proză de ficțiune. Așa se face că cititorii francezi au abia acum la dispoziție o antologie a nuvelor sale, cu titlul *Sinteți damnat, domnule Goya?*, tradusă de Nicole Bagarry, publicată de editura maghiară Jelenkor și difuzată de Ed. l'Hartmann. De o modernitate și o deconcertantă originalitate, ce amintește uneori de Gombrowicz, textele lui Karatson îmbină grotescul, fantezia trîznită, sexualitatea brutală sau delirantă, angoasa, șotia agresivă, creînd un univers suspendat între viața ireală a literaturii și banalitatea cotidiană. Critica franceză a primit cu elogii volumul prozatorului maghiar.

Le Haïdouk

● Asociația *L'Amitié Panait Istrati* (110, Rue Tristan Bernard, 72000 Le Mans, France), condusă de Catherine Rossi, anunță apariția unui periodic anual intitulat "Le Haïdouk. Revue d'Etudes istratiennes", cu

scopul de a continua promovarea operei lui Panait Istrati și studierea ei din punctele de vedere ale criticii moderne. Colectivul de redacție așteaptă colaborări pentru această revistă ce va avea difuzare internațională.

Revista revistelor

Avocatu' ne'ntrebat

Luăm cunoștință din presa verbală (TVR 2) și scrisă (ADEVĂRUL, CO-TIDIANUL, 22) de minia ce-aprinse pe dl. N. Breban când se văzu tratat cu mult refuz de colegi ai d-sale invitați să participe, în saloanele CONTEMPORANULUI, la o discuție cu dl. E. Reichmann pe tema *Europeism și antisemitism în cultura română*. Scriitorii cu pricina au dovedit, o dată în plus, că nu iau în serios mesele rotunde și dezbaterele pe care dl. N. Breban le propune, nu de azi, de ieri, ci de pe vremea când conducea *România literară*. Ne aducem aminte cu emoție cum se străduia dl. Breban, acum vreo trei decenii, să re-deștepte interesul nostru pentru realismul-socialist (îngropat de ceva vreme, dar fără forme legale, așa că putând lua lesne înfățișare de moroi în fantezia culturală a proaspătului membru supleant al CC al PCR) sau să ne convingă de "complexul voievodal" al românilor (altfel spus, de necesitatea ivirii pe scena istoriei naționale a unui tânăr voievod cu numele de, eventual, Nicolae Ceaușescu). Istoria nestind pe loc, dl. Breban și-a actualizat preocupările și a ajuns la tema întâlnirii din 26 iunie. Furios nevoie mare pe absentismul nostru cel din toate alegerile, s-a lansat într-un atac la baionetă contra d-lui Liiceanu, vinovat de a fi publicat la *Humanitas* cărți ale unor legionari, extremiști de dreapta și pro-fasciști. Din relatarile presei nu am reținut că ar fi fost pronunțate nume de autori, dar ne hăzardăm să ghicim că ar fi vorba de Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Nae Ionescu și alții *ejusdem farinae*. În ce-l privește pe dl. Nicolae Manolescu, acesta și-ar fi permis să dea lecții în *România literară* prestigiosului cotidian francez *Le Monde*, în aceeași *R.L.* "care l-a lins în fund pe Ceaușescu cu o nerușinare fără margini." Ghilimelele le-am luat din ziar, așa că avem garanția că eleganta sintagmă a fost rostită de însuși dl. Nicolae Breban. Gura

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

păcătoșului adevăr graiește. E destul a răsfoi colecția revistei din anii în care dl. N. Breban era redactor-șef spre a avea deplină confirmare. Faptul că dl. Manolescu n-a scris niciodată nimic de acest fel are prea puțină importanță pentru justițiarul domn Breban. Ca și faptul că, în primul număr de după 22 decembrie 1989 al *României literare*, a apărut singurul articol din întreaga presă românească în care li se cereau scuze cititorilor pentru ororile la care gazetarii români fuseseră siliți de cenzura comunistă. La minie, omul e orb și surd. Și ne putem imagina ce ar fi pățit Ahil Peleianul dacă zeii nu i-ar fi stat aproape. Iubitor de Nietzsche, cum îl știm, dl. Breban ar trebui să nu conteze însă pe prezența zeilor în simpoziioanele *Contemporanului*. Răbufnirile d-sale nu sînt deloc o "idee europeană" și denotă, mai degrabă, un anumit complex personal și provincial care nu-i face cinste. Ca să nu mai spunem că promptitudinea cu care a căutat să profite de dl. Reichmann spre a-și regla conturile cu unii confrăți, vîrîndu-se ca musca-n lapte în polemica legată de antisemitism, nu ne poate duce cu gîndul decît la hrana nu chiar spirituală a avocatului neîntrebat din zicala populară.

Neputințele fostului și actualului președinte

O nouă afacere din categoria celor *uite* agită presa cotidiană. E vorba de așa-numita "afacere Jimbolia" botezată astfel, deoarece prin gara cu același nume au trecut în Iugoslavia, în perioada embargoului respectat de guvernul Văcăroiu, trenuri întregi cu produse petroliere. Și se pare că nu numai trenuri cu produsele numite, ci și vagoane cu armament. Cel puțin așa afirmă Cornel Nistorescu într-un editorial exploziv din *EVENIMENTUL ZILEI*. Dar înainte de a prezenta acest editorial, nu strică să reamintim că în timpul guvernării Văcăroiu mai multe publicații, printre care și *ROMÂNIA LIBERĂ*, au publicat anchete și reportaje din care reieșea că statul român călca embargoul impus Iugoslaviei, fără ca observatorii ONU să bage de seamă. Reactivarea acestei afaceri s-a produs după ce președintele Constantinescu a declarat la un post de televiziune că în "afacerea Jimbolia" au fost implicați fostul șef al statului, Ion Iliescu, și ministrul de Externe din guvernul Văcăroiu, Teodor Meleșcanu. Pe vremea cînd *România liberă* publica dovezi de încălcare a embargoului, guvernul Văcăroiu a sesizat Parchetul General împotriva acestui ziar. Premierul de atunci dădea de înțeles că *România liberă* urmărește compromiterea statului român. La TVR au fost infirmate "zvornurile" colportate de ziarul condus de Petre Mihai Băcanu. Iar observatorii care ar fi trebuit să semnaleze dacă România încalcă embargoul, observatorii internaționali, n-au avut nimic de reproșat autorităților române. Ulterior, fostul șef al SRI, dl. Virgil Măgureanu, a declarat că România a încălcat embargoul printr-o decizie luată la cel mai înalt nivel. Asta deoarece s-a vorbit și scris despre patronajul SRI asupra acestei ope-

LA MICROSCOP

Startul prezidențiabililor

SE POATE bănui de pe acum care vor fi temele de campanie ale principalilor candidați la președinție. Dl. Constantinescu a început să dezvăluie dedesubturile trecutului negru și corupt, iar concurenții săi vor continua să atace prezentul mizerabil, sărăcia și gafele puterii actuale.

Din acest punct de vedere, atuurile d-lui Constantinescu, care dorește un nou mandat, vorbind despre continuitate, se adresează memoriei alegătorilor și sancțiunilor pe care aceștia ar trebui să le dea d-lor Iliescu și Meleșcanu pentru ceea ce au făcut pe vremea cînd s-au aflat la putere. Dezvăluirile d-lui Constantinescu au, însă, puncte slabe de la bun început. Ele sînt făcute de-abia acum și după ce oricum opinia publică a fost vaccinată de alte două scandaluri în care au fost implicați d-nii Iliescu și Meleșcanu – *Firul roșu* și *Afacerea Costea*.

Contra-candidații săi pot spune, cum au și făcut-o, că actualul președinte recurge la denigrări și la atacuri sub centură, deoarece nu are la dispoziție alte arme. Problema marii corupții a fost rezolvată în ultimii patru ani – spune președintele Constantinescu –. Dar cum marile scandaluri bancare au avut loc după '96, e greu de crezut că alegătorii vor sta să analizeze care e proveniența lor și cine ar trebui să plătească de fapt oalele sparte la Bancorex și la alte bănci care, din perspectiva depunătorilor, au luat bani cu lopata și i-au dat înapoi cu lingurița.

Fără doar și poate că președintele Constantinescu are un merit considerabil în numirea d-lui Mugur Isărescu ca premier independent, după două eșecuri de partid. Mă întreb însă cîți alegători vor lua în calcul acest merit, uitînd că el a venit după demisiile a doi premieri care au primit și binecuvîntarea Cotroceniului. Dacă totuși actualul guvern ar avea succese palpabile și pentru alegătorul obișnuit, acesta din urmă ar privi cu alți ochi oferta continuității în reformă a d-lui Constantinescu.

Cit de mult cîntăresc succesele reale ale actualului președinte în ceea ce privește politica externă a României

s-a văzut din sondajele de opinie. Opțiunea sa, pe care eu o consider istorică, în politica de alianțe a României și grație căreia țara noastră a prins trenul integrării în Uniunea Europeană ieșind din așa-numita zonă gri, a nimănui, ar trebui să-i aducă automat un al doilea mandat. De pe urma ei, actualul președinte s-a văzut cu o scădere de popularitate, fiindcă potrivit multor alegători el s-a alăturat celor care i-au atacat pe vecinii noștri iugoslavi.

Marii contracandidați ai d-lui Constantinescu au de partea lor sărăcia în care se zbate o însemnată parte a populației. Încît ei pot veni cu un mesaj al rupturii de actuala stare de lucruri. Ceea ce și fac. Ei pot, la fel de ușor, să afirme că vor continua pe drumul integrării României în structurile occidentale. Și fac și acest lucru.

Li s-ar putea reproșa că n-au făcut-o cînd s-au aflat la putere. În aceasta direcție merge, deocamdată cel puțin, președintele Constantinescu, străduindu-se să activeze memoria alegătorilor și temerile lor că în România ar putea reapărea marea corupție, aceea care a avut binecuvîntarea statului, cum declară dl. Constantinescu, arătîndu-i cu degetul pe d-nii Iliescu și Meleșcanu. Tot domnia să declară că nu putea spune mai demult ceea ce afirmă acum, pentru a nu tulbura echilibrul și așa fragil al economiei românești. Dar, într-o perioadă electorală, e mai puternic acest echilibru? Nu s-ar zice.

Față de precedenta campanie prezidențială, cea de acum aduce nou faptul că adversarii se cunosc și în privința exercitării puterii. Dl. Constantinescu afirmă că a avut timp să afle ce a făcut precedenta putere, ca președinte în exercițiu, iar d-nii Iliescu și Meleșcanu îl atacă pornind de la situația de fapt a economiei. Astfel că în timp ce dl. Constantinescu promite continuarea aceluia început în '96, contracandidații săi pot oferi electoratului și promisiunea continuării, dar și speranța rupturii de situația actuală.

Cristian Teodorescu

rații. Dl. Măgureanu s-a scuturat de această acuzație trimițînd-o la un adresant aflat mai sus în ierarhia statului. Prin "cel mai înalt nivel" însă e greu de crezut că dl. Măgureanu se referea la premierul Văcăroiu, ci, evident, chiar la "cel mai înalt nivel", adică la șeful statului de atunci, Ion Iliescu. ● După *Văcăroiu, minte și Iliescu*; acesta e titlul editorialului în care Cornel Nistorescu îl atacă pe fostul șef al statului. Cităm: "Din declarațiile martorilor reiese cum nu se poate mai clar că autorități ale statului român cunoșteau perfect operațiunea. O și controlau, o și dirijau. Un singur lucru n-am reușit: să stabilim cu exactitate circuitul banilor. Au rămas doar la firmele căpușă, au fost împărțiți de patronii acestora cu reprezentanții statului? Sau au intrat prin buzunarele tuturor, iar o parte au ajuns și în conturile serviciilor secrete?" Referindu-se la declarația făcută de fostul președinte Iliescu după acuzația actualului președinte că ar fi patronat călcarea embargoului, Cornel Nistorescu scrie: "Ion Iliescu minte cu aceeași naturalitate cu care a mințit guvernul Văcăroiu la apariția acuzațiilor din *România liberă*. Iliescu mută subiectul discuției la

Stălin, la rațiuni politico-electorale. Simpla precizare că Emil Constantinescu a făcut respectivele afirmații la Antena 1 din considerente electorale nu înseamnă cîtuși de puțin că faptele nu sînt adevărate." Pentru editorialistul *Evenimentului*: "Vina lui Emil Constantinescu și a instituțiilor statului vine doar din neputința de a-i aduce la bară pe cei care au inițiat și coordonat contrabanda cu produse petroliere și armament către Iugoslavia." ● *ADEVĂRUL* da indirect dreptate editorialistului de la *Evenimentul zilei* (dacă acesta are dreptate), titrînd că afirmațiile președintelui Constantinescu nu sînt susținute din spate Parchetul General. Deosebirea, de loc neglijabilă, e că *Adevărul* consideră că președintele Constantinescu n-a avut nici un suport în acuzele pe care le-a adus fostului președinte al României și fostului ministru de Externe. ● Din punctul de vedere al directorului *Evenimentului zilei*, cităm: "Ion Iliescu a fost neputincios în a o îngropa pentru totdeauna. Iar Emil Constantinescu – la fel de neputincios pentru a o scoate în întregime la suprafață".

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei